

600584

A KÖZSÉG- ÉS EGYÉB HELYNEVEKRŐL

SZÓLÓ

1898. ÉVI IV. T.-CZ.

VÉGREHAJTÁSA

IRTA

DR BUDAY LÁSZLÓ

MINISTERI SEGÉDTITKÁR

AZ ORSZÁGOS KÖZSÉGI TÖRZSKÖNYVBIZOTTSÁG TAGJA

BUDAPEST

PESTI KÖNYVNYOMDA-RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

1903

KSH Könyvtár
és Dokumentációs Szolgálat

0000000128543

87/1-15

REV. 1-7m

600584

KSH Könyvtár

A Nép köztartásáról Előző Tanácsánál
1954. évi 9. sz. törvényeinek rendszere
előzetesen megvizsgálta a OKT.

TARTALOM-JEGYZÉK.

	Lap
Előszó	5
I. Előzmények	8
II. Az 1898. évi IV. t.-cz.	22
III. Az országos községi törzskönyvbizottság szervezeti és ügy- viteli szabályzata	25
IV. Az országos községi törzskönyvbizottság előkészítő tárgyalásai	34
V. A községi és egyéb helynevek tárgyalása a vármegyéknél és községeknél	40
a) Első tárgyalás a vármegyéknél	40
b) Tárgyalás a községeknél	57
c) Felülvizsgálat a járási főszolgabíráknál	61
d) Második tárgyalás a vármegyéknél	63
VI. A községi és egyéb helynevek megállapítása	65
VII. Az 1898. évi IV. törvényezik alapján megállapított községi és egyéb helynevek használata	67
a) A közigazgatásban (a vármegyékben és községekben)	67
b) A közoktatásügyi igazgatásban	75
c) A pénzügyi igazgatásban	76
d) Az igazságügyi igazgatásban	76
e) A honvédelmi és hadügyi igazgatásban	79
f) A postai igazgatásban	81
g) A vasuti forgalomban	82
VIII. Részleges helynévváltoztatások	85
IX. Az országos községi törzskönyv	89

Mellékletek.

I. Községi kérdőív	93
II. Adatok a községek hivatalos nevének megállapítására vonatkozó tárgyalásokhoz	95
III. A községhez tartozó egyéb lakott helyek kimutatása	99
IV. Az országos községi törzskönyvi lap	102
V. Az országos községi törzskönyvbizottság tagjainak névsora	104

	Lap
VI. Az 1898. évi IV. t.-cz. alapján eddig megállapított község- nevek jegyzéke	106
A) A vármegyék, törvényhatósági jogú és rendezett tanácsú városok	106
B) Csongrád vármegye	113
C) Fejér vármegye	113
D) Tolna vármegye	116
E) Jász-Nagykun-Szolnok vármegye	118
F) Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye	120
G) Békés vármegye	125
H) Hajdu vármegye	126
I) Heves vármegye	126
J) Máramaros vármegye	129

KSH Könyvtár

ELŐSZÓ.

Kevés törvényhozási alkotás részesült annyira ellenkező megítélésben, mint a község- és egyéb helynevekről szóló 1898. évi IV. törvénycikk. Sokan nemzetiségeink ellen irányuló tendenciát láttak benne, mások pedig azt hirdették, hogy a törvény csak írott malasztinak készült, s végrehajtására nem kerül sor.

Mind a két felfogás tévutakon jár; a törvény nem irányul semmi nemzetiség ellen, s végrehajtása sem késik.

A község- és egyéb helynevek rendezése a törvény életbelépte óta szakadatlanul folyik: kezdetben ugyan, a míg a rendezés elvei ki nem forrottak, az ily nagy munkálat megindításánál természetszerű lassúsággal, utóbb azonban mind gyorsabb menetben, és remélhető, hogy ez a nagy terjedelmű munkálat már ennek az évtizednek a végéig teljesen el is fog készülni.

Közvéleményünk nincs kellően tájékozva az 1898. évi IV. törvénycikk valódi célja és végrehajtásának szükségszerű módozatai felől, s ezért kelhettek szárnyra oly ellentétes felfogások a községi és egyéb helynevek rendezéséről.

Ezeket a téves fogalmakat igyekszik eloszlatni ez a könyv, s így első sorban a magyar közvéleménynek szól, mindazoknak, a kik érdeklődéssel kísérik a nagy munkálat sorsát, s szívesen szereznek tájékozódást annak részletei felől.

Másik — főleg gyakorlati — célja e munkának az, hogy útmutatót adjon a kezébe mindazoknak, a kiknek a községi és egyéb helynevek rendezése körül szerepük van, a vármegyei hatóságoknak, a főszolgabiráknak s a községeknek.

A név kérdése fontos ügye maguknak a községeknek, a forgalomnak s az egész közigazgatásnak; a helyes megoldás annyi körültekintést s annyi jelentős szempont figyelembevételét kívánja, hogy csakugyan nem látszik fölösleges munkának a rendezésre vonatkozó tudnivalókat összegyűjteni, s a szükséges magyarázatokat a rendezés körül közreműködésre hivatott minden tényezőnek megadni.

Azok a miniszteri rendeletek, a melyek a rendezésnek irányát megszabják, s azok a bizottsági határozatok, a melyek a részletkérdésekben állást foglalnak, részint nem kerültek nyilvánosságra, részint különböző hivatalos közlönyökben elszórva láttak napvilágot, úgy, hogy az érdeklődők alig férhetnek hozzájuk.

Szükséges volt tehát ezeknek a szabályoknak az összegyűjtése is; de szükséges volt e szabályokat kellő fölvilágosító megjegyzésekkel is kíséni, mert a végrehajtás során már eddig is volt alkalmunk

tapasztalni, hogy egyes részleteknél mennyi különféle felfogás és téves értelmezés merült föl, a miknek elosztatása s a munkálatnak egyöntetűvé tétele nem kis nehézségbe került.

Bár hozzájárulna ez a munka is ahhoz, hogy a magyarországi község- és egyéb helynevek rendezése a törvényhozás szándékához képest minél körültekintőbb alapossággal, s a közérdeknek minél nagyobb hasznára hajthatnék végre.

Budapest, 1903. november 1.

Dr. Buday László.

Előzmények.

A magyarországi község- és egyéb helynevek tekintetében a legutóbbi időkben meglehetősen bizonytalanság uralkodott. A történeti fejlődés során régi — nem egyszer kiváló történeti jelentőségű — nevek feledésbe mentek s helyükbe új alkotások kerültek. Az ország nagy részében a török időkben elpusztult falvak helyén vagy közelében új, idegen ajkú telepések alapítottak községet, vagy egészen új, idegenszerű nevet adva községüknek, vagy a régi, történeti nevet fordítva el az ő nyelvüknek könnyebben kiejthető szóra. Lassú folyamatban kétféle átalakulás is mutatkozott: részint a régi magyar községnevek nyertek idegenszerű végzetet s betűbetoldásokat, részint a magyar nyelv igyekezett átformálni, lágyabbá és könnyebb kiejtésűvé tenni a neki idegen neveket. Az előbbire a sok közül például szolgálhatnak: Apatin (Apáti-ból), Buziás (régén Bodzás), Mokrin (Homokrév), Mehádia (Miháld), Kikinda (Kökénd), Belvárd (Bélavár), Agris (Egres), Toplecz (Topoly), Csákova (Csákvár), Tolvadia (Tolvajd), Versecz (Várhely), Orsova (Orsóvár), Lapusnik (Laposnyék), Unip (Ujnép) stb. Az idegen befolyás abban is érezhetővé vált, hogy egyes községek magyar nevük mellé — akár fordítás útján, akár új alkotással — idegen nevet is kaptak, s egy községnek a szerint, hogy hány nemzetiség lakta, vagy hány beszélt róla, két, három neve is egyformán használatban volt. A magyar befolyás pedig — különösen újabban, az alkotmányosság kezdete óta — abban mutatkozott, hogy az idegenszerű nevet viselő községek nevüket megváltoztatták, illetve megmagyarosították, gyakran egészen ötletszerűen, a választott új név megfontolása nélkül és tekintet nélkül arra, hogy helyes alkotású-e a fölvenni kívánt név, vagy hogy nincs-e azon a néven már egy vagy több község is az országban?

Mindezeknek a körülményeknek az összejátszása községneveink terén nem kis zavart és bizonytalanságot teremtett; voltak magyarból idegenre, idegenből magyarra átglyűrt községneveink; voltak községek, a melyeknek különböző nyelvű két-három nevűk is egyformán használatban volt és mindennekfölött legnagyobb számmal fordultak elő az azonos nevek, a melyeket — minden megkülönböztető jelző nélkül is — gyakran nyolcz-tiz község is viselt. Hogy mily zavart okozhatott a neveknek ez az összevisszasága úgy a közigazgatásban, mint a postai és vasuti forgalomban, arra legjobb bizonytságot szolgáltat az ily bizonytalan községnevek nagy száma: 826 olyan községnev volt — s részben még ma is van — az országban, a melyet minden megkülönböztető jelző nélkül több község is visel s így több ezerre ment azoknak a községeknek a száma, a melyek e zavarok folytán hátrányokat szenvedtek.*)

A hivatalos Helységnévtárak, mint a melyek a községnevek tekintetében a fennálló tényleges állapotot tüntetik fel, természetesen nem segíthettek ezeken a bajokon s nem adhattak útmutatást arra, hogy egy községnek két-három forgalomban lévő neve közül melyiket kell hivatalosnak tekinteni s az azonos nevű községeket hogyan kell megkülönböztetni.

A közönség, a katonai hatóságok, a posta és vasút, a közigazgatás mindennapos panasza ellenében csak egy gyökeres intézkedéstől lehetett várni a javulást: attól, hogy ha az ország összes községi és egyéb helynevei alapos felülvizsgálat alá vétetnek, minden több nevű községre nézve megállapittatik, hogy melyik legyen a kizárólagos hivatalos neve, az azonos községnevek pedig kiküszöböltetnek.

A helynév rendezést a megvalósulás stádiumába az juttatta, hogy a magyar kormány több ízben megkereste a katonai hatóságokat, hogy hivatalos irataikban, kiadványaikon, térképeiken a helységneveket helyes, magyar alakjukban közöljék. A közös hadügyministerium erre nem vállalkozhatott, mert községeink

*) Csak néhány példát idézve, az országban 7 Almás, 8 Apáti, 7 Besenyő, 5 Bukóc, 8 Csehi, 6 Daróc, 5 Gyertyános, 7 Hidegkút, 6 Hidvég, 6 Hódos, 8 Hosszúfalu, 7 Kápolna, 6 Kéthely, 7 Kisfalud, 7 Kövesd, 7 Magura, 7 Nádasd, 9 Nagyfalu, 12 Szentandrás, 7 Tótfalu, 8 Veresmart stb. nevű község van.

nek még a hivatalos Helységnévtárakban is több, eltérő neve van, sőt ugyanaz a név is különböző helyesírással használatik; késznek nyilatkozott azonban a magyar helyneveknek az egész vonalon érvényt szerezni, mihelyt hivatalosan megállapítatik, hogy melyik helynév a helyes és hivatalos jellegű.

A helynévrendezésnek teendőit a belügyminister a hivatalos Helységnévtárakat szerkesztő országos m. kir. statisztikai hivatal javaslatára a kereskedelemügyi és a vallás- és közoktatásügyi miniszterekkel egyetértőleg egy vegyes bizottságra kívánta bízni, a melynek feladata volt a községnevek rendezése tárgyában a belügyminister elé javaslatokat terjeszteni.

A vegyes bizottság szervezésével egyidejűleg rendeletet bocsátott ki a belügyminister a vármegyei törvényhatóságokhoz, a melyben utalva a községnevek rendezésének nagy fontosságára, a vármegyéket buzgó közreműködésre s a kiküldött vegyes bizottság munkájának odaadó támogatására hívta fel.

Az 1896. év első felében *Perczel* Dezső akkori belügyminister által kibocsátott ezen rendeletek voltak tulajdonképpen megindítóit a községi és egyéb helynevek nagy jelentőségű országos rendezésének s azért érdekesnek találjuk e rendeleteket itt egész terjedelmükben kiadni:

A.

30.736. szám.

I—a 1896.

Magyar királyi belügyminister.

A magyarországi község és egyéb helynevek egységes, hiteles törzskönyvének létesítése céljából alakított állandó vegyes bizottság szervezeti és működési szabályzata.

A magyarországi községi és egyéb helynevek egységes hiteles törzskönyvének létesíthetése céljából a belügyminister a kereskedelemügyi, valamint a vallás- és közoktatásügyi miniszterrel egyetértőleg véleményező szaktestületként állandó vegyes bizottságot szervez.

A bizottság az Országos statisztikai hivatal igazgatójának elnökelete alatt a Belügy-, Kereskedelemügyi, Vallás- és Közoktatásügyi Ministeriumnak, az Országos Levéltár és Országos Statisztikai Hiva-

talnak, a M. Tud. Akadémia történelmi, valamint nemzetgazdasági és statisztikai bizottságának, a Magyar Történelmi Társulatnak és Magyar Földrajzi Társaságnak, az Erdélyrészi Magyar Közművelődési Egyesületnek, végül az Erdélyrészi Kárpát-Egyesületnek képviselőiből áll.

A bizottság feladata :

1. Javaslattétel az összes magyar helyneveknek helyesírására nézve.

2. Javaslattétel a nem magyar helyneveknek egységes magyar orthografiával leendő írására vonatkozólag.

3. Az ugyanazon községek és egyéb helyekre vonatkozólag fennálló többféle nevek közül a hivatalos jellegűeknek javaslatba hozatala.

4. Javaslattétel az országban többszörösen előforduló helynevek kiküszöbölése céljából, esetleg új községnevek alkotása tekintetében. A bizottságnak az új községnevek és előnevek alkotásánál bizonyos általánosan irányadó és egyöntetű szempontok szerint kell eljárnia, a bizottság által e tekintetben megállapítandó elvek a belügyminister jóváhagyása alá terjesztendők.

5. Javaslattétel mindazon intézkedésekre nézve, a melyek a végett szükségesek, hogy a közhitelességgel megállapítandó község és egyéb helymegnevezések nemcsak a hivatalos használatban, hanem egyébként is a közhasználatban minél általánosabban elterjedjenek s lassan-lassan kizárólagosakká váljanak.

A bizottsági üléseken hozott határozatok, a mennyiben a községek és egyéb helyek megnevezésére, helyes és magyaros írására, új községnevekre vagy előnevekre vonatkoznak, javaslatok természetével bírnak és a belügyminister jóváhagyása alá terjesztendők. A helynevekre vonatkozó megállapodások érdekében szükséges közbeeső intézkedések azonban, pl. a bizottság által szükségesnek nyilvánított információk beszerzése a törvényhatóságoktól stb. a bizottság javaslatára az országos statisztikai hivatal által közvetlenül végrehajthatók.

A bizottság nemcsak testületileg működik, hanem annak egyes tagjai az egyes vármegyék község- és egyéb helyneveinek tanulmányozásával és megfelelő javaslattétellel az elnökség által külön-külön is megbízhatók.

A bizottság és tagjainak működése szabály szerint díjtalanul lesz teljesítendő; tekintettel azonban arra, hogy az egyes ülések a tagok részéről többnyire nagy előkészületet, illetőleg tanulmányt fognak igényelni, az üléseken résztvevő tagok ülésenkint 5 frt (öt forint) tiszteletdíjban részesülnek, mely tiszteletdíjak a belügyi tárcza terhére a bizottsági elnök kezeihez utalványoztatnak ki. A mennyiben

pedig tanulmányozási czélból kiküldetések szüksége merülne föl: az utiköltségek engedélyezése iránt esetről-esetre a belügyminiszter intézkedik.

Budapesten, 1896. évi április hó 8-án.

Perczel.

B)

A belügyminiszter által 1896. évi 69.401/I. sz. a. a vármegyei törvényhatóságokhoz kiadott rendelet szövege:

Ismereteseek azok a nehézségek, a melyek a magyarországi község- és egyéb helynevek tekintetében fennálló rendezetlen állapotból, valamint a nevek helyesírására vonatkozó bizonytalanságból származnak s közigazgatásunk minden ágának hátrányára szolgálnak. Különösen káros hatással van az a körülmény, hogy több ezerre rug azon községek száma, a melyeknek nincs saját önálló nevük, hanem oly névvel bírnak, a mely egyuttal más községek megjelölésére is szolgál. A községnevek azonosságából első sorban a postai és távirdaszolgáltatban, kisebb mértékben a vasúti szolgáltatban, sőt az általános közigazgatás minden ágában s még a társadalmi érintkezésekben is számos félreértés és tévedés, gyakran helyreépíthetetlen kár származik. Nem kevésbé hátrányos azonban az a körülmény is, hogy számos községünknek viszont többféle elnevezése is van, a mi szintűgy, mint a névazonosság — miután nem mindenki ismerheti az összes elnevezéseket — megnehezíti a kölcsönös megértést.

A fennálló rendezetlen állapot megszüntetése céljából kívánatos tehát, hogy egyrészt minden egyes községnek saját külön neve legyen, a mely más község nevével össze nem téveszthető, másrészt pedig, hogy minden község — a ma gyakran szokásos többféle elnevezés kiküszöbölésével — kizárólag csak egy hivatalos névvel bírjon, a mely nemcsak a hivatalos életben, hanem a társadalmi érintkezésekben is minél általánosabban terjedjen el s lassan-lassan kizárólag használttá legyen.

E cél elérése végett a magyarországi község- és egyéb helynevek egységes, hiteles törzskönyvének létesítését vettem tervbe s e végből a kereskedelemügyi, valamint a vallás- és közoktatásügyi miniszter urakkal egyetértőleg az országos m. kir. statisztikai hivatal igazgatójának elnökleite alatt véleményező szaktestületként állandó vegyes bizottságot alakítottam, a mely bizottság feladatkörét a következő pontokban körvonaloztam:

a) javaslattétel az összes magyar helyneveknek helyesírására nézve;

b) javaslatként a nem magyar helyneveknek egységes magyar ortografiával leendő írására vonatkozólag;

c) az ugyanazon községek és egyéb helyekre vonatkozólag fennálló többféle nevek közül a hivatalos jellegűeknek javaslatba hozatala;

d) javaslatként az országban többszörösen előforduló helynevek kiküszöbölése céljából, esetleg új községnevek alkotása tekintetében s végre

e) javaslatként mindazon intézkedésekre nézve, a melyek a végett szükségesek, hogy a közhitelességgel megállapítandó község- és egyéb elnevezések nemcsak a hivatalos használatban, hanem egyébként is a közhasználatban minél általánosabban elterjedjenek s lassan-lassan kizárólagosakká váljanak.

Hogy az általam alapított vegyes bizottság a magyarországi község- és egyéb helynevek tekintetében fennálló ferde állapotoknak megszüntetését célzó eme feladatoknak sikeresen megfelelhessen, ennek egyik főfeltételét képezi a mai tényleges állapotnak minél alaposabb megismerése, kapcsolatban mindazon tájékoztató adatoknak összegyűjtésével, a melyek úgy a nevek helyesírásának megállapítása, valamint az új nevek és előnevek alkotása tekintetében utmutatással szolgálhatnak. E végből minden egyes községre vonatkozólag $\frac{1}{2}$ alatt mintaképen ide csatolt kimutatásnak pontos kitöltése lévén szükséges, felhivom a törvényhatóságot, hogy az országos m. kir. statisztikai hivatal által a jelen rendeletre való hivatkozással a szükséges számban megküldendő űrlapok felhasználásával ez adatoknak közvetlenül az érdekelt községektől való begyűjtéséről s az országos m. kir. statisztikai hivatal felszólításában megjelölendő határidőben kellő felülvizsgálat után, mely minden egyes községre vonatkozólag úgy az illetékes főszolgabíró, valamint a vármegye alispánja által is személyes felelősség terhe alatt teljesítendő, e hivatalhoz való beterjesztéséről gondoskodjék.

Végül a midőn még ismétetlen hangsúlyozni kívánom, hogy a községnevek tekintetében Magyarországon fennálló viasz állapotnak végleges rendezése úgy a különböző közigazgatási érdekek szempontjából, valamint általános műveltségi tekintetből mily nagy jelentőséggel bír, egyuttal azon biztos reményemnek és várakozásomnak adok kifejezést, hogy a törvényhatóság közönsége engem a jelzett nagyfontosságú feladatnak megoldásában, a melynek céljából a községek nevére vonatkozó összeírás az első és legszükségesebb lépést képezi, az összeírás leggondosabb keresztülvitele és felülvizsgálata által hazafias buzgalommal támogatni fog.

Egyidejűleg kinevezte a belügyminister a bizottság tagjait is a következőkben:

Elnök: dr. *Jekelfalussy* József, ministeri tanácsos, az országos m. kir. statisztikai hivatal igazgatója.

Tagok: dr. *Acsády* Ignác, m. tud. akadémiai levelező tag, mint a m. tud. akadémia történelmi, valamint nemzetgazdasági és statisztikai bizottságának képviselője;

Berecz Antal, m. kir. állami felsőbb leányiskolai igazgató, a magyar földrajzi társaság főtktára, mint a vallás- és közoktatásügyi ministeriumnak s egyúttal a magyar földrajzi társaságnak képviselője;

dr. *Csánky* Dezső, országos allevéltárnok, mint az országos levéltár képviselője;

dr. *Jankó* János, a magyar földrajzi társaság titkára, mint a társaság képviselője;

Kolossváry Miklós belügyministeri titkár, mint a belügyministerium képviselője;

dr. *Márki* Sándor, kolozsvári kir. tud. egyetemi tanár, mint az Erdélyrészi Kárpát-Egyesület képviselője;

Mátray Elemér, m. kir. államvasuti ellenőr, mint a kereskedelemügyi ministerium képviselője;

Mérza Lajos, mérnök, az Erdélyrészi Magyar Közművelődési Egyesület főpénztárosa, mint az egyesület képviselője;

Mosdóssy Imre, kir. tanfelügyelő, mint a vallás- és közoktatásügyi ministerium képviselője;

dr. *Némethy* Károly, belügyministeri titkár, mint a belügyministerium képviselője;

Oberhäuser Lajos posta- és távirda-tanácsos, mint a kereskedelemügyi ministerium képviselője;

Radnóti Dezső, az Erdélyrészi Kárpát-Egyesület főtktára, mint ezen egyesület képviselője;

Tagányi Károly, orsz. allevéltárnok, a magyar történelmi társulat ig. választmányi tagja, mint a társulat képviselője;

dr. *Vargha* Gyula, ministeri osztálytanácsos, az országos statisztikai hivatal igazgatója;

dr. *Vizaknai* Antal, ministeri segédtitkár, mint az országos statisztikai hivatal képviselője.

A vegyes bizottság azonban, mely szorgalmasan hozzálátott a helynévrendezéshez szükséges anyag gyűjtéséhez, nevezé-

tesen szorgalmazta a törvényhatóságoknál a főt idézett rendeletben bekívánt községi kérdőívek begyűjtését s másfelől az egyes vármegyék vagy földrajzi területek monografusait, történetirőit vonta bele a munkálat keretébe s kérte fel őket a rendelkezésükre álló anyag közlésére, — rövid működés után arról volt kénytelen meggyőződni, hogy fáradozásai mindaddig hiába valók és eredménytelenek lesznek, a míg tételes törvény nem ruházza át a helynevek megállapításának jogát a központi kormányhatalomra. Törvény ugyanis eddig nem intézkedett arról, hogy kit illessen meg a községek elnevezésének joga; a községek tehát maguk szoktak intézkedni nevüknek esetleges megváltoztatása iránt. A vegyes bizottságnak minden jó igyekezete és üdvös javaslata így megtörhetett volna egy-egy község közönyösségén vagy vonakodásán.

A vegyes bizottság tehát fölismervén annak a szükségét, hogy munkájában csak egy tételes törvény erejére támaszkodhatnak, ilyen irányú fölterjesztést intézett a belügyminiszterhez.

A belügyminiszter a fölterjesztést és indokait helyeselte s megkezdődtek a szokásos tárgyalások az új törvényjavaslat megszövegezése iránt.

Ezek a munkálatok is még 1897-ben elkészültek.

Perczel Dezső, az akkori belügyminiszter a képviselőház 1897. évi november 8-án tartott ülésében terjesztette be a a község- és egyéb helynevekről szóló törvényjavaslatot. E javaslatot, a későbbi 1898. évi IV. törvényczikket alább (II. fejezet) végleges szövegében közöljük; e helyütt czélszerűnek látszik bemutatni annak indokolását, a mely leghitelesebben világítja meg a javaslat intenczióit.

Indokolás

»a község- és egyéb helynevekről« szóló törvényjavaslathoz.

A közigazgatás minden ágában, valamint a társadalmi és magán-érintkezésekben is lépten-nyomon tapasztalható, hogy a legnagyobb zavarok, gyakran kipótolhatatlan, érzékeny károk származnak a község- és egyéb helynevek tekintetében Magyarországon fennálló rendezetlen állapotokból.

Több mint 2.000-re rúg ugyanis azon községeknek száma, a melyeknek nincs saját külön nevük, hanem oly névvel bírnak, a mely egyszersmind más községek elnevezésére is szolgál s e nagy számba azok a szintén tömegesen előforduló községek nincsenek is belefoglalva, a melyek csak előnevük, vagy csupán egy-egy betű vagy ékezet által különböznek, egyébként pedig teljesen megegyeznek egymással. Még nagyobb számban vannak az oly községeink, a melyek, nek viszont nem egy, hanem több nevük is van, oly nevek, a melyek miután közülük egyik sincs hivatalos jellegű gyanánt kijelölve, rendszerint általánosan használatnak is.

A nehézségeket és bajokat, a melyek ezen állapotokból keletkeznek, csak jobban növeli és szaporítja s a kölcsönös megértést még inkább nehezíti a nevek helyesírása tekintetében fennálló bizonytalanság, melynél fogva, nem lévén közhitelességgel megállapítva a község- és egyéb helynevek írásmódja, számos esetben kételyek merülnek fel az iránt, miként kell a nevet helyesen írni, minek következtében a gyakorlatban sok község nevére nézve tényleg eltérő írásmódok vannak használatban.

Különösen a posta- és távírdakezelésben, valamint a vasuti szolgáltatásban érezhetők legjobban azok a hátrányok, a melyek a község- és egyéb helynevek tekintetében fennálló, jelzett állapotokból keletkeznek. Így például annak következtében, hogy több község bir ugyanazon névvel, gyakran helytelen irányítások történnek, s a helyesírás bizonytalansága viszont azt idézheti elő, hogy a küldemények vagy egyáltalán nem, vagy csak késedelemmel érkeznek meg tulajdonképeni rendeltési helyükre.

Az a körülmény pedig, hogy községneveinknek igen jelentékeny része hosszú, néha többszörös előnevekkel van ellátva, a postai ügykezelést nehezíti meg és teszi költségesebbé.

Talán még nagyobb hátrányok származnak, sőt veszélyek támadhatnak a község- és egyéb helynevek rendezetlenségéből az ország védelmi érdekei szempontjából. Csak mellékesen említve ugyanis azokat a nehézségeket, a melyek az ugyanazon helynevek többszörös előfordulása esetén a tartalékosok behívásánál fenforognak, és úgy a polgári, mint a katonai hatóságokra felesleges munkát rónak s különösen mozgósítás idején jelentékeny hátránnyal járhatnak: igen nagy fontossággal bír a község- és egyéb helynevek rendezettségének kérdése háború idején, a midőn a minden irányban szükséges pontos és megbízható tájékozottság képezvén a sikeres működésnek egyik előfeltételét, a község- és egyéb helynevek tekintetében származható félreértések életbevágó érdekek kockáztatását vonhatják maguk után.

De nem csekély jelentőséggel bír a község- és egyéb helynevek

rendezettségének kérdése a társadalmi, illetőleg magánérinkezeseknél is különösen az üzleti érdekek szempontjából, a mennyiben a helynevek határozatlanságából származható félreértések az ügyletek helytelen vagy késedelmes elintézését okozhatják és jogi bizonytalanságot is idézhetnek elő, kivált oly esetekben, a midőn valamely iratban előforduló helymegnevezésből — mint ez igen gyakran tapasztalható — tekintettel az oly nagy számmal előforduló azonos nevű községekre, nem lehet minden kétséget kizárólag megállapítani, hogy az iratban szereplő megnevezés tulajdonképen melyik községre vagy más helyre vonatkozik.

A község- és egyéb helynevek rendezetlenségéből származó s itt csak főbb vonásokban vázolt hátrányok, a melyek a gyakorlati életben számos alakban és sokszorosan jelentkeznek s a társadalmi érintkezések intenzivításának növekedésével folytonosan fokozódnak, csakis az által szüntethetők meg, ha maga az alapok megszűnik, vagyis ha a mai rendezetlen állapot helyébe az az eszményi állapot lép, a midőn az országban valamennyi községnek csak egy és pedig kizárólagos saját, hivatalos neve lesz — egységes elvek szerint közhitelességgel megállapított helyesirással — s több község ugyanazon névvel nem fog bírni.

Ezen eszményi állapot fokozatos megvalósításának egyik előfeltétele, hogy a község nevének megállapítása tekintetében az elhatározás joga, a mely eddig nem ugyan törvény alapján, hanem a fennálló gyakorlat szerint a község jogkörébe tartozott, a központi kormányhatalom hatáskörébe utaltassék át, a mely egyedül képes a kitűzött eszmét a községnevek rendezésével kapcsolatos minden egyéb általános szempontot szem előtt tartva, egységes elvek szerint megvalósítani.

Azon esetben ugyanis, ha az érdemleges határozat joga továbbra is a községeknél maradna, még ha a törvény elrendelné is, hogy a más községgel azonos nevű községek nevüket előnévvel megkülönböztetni, vagy megváltoztatni, a több névvel bíró községek pedig valamelyik nevüket hivatalos jellegű gyanánt kijelenteni tartoznak — tekintettel a mindkét szempont alá eső községek jelentékeny nagy számára — nem volna remélhető, hogy ezen nagy és valóban országos érdekű feladat egyáltalában megoldható leend. De nemcsak czélzerűségi tekintet, hanem a jogi, illetőleg elméleti szempont is indokolja, hogy a községek nevének ügye, a mely minden egyes esetben az illető községeken kívül mindazokat érdekli, a kik a községgel vagy a községbeliekkel érintkeznek s így természeténél fogva közérdekű ügy az önkormányzati jogkörből kivonassék, s mint országos ügy a központi kormányhatóságra bizassék.

Ezen czélok és szempontok szem előtt tartásával készült »a község- és helynevekről« a jelen törvényjavaslat, a melynek törvényerőre emelkedése esetén, annak 2-ik szakasza fogja megadni a kormánynak a lehetőséget egy, Magyarországon már rég fennálló visszáis állapotnak megszüntetésére s a javaslat 1. §-ában kitűzött eszményi állapot fokozatos megvalósítására.

Midőn azonban a törvényjavaslat a kormánynak biztosítani kívánja a község- és egyéb helynevek rendezése érdekében szükséges jogkört, ennek meghatározásánál szorosan megmarad a cél által megszabott korlátok között, gondosan szem előtt tartva, hogy a község érdekei, a mennyire az országos szempontok megengedik, a lehetőséghez képest kiméltessenek s hogy a nagy feladat közmegnyugvással és első sorban az érdekelt községek óhajának lehető figyelembevételével hajtassék végre.

Ezen irányelvnek felel meg a törvényjavaslatnak a 3. §-ban foglalt azon intézkedése is, melynek értelmében a telepek, puszták, havasok és egyéb jelentékenyebb lakott helyek nevének meghatározását — miután ezen helyek elnevezésénél oly országos szempontok, mint a községek nevénel, nem forognak fenn — a tulajdonosok akaratnyilvánítási szabadságának is tért nyitva, a községek hatáskörébe utalja, a kormány részére ezen helyek elnevezésénél csak a legfelsőbb jóváhagyás jogát tartva fenn.

Annak előmozdítására, hogy a kormány a község- és egyéb helynevek rendezését úgy a történeti emlékek, valamint a gyakorlati érdekek lehető figyelembevételével — minél inkább szakszerűen intézhesse, a törvényjavaslat megfelelő véleményező hatáskörrel egy állandó szakbizottságnak alakítását veszi tervbe, melynek szervezetét és ügyviteli szabályzatát — tekintettel arra, hogy a község- és egyéb helynevek ügye a kormányzat minden ágát érdekli — a belügyministert a ministertanács hozzájárulásával állapítaná meg.

A javaslat 4. §-a, mely e bizottság szervezetét és feladatát körvonalozza, intézkedik egyszersmind arról, hogy jövőre az összes község- és helyneveknek s az azokban beálló változásoknak nyilvántartása céljából állandó országos törzskönyv vezetessék.

A törzskönyv létesítése, a melynek vezetése az említett vegyes bizottság szakszerű támogatása, felügyelete és ellenőrzése alatt a törvényjavaslat értelmében a m. kir. központi statisztikai hivatalra bíztnék, mint a mely hivatal munkakörénél fogva ezen feladat teljesítésére leginkább van hivatva, egyik legfontosabb előfeltételét fogja képezni a község- és egyéb helynevek tekintetében a kívánatos rendezett állapot megteremtésének, mert egyrésztől oly kútforrás gyanánt fog szolgálni, a melyből az összes község- és helynevek és

azok szabatos helyesírása tekintetében a felvilágosítások mindenkor megszerezhetők lesznek, illetőleg minden kétséget kizáró módon rendelkezésre állanak, másrésről pedig az annak alapján kiadandó és minél szélesebb körökben elterjesztendő helynévtárak segítségével lesz elérhető, hogy a hivatalos jellegűek gyanánt megállapítandó község- és helynevek úgy a hivatalos életben, mint a társadalmi érintkezésekben minél rövidebb idő alatt, minél általánosabban elterjedjenek.

Ezen czél előmozdítására törekszik tulajdonképen a javaslatnak 5. §-a, a mely azt a kérdést szabályozza, hogy mely esetekben kell a hivatalos jelleggel felruházandó községneveket kizárólagosan használni és mikor lehet a hivatalos név mellett egyszersmind az eddig használt egyéb elnevezéseket is alkalmazni. E tekintetben az a főszempont volt irányadó, hogy a nagy átalakulás, a közhitelességgel megállapítandó neveknek kizárólagos közhasználatba való átmenetele minél rövidebb idő alatt történjék ugyan meg, de viszont az átmeneti idő alatt a magánérdekek is kellő kíméletben részesüljenek. Ezért tehát a törvényjavaslat a hivatalos jellegű községneveknek kizárólagos használatát csak a hivatalos életben rendeli el kötelezően, beleértve természetesen a katonai ügyeket s a törvényhatósági és községi összes ügykezelést is, továbbá a közjegyzői iratokban, a melyek törvényen alapuló közhitelességüknél fogva tágabb értelemben szintén hivatalos jellegűeknek tekinthetők s kiterjesztve e rendelkezést a nyilvános iskolák körére is, mely körben azt a magyar közoktatás érdekei teszik kívánatossá.

Ellenben a taxative fel nem sorolt egyéb esetekben és viszonylatokban a törvényjavaslat a hivatalos név mellett az ettől eltérő és netalán használatban levő egyéb nevek alkalmazását is megengedi akképen, hogy a nem hivatalos név a hivatalos név mellett zárjelbe foglalva lesz kitüntethető.

Önként érthető, hogy a tulajdonképeni magán- és társadalmi életben, az eddigi nevek használata egyáltalán semminemű törvényes korlátozás alá esni nem fog s e téren azon törekvésnek megvalósítása, hogy a hivatalos nevek használata minél rövidebb idő alatt minél általánosabbá váljék, az iskolai nevelésnek és a társadalmi működésnek marad fentartva.

Budapest, 1897. évi november hó 8-án.

Perczel Dezső s. k.,
m. kir. belügyminister.

A törvényjavaslat a közigazgatási bizottságnak adatott ki jelentéstétel végett; a bizottság jelentésének beérkeztevel a

képviselőház 1897. évi deczember 6-án kezdte meg a javaslat tárgyalását.

Ruffy Pál, a közigazgatási bizottság előadója, hosszabb, igen alapos beszédben indokolta meg a törvényjavaslat szükségességét, számos példával illusztrálta a helyneveink terén uralkodó zavaros állapotokat s megvédte a javaslatot az indokolatlan, erőszakos magyarosítás vádjától.

Schreiber Frigyes rövid beszédben fejtette ki a törvényjavaslattal szemben táplált aggodalmait, utána *Sándor József*, *Eötvös Károly* és *Münnich Aurél* szóltak a törvényjavaslat mellett.

Az általános vita ezzel be is fejeztetett s a képviselőház a törvényjavaslatot még deczember 6-án általánosságban elfogadta.

A részletes tárgyalás során, a mely deczember 8-án volt, *Pulszky Ágost*, *Schreiber Frigyes*, *Schmidt Károly*, *Eötvös Károly*, *Ivánka Oszkár*, *Szentiványi Árpád* és *Perczel Dezső* belügyminiszter szóltak a javaslatához. *Pulszky Ágost* oly értelmű módosítást nyújtott be a javaslat 5. §-ához, hogy az iskolai tankönyvekben a hivatalos név mellett az ettől eltérő történeti vagy közhasználatú név feltüntethető legyen; *Ivánka Oszkár* a hivatalos neveknek a tankönyvekben való használatát illető rendelkezéseket a térképekre is ki akarta terjesztetni; *Szentiványi Árpád* az egyházakat is kötelezni kívánta a hivatalos nevek használatára.

A képviselőház mind a három módosítást elfogadta; elvetette azonban *Schreiber Frigyes*nek azt a módosítását, hogy a községek beligazgatásában, valamint a nyilvánossági jogú iskolák tankönyveiben és kiadványaiban a hivatalos névtől eltérő történelmi és közhasználatú község- és helynevek is használhatók.

A törvényjavaslaton a főrendiház néhány stiláris módosításon kívül azt a változtatást tette, hogy a *Szentiványi Árpád* javaslatára utólag beleszúrt »és egyházi« szavakat törölte s így ebben a tekintetben a törvényjavaslat eredeti szerkezetét állította vissza.

A főrendiház módosítását a képviselőház 1898. január 7-én tárgyalta s *Ruffy Pál* előadónak, *Melczér Vilmos*nak, *Pichler Győző*nek és *Latkóczy Imre* államtitkárnak felszólalásai után

a módosításokhoz hozzájárult, úgy hogy a törvényjavaslat most már szentesítés alá volt terjeszthető.

A szentesítés 1898. évi február hó 15-én megtörtént s az új törvény, mint 1898 évi IV. törvénycikk február hó 17-én hirdettetett ki az Országos Törvénytárban.

Az új törvény életbeléptét a végrehajtási rendeletnek az országos községi törzskönyvbizottság szervezete és ügyviteli szabályzatának megalkotására vonatkozó előmunkálatok követték.

E szabályzat a ministertanács hozzájárulásával 1898. évi november hó 28-án 125,000. sz. alatt bocsáttatott ki (teljes szövegét l. a 25. lapon) s a szabályzat értelmében megalakított országos községi törzskönyvbizottság 1899. évi február hó 16-án tartotta első ülését. Az 1896-ban alakított vegyes bizottság, mely működését a helynevekről szóló törvény előkészítése és tárgyalása idején különben sem folytatta, az országos községi törzskönyvbizottság létesítésével egyidejűleg megszűntetett.

II.

A község- és egyéb helynevekről szóló 1898. évi IV. törvénycikk.

Szentesítést nyert 1898. évi február hó 15-én. Az országos törvénytárban
kihirdettetett 1898. február 17-én.

1. §.

Minden községnek csak egy hivatalos neve lehet.

2. §.

Többféle elnevezéssel bíró községek hivatalos nevének kijelölése, azonos elnevezésű községeknek előnévvel vagy új névvel ellátása, ujonnan alakuló községek elnevezése és a községek nevének megváltoztatása, nemkülönben a hivatalos községnevek helyesírásának megállapítása a m. kir. belügyminister hatáskörébe tartozik.

A belügyminister e jogát, az illető községek és a törvényhatósági közgyűlés meghallgatásával, a jelen törvény 1. §-a, valamint az általános országos érdekek által megszabott korlátok között, az érdekelt községek óhajának lehető figyelembevételével gyakorolja.

3. §.

A község külterületén fekvő telepek, puszták, havasok, továbbá egyéb jelentékenyebb lakott helyek, a mennyiben külön elnevezéssel még nem bírnának, ilyennel ellátandók.

Az elnevezés felett, a tulajdonos vagy a tulajdonosok egyenes állami adó alapján számított többségének megállapodása alapján, a községi törvény szerint illetékes község képviselőtestülete határoz, mely határozat jóváhagyás végett első sorban a törvényhatósági közgyűléshez, végleges döntés végett pedig a belügyministerhez terjesztendő fel.

4. §.

A község- és egyéb helyneveknek, valamint az azokban beálló változásoknak nyilvántartása czéljából a magyar királyi központi statisztikai hivatal állandó országos törzskönyvet vezet, a mely egy e végből alakítandó »Országos községi törzskönyvbizottság« szakszerű támogatása, felügyelete és ellenőrzése alatt áll.

E bizottság feladata továbbá javaslatot tenni:

- a) a hivatalos helynevek helyes írására;
- b) a többnevű községek részére a hivatalos név kijelölésére;
- c) a többszörösen előforduló község- és egyéb helynevek kiküszöbölésére;
- d) ujonnan alakuló községek elnevezésére is, végül
- e) mindazon intézkedésekre nézve, melyek a végből szükségesek, hogy a közhitelességgel megállapított község- és egyéb helynevek ne csak a hivatalos használatban, hanem a társadalmi érintkezésekben is mentől általánosabban elterjedjenek s mindinkább kizárólagosakká válnak.

Az országos községi törzskönyv-bizottság elnöke a m. kir. központi statisztikai hivatal igazgatója, helyettes elnöke e hivatal aligazgatója.

A bizottság szervezetét és ügyviteli szabályzatát a belügyminister a ministertanács hozzájárulásával rendeletileg állapítja meg.

5. §.

L. Állami/törvényhatósági és községi, valamint egyéb hivatalos iratokban, községi pecséteken, bélyegzőkön és jelzőtáblákon, továbbá az állam, a törvényhatóságok és községek közvetlen rendelkezése alatt álló intézetek és üzemek ügykezelésében, a nyilvánossági joggal bíró iskolákban használt tankönyvekben és térképeken, úgyszintén ezeknek az iskoláknak nyilvánosság elé kerülő nyomtatványain, valamint pecsétjein és bélyegzőin, végül a közjegyzői iratokban — tekintet nélkül arra, hogy a felsorolt iratok, tankönyvek, nyomtatványok, pecsétek, bélyegzők, stb. az állam hivatalos nyelvén vagy más nyelven vannak-e szerkesztve — kizárólag a község hivatalos neve használandó azon írásmód szerint, a mint az az országos községi törzskönyvben vezetetik.

A nyilvánossági joggal bíró iskolákban használt tankönyvekben és ezen iskoláknak a nyilvánosság elé kerülő nyomtatványain a hivatalos név mellett az ettől eltérő történeti vagy közhasználatú elnevezésnek magyarázólag való feltüntetése nem esik a szakasz rendelkezése alá.

Törvényszéki czégbejegyzések szövegében, kormányhatósági jóváhagyást vagy láttamozást igénylő okmányokban és egyéb iratokban, valamint a közhitelességgel és hivatalos jelleggel bíró minden más viszonylatban is kötelező ugyan a községek hivatalos nevének használata, de e mellett az ettől eltérő elnevezés zárjelben feltüntethető.

6. §

Jelen törvény végrehajtásával a ministerium bízottik meg.

III.

**Az országos községi törzskönyv-bizottság
szervezeti és ügyviteli szabályzat.**

125.000/1898. B. M. szám. x)

(1898. XI. 28.)

A község- és egyéb helynevekről szóló 1898 : IV. törvénycikk 4. §-a értelmében szervezendő Országos községi törzskönyv-bizottság szervezeti és ügyviteli szabályzatát a folyó évi szeptember hó 14-én tartott ministertanács hozzájárulásával következőleg állapítom meg:

1. §.

Az Országos községi törzskönyv-bizottság feladata : a község- és egyéb helyneveknek, valamint az azokban beálló változásoknak nyilvántartása céljából a m. kir. központi statisztikai hivatal által szerkesztendő állandó törzskönyv vezetésében a nevezett hivatalt szakszerűen támogatni, ebbeli működésére felügyelni és azt ellenőrizni.

Feladata továbbá javaslatot tenni :

- a) a hivatalos helynevek helyesírására ;
- b) a többnevű községek részére a hivatalos név kijelölésére ;
- c) a többszörösen előforduló község- és egyéb helynevek kiküszöbölésére ;
- d) ujonnan alakuló községek elnevezésére és végül

x) *Belügyi Közlöny 1898. XII. 15. (24. 2.)*

e) mindazon intézkedésekre nézve, melyek a végből szükségesek, hogy a közhitelességgel megállapított község- és egyéb helynevek ne csak a hivatalos használatban, hanem a társadalmi érintkezésekben is mentül általánosabban elterjedjenek és mindinkább kizárólagosakká váljanak.

2. §.

Az Országos községi törzskönyv-bizottság elnöke a m. kir. központi statisztikai hivatal igazgatója, helyettes elnöke pedig e hivatal aligazgatója. Hivatalból tagja továbbá a bizottságnak az országos főlevéltárnok, illetőleg helyettese.

A bizottság többi tagjait a belügyminister nevezi ki és pedig:

a) a m. kir. miniszterelnök, a földmivelésügyi, az igazságügyi és a pénzügyi miniszterek képviselőit és javaslatukra 1—1, a m. kir. honvédelmi, a kereskedelemügyi és a vallás- és közoktatásügyi miniszterek képviselőit és javaslatukra, valamint a saját vezetése alatt álló belügyministerium kebeléből 2—2 tagot;

b) a m. kir. központi statisztikai hivatal és az országos levéltár képviselőit 2—2 tagot; végül

c) a Magyar Tudományos Akadémia történelmi bizottsága, a Magyar Történelmi Társulat és a Magyar Földrajzi Társaság javaslatára 1—1 tagot.

A bizottsági üléseken, melyek a m. kir. központi statisztikai hivatal helyiségében tartatnak, a jegyzői teendők viteléről, a jegyzőnek a m. kir. központi statisztikai hivatal személyzetéből való kirendelése útján az elnök gondoskodik. *J. S.*

Az Országos községi törzskönyv-bizottságnak az 1898 : IV. t.-cikkéből folyó s a jelen szabályzat

1. §-ában felsorolt feladatainak teljesítésében a következő főbb elveket kell szem előtt tartania:

a) A mi a község- és egyéb helynevek írásának módját illeti, mindenkor a hangzásnak megfelelő magyaros írásmód alkalmazandó; oly helymegnevezések, melyek jelentéssel bírnak, a jelentés-szónak megfelelően a Magyar Tudományos Akadémia által jelenleg elfogadott helyesírási szabályok szerint írandók, nem hangzó feles betűk, valamint egyéb régies írásmódok alkalmazása lehetőleg mellőzendő.

b) Többszörösen előforduló azonos községnevek kiküszöbölésénél arra nézve, hogy az ugyanazon nevű községek közül melyik tartsa meg tovább is jelenlegi nevét, legfőbb irányadó tekintet a történeti elsőbbség és jelentőség; a hol pedig ilyen szempont fenn nem forog, a jelenlegi gazdasági, kulturális és egyáltalán közéleti jelentőség. Ha az ugyanazon névvel bíró községek közül egyiknek posta- vagy távirdahivatala, vasuti vagy hajóállomása van, rendszerint az a község tartsa meg eddigi nevét, a mely postahivatali (távirdahivatali), illetőleg vasuti vagy hajóállomási minőségénél fogva inkább ismeretes.

c) A többszörösen előforduló azonos községnevek kiküszöbölése vagy új nevek, vagy előnevek alkotása által történik

d) Új nevek alkotásánál első sorban az illető vidéken régebben alkalmazásban volt magyar hangzású nevek veendőik tekintetbe, esetleg a község valamely részének megjelölésére használt jelenlegi név általánosítandó az egész községre. A mennyiben teljesen új községnév alkotása válik szükségessé, az illető községnek vagy vidéknek hegy- és vízrajza, egyéb természeti tulajdonságai, továbbá népességi, gazda-

sági és kulturális viszonyai, nemkülönben történeti emlékei szolgáljanak útmutatóul az új községnév alakításánál, úgy, hogy minden név arról a községről, a melynek megnevezésére alkottatik, lehetőleg valami jellemzőt foglaljon magában.

e) Előnév alkotásánál, épúgy, mint az új községnevek képzésénél, útmutatásul szolgáljanak az illető községnek vagy vidéknek történeti emlékei, hegy- és vízrajza, egyéb természeti tulajdonságai, továbbá népességi, gazdasági és kulturális viszonyai; a menyben pedig ily szempontok fenn nem forognának, vagy czélszerűen figyelembe nem vehetők, előnév gyanánt rendszerint azon vármegye neve alkalmazandó, a melyhez az illető község tartozik.

Az előnevek képzésénél szem előtt tartandó továbbá, hogy az előnevek lehetőleg, rövidnek legyenek s hogy azonos községnevekhez illesztendő különböző előnevek a rövidítések esetén támadható félreértések kikerülése végett lehetőleg más-más betűvel kezdődjenek.

A midőn valamely község a postai (távirdai), vasuti vagy hajózási szolgálat érdekében már el van látva megkülönböztető előnévvel, e név — ha az különben megfelelő — a község előnévének képzésénél lehetőleg figyelembe veendő.

4. §.

Az Országos községi törzskönyv-bizottság kebelében egy szűkebb körű végrehajtó bizottság állittatik fel, melynek tagjai a m. kir. központi statisztikai hivatal igazgatója és aligazgatója, mint a bizottság elnöke, illetőleg helyettes elnöke, továbbá az országos főlevéltárnok s a belügyi, honvédelmi, kereskedelem-

ügyi s a vallás- és közoktatásügyi ministerek képviselőjében kinevezett bizottsági tagok közül egy, a kiket a nevezett ministerek a végrehajtó bizottságba kijelölnek.

A végrehajtó bizottság ülésein szavazati joggal részt vesz továbbá az országos levéltárnak az országos községi törzskönyv-bizottságba kinevezett tagjai közül az, a kit az országos főlevéltárnok esetről-esetre az ülésre kiküld.

A végrehajtó-bizottság előadóját — ugyancsak szavazati joggal — a m. kir. központi statisztikai hivatal azon két tisztviselője közül, a kiket a belügy-minister az országos községi törzskönyv-bizottság tagjaivá kinevezett, esetről-esetre a bizottság elnöke rendeli ki.

5. §.

A m. kir. központi statisztikai hivatal által vezetett állandó országos törzskönyv feletti felügyelet és ellenőrzés gyakorlása, továbbá a jelen szabályzat 1. §-ának e) pontjában megjelölt ügyekben való javaslattevés mindenkor a teljes bizottság feladatkörébe tartozik; az 1. §. a), b), c), d) pontjaiban felsorolt ügyekre vonatkozólag ellenben, kivéve a midőn egy-egy vármegye összes községi nevének megállapításáról van szó, valamint a közbenső természetű intézkedések tekintetében általában a végrehajtó-bizottság is eljárhat.

6. §.

Az országos községi törzskönyv-bizottság, valamint annak végrehajtó-bizottsága a feladatkörébe tartozó ügyekben a bizottság kötelékén kívül álló szakférfiakat is meghallgathat s jogosítva van úgy egyes kérdéseket, valamint egy-egy törvényhatóságra vonat-

kozólag az egész tanulmányi anyagot véleménynyilvánítás, illetőleg javaslat kidolgozása végett saját tagjainak vagy más szakférfiaknak díjazás mellett is kiadni, nemkülönben köteles az országos levéltár véleményét is mindenkor kikérni, mely a községi törzskönyv-ügyekben hivatalból és soron kívül nyilvánít véleményt.

7. §.

Az országos községi törzskönyv-bizottság működéséhez szükséges adatokat a m. kir. statisztikai hivatal gyűjti be és kellően rendezve, tárgyalásra alkalmas alakban bocsátja a bizottság, illetve a végrehajtó bizottság rendelkezésére.

A bizottság elnöke vagy maga a bizottság is azon ügyeket, a melyeket nem vél közvetlenül elintézhetőeknek, előkészítés és javaslatok kidolgozása végett a tanulmányozáshoz szükséges adatanyaggal együtt a bizottság valamely tagjának vagy a bizottság kötelékén kívül álló más szakférfinak adja ki, majd a beérkező előadói javaslatokat véleménynyilvánítás végett az országos levéltárral közli. Az előadói javaslatok és ezek kapcsán az országos levéltár által nyilvánított vélemények a végrehajtó bizottság ülésében tárgyaltnak, mely az illető ügyeket vagy érdemlegesen tárgyalja, vagy pedig azokat, esetleg különös fontosságukra és egyéb körülményeikre tekintettel a teljes bizottság elé terjeszti.

A végrehajtó-bizottságnak, esetleg a teljes bizottságnak a község- és egyéb helynevekre vonatkozó megállapodásai az illetékes törvényhatóság útján az érdekelt községek tudomására hozandók, a melyek hozzájárulásukat vagy esetleges ellenvéleményüket záros határidő alatt kötelesek nyilvánítani, illetőleg

a törvényhatósági közgyűlés elé terjeszteni, mely viszont a községi határozatokat saját véleményének kijelentésével szintén záros határidő alatt köteles a bizottsághoz juttatni.

A község és törvényhatóság válaszának beérkezése után az ügyet az országos községi törzskönyvbizottság teljes ülése vagy végrehajtó-bizottsága tárgyalja, ahhoz képest, hogy valamely törvényhatóság összes községei, vagy csak szórványosan egyes községek nevének megállapítása van-e napirenden, az érdekelt község vagy törvényhatóság részéről való érdemleges ellenvetés esetén azonban az ügyet előzetesen az országos levéltárral is még egyszer közölni kell.

8. §.

Olyan kivételes esetekben, midőn a végrehajtó-bizottság, vagy a teljes bizottság a helyszini tanulmányozást az ügy érdekében mulhatlanul szükségesnek véli: a bizottság elnöke az előző szakasz értelmében javaslatok kidolgozásával megbízott bizottsági tagoknak, vagy bizottsági köteléken kívül álló más szakegységnek helyszínére kiküldetése iránt indokolt javaslatot tesz a belügyministerhez.

A bizottságnak a jelen szabályzat 2. §. a) és b) pontjában felsorolt tagjai ily kiküldetések alkalmával az állami tisztviselők kiküldetésére vonatkozólag fennálló szabályok szerint felszámítható napidíjakra és utiköltségekre tarthatnak igényt.

A bizottságnak a 2. §. c) pontjában említett tagjai, valamint a bizottsági köteléken kívül álló szakférfiak kiküldetés esetén a VII. díjosztályba tartozó állami tisztviselők részére megállapított napidíjakat és utiköltségeket számíthatják fel. Magasabb díjosztálynak

megfelelő felszámítás indokolt esetekben az országos községi törzskönyv-bizottság elnökének javaslatára csakis a belügyminister különös engedélye alapján történhetik.

9. §.

Az országos községi törzskönyv-bizottságnak, illetőleg a végrehajtó-bizottságnak a község- és egyéb helynevekre vonatkozó megállapodásai az érdekelt községek és törvényhatóságok esetleges ellenvéleményeivel együtt végleges döntés végett a belügyminister elé terjesztendők.

A belügyminiszternek a község- és egyéb helynevek tárgyában hozott határozatai a »Budapesti Közlöny«-ben, valamint az egyes ministeriumok hivatalos lapjaiban, esetleg az illető ministerek által választott más módon is közzétetnek. Az egy-egy törvényhatóságban levő összes községek és egyéb helyeknek nevére vonatkozó határozatoknak úgy az érdekelt, valamint a többi községek és egyéb fontosabb hatóságok, továbbá a tanintézetek közt való szétosztása céljából szükséges lenyomatokról, nemkülönben az illető községek új hivatalos pecsétjeinek, bélyegzőinek és határjelző tábláinak az illető községek költségére, előzetes belügyministeri engedély alapján központilag leendő előállításáról és szétküldéséről az országos községi törzskönyv-bizottság gondoskodik.

10. §.

Az országos községi törzskönyv-bizottságnak a 2. §. c) pontjában említett tagjai, valamint az elnök által az ülésekre meghívott szakférfiak a belügyministeri tárcza terhére egy-egy ülés után fejenként 10 korona jelenléti díjban részesülnek. A külön munkálattal

megbizott bizottsági tagok vagy a bizottság kötelékén kívül álló más szakférfiak munkadíját, a teljesített munka természetéhez és mennyiségéhez képest, a végrehajtó-bizottság javaslatára a belügyminister esetről-esetre állapítja meg s ő utalványozza azon utiköltségeket is, a melyek az esetleg szükségesnek mutakozó helyszíni kiküldetések alkalmával merülnek fel. (8. §.)

Ugyancsak a nevezett tárcza terhére történik a bizottság sikeres működése érdekében szükséges segéd-könyveknek és mindennemű nyomtatványoknak beszerzése, valamint a község- és egyéb helynevekre vonatkozó belügyministeri határozatoknak a községek és egyéb hatóságok, továbbá a tanintézetek részére való sokszorosítása. (9. §.)

11. §.

Az országos községi törzskönyv-bizottság működésével kapcsolatos irodai teendőket a m. kir. központi statisztikai hivatal látja el.

12. §.

Jelen szabályzat kihirdetése napján lép hatályba.
Budapesten, 1898. évi november hó 28-án.

Perczel, s. k.

IV.

Az országos községi törzskönyv-bizottság előkészítő tárgyalásai.

Az országos községi törzskönyv-bizottság vármegyénként tárgyalja a községi és egyéb helynevek anyagát s már az országnak egy nagy összefüggő területén, nevezetesen az északkeleti és északi felvidéken, a Duna és Tisza közén, a Tisza balpartján levő két s a Duna jobb partját szegélyező három dunántúli vármegyében el is végezte előkészítő munkáját.*)

Munkálatainak sorrendjében ahhoz az elvhez alkalmazkodik, hogy lehetőleg összefüggő, nagyobb terület helyneveit vegye egymásután rendezés alá; a terület kijelölésében azonban figyelemmel van a katonai térképek átvizsgálásának és helyesbítésének munkálataira is. A katonai térképeknek ez a revíziója ugyanis nagy költségessége miatt nem ismétlődhetik sűrű időközökben; nagyon kívánatos volt tehát, hogy a hol a katonai térképek kiigazítása most s a közel jövőben fogantatba vétetik, ott a községi és egyéb helynevek már végleg megállapított új alakjukban törzskönyvezve legyenek, s a katonai térképekre már ezek a végleges nevek kerüljenek, nehogy esetleg tizenöt-húsz évig, a katonai térképek újabb kiigazításáig kelljen várni a végleges neveknek a térképeken való feltüntethetésére.

*) Az előkészítés megtörtént, vagy legalább is folyamatban van ugyanis a következő vármegyéknél: az északi és északkeleti részen Máramaros, Bereg, Ung, Zemplén, Sáros, Abauj-Torna, Szepes, Gömör, Liptó, Árva és Zólyom; a Duna és Tisza közén Pest, Jász-Nagykun-Szolnok, Heves, Bács-Bodrog, Csongrád; a Tisza balpartján Békés és Hajdu; a Duna jobbpartján Baranya, Fejér és Tolna vármegyék. Ezek közül végleg meg vannak már állapítva Máramaros, Pest, Jász-Nagykun-Szolnok, Heves, Csongrád, Békés, Hajdu, Fejér, Tolna vármegyék községnevei, s kívülök az összes rendezett tanácsú városok nevei is.

Minden egyes vármegyénél azonban a törzskönyv-bizottság nemcsak az illető vármegyének községneveit tárgyalja, hanem egyéb oly neveket is, a melyek az azon vármegyebeli községek valamelyikével azonos vagy rokonhangzásúak, vagy — bár más megkülönböztető jelzővel bírnak — de legalább törzsnevük azonos. Így pl. Bács-Bodrog vármegye községneveinek tárgyalása alkalmával Bács-Almással együtt tárgyalta a bizottság az országban lévő összes többi Almás nevű községeket, azokat is, a melyek az Almás név mellett valamely megkülönböztető jelzővel bírnak (Duna-Almás, Rácz-Almás Szász-Almás stb.); Bács-Ujfalunál az országban előforduló összes Ujfalu nevű és összetételű községeket.

A tárgyalásnak ez a sorrendje azért szükséges, hogy több azonos nevű községnél egyszerre lehessen mérlegelni, melyik a legjelentősebb és így melyik tartsa meg nevét változatlanul, s viszont melyek azok, a melyeknek nevét valami jelzővel kell ellátni vagy éppen megváltoztatni. Ily tárgyalási sorrend mellett a bizottság természetesen minden vármegye községnevei mellett egyúttal az egyéb községnevek jelentékeny számát is megvitatja és megállapítja; így például Bács-Bodrog vármegye 126 községe mellett, mint ezekkel rokonhangzásút, még más 243 községnevet állapított meg; Baranya vármegye 357 községneve mellett még 450 más községnevet. Ez az eljárás a bizottsági munkálatok előrehaladását kezdetben szükségszerűen lassúbbá tette ugyan, mert míg egy-egy vármegye községneveit elintézhette, addig kétannyival kellett érdemlegesen foglalkoznia; viszont azonban később, a munka derekán túl a már korábbi megállapodások száma mindinkább felgyülik s az akkor sorra kerülő vármegyénél mind kevesebb és kevesebb községnev lesz, a melylyel egészen újból kell foglalkoznia a bizottságnak.

A bizottsági tárgyalások anyagát a m. kir. központi statisztikai hivatal által előkészített, a bizottság egyes tagjainak és szakértőinek, továbbá az országos levéltárnak véleményével ellátott községi ívek képezik. Még az 1896. évi 30.736. sz. belügyministeri rendelettel megalakított törzskönyv-bizottság begyűjtötte a községektől a község nevére, annak különböző alakjaira és eltérő írásmódjaira vonatkozó adatokat (l. az 1. sz. mellékletet a 93. lapon).

Ezek az adatok, valamint a község lélekszáma, lakosainak anyanyelv szerint való megoszlása, a község mai jelentőségére jellemző körülmények (van-e posta-, távírda-hivatala, vasuti- vagy hajó-állomása, nem járási, járásbirósági székhely-e stb.), az ugyanezen vagy hasonló hangzású névvel bíró más községek felsorolása (szintén a lélekszám, anyanyelvi viszonyok feltüntetésével, a község nevében és közigazgatási jellegében a multban előfordult változások s végül a község által esetleg ajánlott új név képezik a statisztikai hivatal által előkészített községi ív főtartalmát. (E községi ív mintáját l. a mellékletek 2. száma alatt a 95. lapon.)

Az egy-egy vármegyére s a vármegye községneveihez hasonló nevű községekre vonatkozó összes községi ívek, illetőleg azok kivonata azután közöltetik az országos községi törzskönyv-bizottság minden tagjával és szakértőjével véleményének nyilvánítása végett. A bizottsági tagokon s az állandó történettudományi, magyar és szláv nyelvészeti szakértőkön kívül kiadatik ez az anyag vármegyénként a bizottság kötelékén kívül álló szakférfiaknak is, a kik az illető vármegyék történetével, monografiájával foglalkoznak, helyrajzi viszonyaival ismerősek s így a vármegye községneveinek megállapításánál szakszerű véleményt nyilváníthatnak.

A bizottsági tagoknak és szakértőknek véleményével felszerelve az anyag az országos levéltárhoz kerül, a mely a beérkezett vélemények figyelembevételével s a maga történeti kútforrásai alapján teszi meg javaslatait minden egyes községnévre nézve.

Az országos községi törzskönyv-bizottság — szervezeti szabályzatának 7. §-a értelmében — állandó szakértőivel kiegészített teljes ülésében tárgyalja az egy-egy vármegyéhez tartozó s az azokkal rokonhangzású községneveket.

A tárgyalás elveire nézve a szervezeti szabályzat 3. §-ában előirt irányelvekhez ragaszkodik, kiegészítvén ezeket az eddigi tárgyalások tapasztalataihoz képest szükségessé vált következő szempontokkal:

1. Oly esetekben, midőn a jelenlegi név elferditése és elrontása a község történelmi jelentőségű korábbi nevének, ennek a föllevenítését javasolja a bizottság még akkor is, ha egyébként a jelenlegi név egyedül állván az országban, annak

megváltoztatása forgalmi és egyéb szempontokból nem is volna szükséges.

2. Ha a község részéről az a kívánság merült fel, hogy új, magyarosabb nevet kapjon, ezt a kívánságot mindenesetre teljesítendőnek tartja, még ha a mostani név egyedül álló volna is. Ha a község által javasolt új név nem megfelelő, lehetőleg ahhoz hasonló, szabatosabb képzésű nevet hoz javaslatba.

3. A hol előnév alkotása szükséges, ott lehetőleg kerüli a község anyanyelvi viszonyaiból vett (Német, Tót, Oláh stb.) előneveket, miután ezek nem képezik a község állandó jellemző vonásait s a nemzetiség után nyert jelző könnyen anachronizmussá válhatik.

4. Csak kikerülhetetlen szükség esetén alkalmazza a vármegye nevét is jelzőül, kivéve azokat az eseteket, a mikor ez a jelző nem csupán magát a vármegyét, hanem földrajzi fogalmat is jelent, pl. Szilágy név a Szilágyságot, Szepes név a Szepességet, Nyitra név a Nyitra folyó vidékét stb. A vármegye név ugyanis csak igen általános, ugyyszólván felületes tájékoztatást ad a község fekvéséről; egy közelebbi hegyről, völgyről, folyóról, városról vagy nagyobb községről, sőt a járásról is szabatosabb s közelebbi megjelölést nyújtó jelzőt nyerhetünk. Azonkívül a vármegye nevének jelzőül vétele azzal a veszedelemmel is fenyeget, hogy az illető vármegyében nem érezvén annyira a jelző szükségét (mert pl. Baranya vármegyében Szentlőrincz községről irván és beszélvén, fölöslegesen tartják azt hangsúlyozni, hogy Baranyában van s így a községet Baranyaszentlőrincz néven nevezni), az a használatból lassankint kikopik, a községnév ismét jelző nélkül marad s a többszörösen előforduló község nevek okozta zavar újra beállhat.

5. Éppen azért, hogy a jelzőknek ily elkopása, a használatból való kimaradása megakadályoztassék, tartotta szükségesnek a törzskönyvbizottság az összetett községnevekre azt az írásmódot javasolni, hogy azok sohasem két vagy három külön szóba, hanem mindig kötőjel nélkül egy szóba irassanak (tehát Sár-Szent-Lőrincz helyett Sárszentlőrincz, Nagy-Enyed helyett Nagyenyed stb.). Az összetett neveknek ezen egy szóba írásával remélhetőleg el lehet érni azt a célt,

hogy a nevek a közhasználatban minden rövidítés nélkül szerepeljenek s így a jelzők a törzsszóval teljesen egybeforranak s attól el ne választassanak.

Az összetett neveknek ezen összeírása ellen merült fel itt-ott néhány észrevétel, holott a községneveknél a jelző és jelzett szó annyira együvé tartozik, mint általában az összetett szavaknál s ezek nyelvünk szabályai szerint egy szóba irandók. A községnevek is úgy, mint az összetett szavak, legnagyobb részt melléknevek és főnevek összetételei s a mint például kisipar, nagyipar stb. egy szóba irandók, mert külön írva egész más volna az értelmük is, azonképpen összetartoznak és egybefoglalandók Kistelek, Nagyenyed stb. Egy más kategóriája a községneveknek, szintúgy, mint az összetett szavaknak, a főnevek összetétele, legtöbbször jelző gyanánt vagy birtokviszonnyal, a melyek nyelvünkben szintén mindig összeeszkotak íratni, pl. kertajtó, anyaszentegyház, levélbélyeg stb., vagy a községneveknél: Munkácsváralja, Apátvárkony, Pétermonostora stb.

Az összetett nevek egyszóba írása következtében előnevekről lehetőleg rövid, egy-két szótagból álló jelzőket kell választani, hogy a jelző a község nevét szükségtelenül hosszúvá ne tegye. Ügyelni kell arra is, hogy az előnév s a törzsnév összeolvasztásánál a kiejtést nehezítő s az értelmet elferdítő betűtorlódások ne forduljanak elő. Így pl. Z. betűvel kezdődő községnév nem látható el kis előnévvel, mert az s és z egymás mellé kerülve sz hangot adnának. Zebegény község neve nem kaphat kis jelzőt, mert összeolvasztva Kiszebegénynek hangzanék stb.

A törzskönyvbizottság megállapodásait megfelelő indokolással vezeti a községi iverre s határozatában fölemlíti azokat az érdemlegesebb egyéb javaslatokat is, a melyek a község elnevezésére vonatkozólag még fölmerültek.

A községekhez tartozó puszták, telepek, majorok, havasok, irtványok és egyéb lakott helyek neveire vonatkozó anyagot ugyancsak a m. kir. központi statisztikai hivatal készíti elő külön iven. (Ennek a mintáját l. a mellékletek 3. száma alatt a 99. lapon).

Az anyag a következő forrásokból gyűjtetik: a) A már föntemlitett, 1896-ban begyűjtött községi iverből; b) az 1900. évi népszámlálás községi gyűjtő-, illetőleg járási összesítő iveriből; c) a Magyar Korona Országainak Helységnévtárából.

Mínthogy azonban ezeknek az egyéb lakott helyeknek létele is annyira ingadozó, hogy az illető forrásokban szereplő helyek is időközben lakatlanná válhattak, viszont új lakott helyek keletkezhetnek: — az országos községi törzskönyvbizottság nem bocsátkozik addig ennek az anyagnak a tárgyalásába, míg azt a legilletékesebb helyi tényezők, a vármegyék és a községek át nem vizsgálták.

Az egyéb lakott helyekre vonatkozó anyag tehát közvetlenül a statisztikai hivatalban történt előkészítés után, a törzskönyvbizottság tárgyalása nélkül küldetik ki a vármegyékhez; a bizottság azonban természetesen közli azokat az elveket, a melyek szerint az egyéb lakott helyeknek rendezése végrehajtandó lesz.

Ez elvek szerint — a melyek az 1902. évi 142.435 számú belügyministeri rendelettel hagyattak jóvá — az egyéb lakott helyeket két csoportra kell szétválasztani: az országos községi törzskönyvbe felveendőkre s a törzskönyvbe nem, csupán nyilvántartásba és a Helységnévtárba felveendőkre.

Az egyéb lakott helyek nagy része ugyanis, mint fentebb is említettük, létezésében is annyira ingatag, hogy azt törzskönyvbe fölvenni s így nevében is megkötni teljesen czélatlan volna, mert az élet rövidesen meghaladhatná ezt a rendezést: keletkeznének lakott helyek, a melyek a törzskönyvből hiányzanak, lakatlanokká válnának olyanok, a melyek a törzskönyvbe még mint népések vannak fölvéve, az új tulajdonos nevéreől másképp neveztetnének azok, a melyek a törzskönyvben még régi nevükön szerepelnek: egy szóval a törzskönyvünkben és térképeinken megrögzített állapot évről-évre kevésbbé felelne meg a való életnek.

Ezért szükséges kiválasztani azokat a legjelentékenyebb, majdnem községi fontosságú lakott helyeket, a melyek sem létezésükben, sem nevükben ingadozásnak és változásnak nincsenek kitéve, hogy ezek az országos községi törzskönyvbe fölvétessenek; és külön választani azokat a kevésbbé állandó jellegű, kisebb helyeket, a melyek — s neveik is — az élet folytonos változtatásának, idomításának vannak kitéve. Ezeknél elégséges a tájékoztatásra, ha egyszerűen nyilvántartásba s a Helységnévtárba bekerülnek. Ha nevük megváltozik, vagy megszűnnek, a változást a Helységnévtárban minden új kiadás alkalmával keresztül lehet vezetni.

A község és egyéb helynevek tárgyalása a vármegyéknél és községeknél.

a) Első tárgyalás a vármegyéknél.

Az országos községi törzskönyvbizottság az egy vármegyéhez tartozó községek és egyéb lakott helyek neveire vonatkozó tárgyalási anyagot további eljárás végett a vármegyei alispáni hivatalokhoz küldi ki, legújabbán (az 1902. évi 142.435. sz. belügyminiszteri rendelet alapján) nem csupán írásbeli utasítással, hanem egy megbízottjának a helyszínére való kiküldésével is, hogy a vármegyei, illetve községi tárgyalás előtt a rendezésnél követendő alapelveket a munkálatnak minél nagyobb sikere érdekében személyesen is meg lehessen beszélni.

A vármegyének részvétele a tulajdonképpeni rendezési munkában a törzskönyvbizottság szervezeti szabályzatának 7. §-a értelmében ugyan csak akkor kezdődne, a mikor a névmegállapításra nézve a községek határozataikat már meghozták és felterjesztették, s a mikor e határozatok fölött a vármegyei törvényhatósági bizottsági közgyűlésnek kell véleményt mondania; a törzskönyvbizottság által kiküldött tárgyalási anyagot először a vármegyéknek egyszerűen csak továbbítaniok kellene a községekhez megfelelő eljárás végett; — a rendezés sikeréhez azonban mulhatlanul szükséges, hogy — még az anyagnak a községekhez való kiküldése előtt — az a vármegye központjában is érdemleges tanulmányozás és tárgyalás alá vétessék.

Bármily körütekintéssel s a történelmi, földrajzi és egyéb szempontok bármily szorgos mérlegelésével készítse ugyanis az országos községi törzskönyvbizottság az egyes községnevekre

vonatkozó javaslatait, mégis megtörténhetik, hogy bizonyos nevek credete, egyes községek régi neve, némely földrajzi szempont helyi jelentősége felől nem lehet annyira tájékozott, mint a vármegyei közigazgatásnak teljes helyismerettel rendelkező emberei.

Megtörténhetik például, hogy a törzskönyvbizottság rendelkezésre álló okiratokban és egyéb történeti forrásokban semmi nyom sincs valamely község régi, történeti nevére vonatkozólag; vármegyei, káptalani vagy egyéb helyi levéltáraknak azonban országosan nem ismert, de helyi jelentőséggel azért bíró okmányaiban kinyomozható ugyanannak a községnek a használatból kiment valamely jó hangzású régi neve, a melynek felújítása indokolt és kívánatos volna. Lehet, hogy egy ily régi név nem is kétségszövegbevonhatatlan történelmi forrásokon, hanem esetleg csak puszta hagyományon, alapszik, a minnek talán kevés történeti szavahihetősége van; de ha mint hagyomány erősen és szilárdan tartja magát, s a helyi körökben népszerű és köztudomású, esetleg szintén alkalmas alapul szolgálhat arra, hogy a község új neve gyanánt felfrissítették.

Megtörténhetik az is, hogy egyes patakok, vagy hegyek, völgyek, a melyekből a törzskönyvbizottság a község előnevét kívánta képezni, bár általában azon a néven neveztetnek, éppen az illető község lakosai közt más néven ismeretesek; a mely eltérésre, s így a tervezett név meg nem felelő voltára czélszerű már idejekorán felhívni a figyelmet.

Általában egyéb okokból is kívánatos, hogy a vármegyei központ már eleve tüzetesen megismerkedjék a község- és egyéb helynevekre vonatkozó azon javaslatokkal, a melyek községeit foglalkoztatni fogják, s ha szükségesnek látja, a községeket még határozatuk meghozatala előtt ellássa bizonyos directívákkal, tanácsokkal, útmutatásokkal.

Gondosan át kell tanulmányoznia az anyagot mindenekelőtt az alispán által kijelölt előadónak, a ki legczélszerűbben a községi ügyek előadója lehet. Kívánatos az ügy tanulmányozásába bevonni akár a vármegye levéltárosát, akár más a vármegye történetével, a községek multjával foglalkozó helyi szakembert s kiegészíteni az értekezletet, valamint a vármegye egész területének földrajzi s egyéb helyi viszonyai

íránt alaposan tájékozott egyénnel. Ez az értekezlet az alispán elnöklete alatt a községi, valamint az egyéb lakott helyekre vonatkozó adatokat egyenkint sorra véve, figyelmét főleg a következőkre terjesztheti ki:

1. Megfelel-e az országos községi törzskönyvbizottság által ajánlott név a község történelmi, földrajzi, vagy egyéb — a helyi ismeret által könnyebben megítélhető — viszonyainak? E tekintetben nemcsak a főt említett, esetleg előfordulható tévedésekre kell figyelemmel lenni, hanem egyéb helyi viszonyokra is. Megeshetik például, hogy a törzskönyvbizottság a név változatlan fönntartását javasolta, holott abból a környékbeli lakosok ferdítéssel valami gúnynevet csináltak s a község maga is jó néven venné, ha neve ebből az alkalomból megváltoztatnának. Előfordulhat megfordítva az is, hogy az ajánlott új név olyan, a mely könnyen elferdíthető és félő, hogy gúnynevet formálnának belőle. Lehet, hogy a községnek igen fontos gazdasági érdeke fűződik ahhoz, hogy egy bizonyos néven neveztessek, pl. gazdasági termékei, vagy ipari készítményei e névvel kerülnek forgalomba, s más hivatalos név megállapítása ezek kelendőségének ártana. Ilyen ehhez hasonló esetekben az ügy érdekében kívánatos, hogy a vármegyei központ már előre indokolt állást foglaljon a község elnevezésének helyesbitése mellett. Önként érthető azonban, hogy ezek az esetek rendszerint csak igen szórva nyosan fordulnak elő, mert az országos községi törzskönyvbizottság a történelmi, nyelvészeti, közigazgatási szakerőknek rendelkezésére álló nagy száma mellett a községre jellemző minden adatot fel szokott kutatni s legföljebb tisztán helyi jelentőségű körülmények maradhatnak rejtve előtte.

2. Gyakrabban fordulhat elő az az eset, hogy a törzskönyvbizottság — bár talán kíváncsúnak látta a községnév megváltoztatását — de még sem találta azt föltétlenül szükségesnek, s ezért vagy minden megjegyzés nélkül, vagy esetleg az ellenkező javaslatok fölemlítésével azt változatlanul fentartandónak jelentette ki, abból a föntebb (IV. fejezet) már ismertetett elvből indulva ki, hogy a névváltoztatás okozta — bár muló — zavaroknak a községeket kényszerítő szükség nélkül ne tegyük ki.

Ha azonban ily esetekben a vármegye központja

nem osztozik a bizottság aggodalmában és óvatosságában, hanem úgy van meggyőződve, hogy a községnek helytelen kēpzésű és nem szép hangzású neve (mert hiszen csak ezekről lehet szó) könnyen megváltoztatható a nélkül, hogy a község részéről érdemlegesebb ellenzéssel találkozniék ez a változtatás, akkor nagyon is indokolt, ha a vármegye már előre is keres alkalmas, megfelelő nevet s azt ajánlja a községnek.

Ebből a szempontból vizsgálat alá lehet tehát venni a törzskönyvbizottság által változtatlanul hagyandónak kijelölt neveket is, s a hol a községnek is tetsző, alkalmasabb név kínálkozik, azt hozni javaslatba. Hogy ez a revisió a kellő határok között maradjon, arra biztosíték az, ha mindig szem előtt marad a községnevek változtatásánál követendő két főelv, az t. i., hogy egyrészt a törzskönyvezés alkalmát használjuk föl minden szükséges változtatás keresztülvitelére, nehogy később újra meg kelljen bolygatnunk a községneveket és másrészt az, hogy szükségtelen, fölösleges s a mellett esetleg a községek előtt is ellenszenves névváltoztatásokkal ne okozzunk nehézségeket a közönségnek, a közigazgatásnak, a forgalomnak.

3. A hol a vármegyei központ a törzskönyvbizottság javaslatától eltérő új név alkotását vagy új jelző alkalmazását tartja szükségesnek, ott a bizottság által is követett irányelveknek megfelelően (l. a 36. lapon) lehetőleg a község vagy a vidék történelmi emlékeiből, földrajzi vagy egyéb helyi viszonyaiból kell alkalmas nevet keresni, hogy a név a községre valami jellemzőt foglaljon magában.

Új névül természetesen csak olyan név szemelhető ki, a melyet egyetlen más magyarországi község sem visel. A legújabb kiadású Helységnévtárból tájékozódhatni lehet az iránt, hogy milyen községnevek vannak már az országban; legbiztosabb azonban, ha a tervezett új nevekre vonatkozólag a vármegyei központ az országos községi törzskönyvbizottság véleményét is kikéri, még mielőtt azokat a községnek javaslatba hozná.

Előfordulhat ugyanis, hogy valamely községnévnek alkalmas szó a Helységnévtárban nem fordul elő, mert azt a nevet tényleg még az országnak egy községe sem viseli; azonban a név már esetleg megfordulhatott a törzskönyvbizottság előtt, az

már talán javaslatba is hozta valamely más vármegyei község nevéül, s minthogy a községnevek rendezése iránti tárgyalások egyszerre több vármegyében is folynak, meglehet az is, hogy ugyanaz a név valamely más vármegyei községnél a tárgyalásnak már igen előrehaladt stádiumában van, a közel jövőben talán már végleg meg is fog állapittatni.

A törzskönyvbizottságnál pontos nyilvántartás van minden létező, vagy javasolt névről, azért a Helységnevtár megtekintése mellett új nevek választásánál ajánlatos a bizottságot is megkérdezni, hogy nincs-e akadálya a kívánt új névnek.

4. A törzskönyvbizottság névmegállapításait, különösen ott, a hol valami változtatást kezdeményez, mindig kimerítő indoklással szokta közölni; ha tehát a vármegyei központ a községet ettől az indokolt javaslattól eltérő névmegállapításra akarja bírni, értésére kell adni a maga indokait is, hogy a község kellően mérlegelhesse a kétféle javaslatot.

5. A községekhez tartozó puszták, telepek, majorok, tanyák, havasok, irtványok és egyéb lakott helyek neveinek rendezésénél különösen szükség van a vármegyei központnak már előzetes közreműködésére is. Mindenekelőtt azt kell lehetőleg tisztába hozni, hogy a statisztikai hivatal által a rendelkezésére álló forrásokból, de közvetlen helyismeret nélkül összeállított jegyzékekben nem szerepelnek-e olyan nevek, a melyek nem lakott helyeket jelölnek. Lehetnek az illető nevek nagyon is közismert dűlők, határrészek, erdők, hegyek stb. nevei, de mihelyest lakatlanok, már számba se jöhetnek a helynevek rendezésénél. S minthogy a statisztikai hivatal nyilvántartásaiban szerepelhetnek oly helyek nevei is, a melyek korábban lakottak voltak, ma azonban már lakatlanok, első teendő a helyneveknek ebből a szempontból való megrostálása, s a már lakatlanná vált helyek neveinek a jegyzékből való törlése. A mennyiben a vármegye központja nem tudja minden helynévre vonatkozólag ezt a kiválasztást megtenni, a főszolgabírónak, s az ő útján a községnek figyelme lesz felhívandó arra, hogy az illető helynevet ebből a szempontból is megbirálja.

Bár szórványosabban, de előfordul ennek az esetnek az ellenkezője is, a mikor tudniillik valamely hely legújabban kezdett benépesülni, korábban lakatlan volt, s így a statisztikai hivatal által összeállított jegyzékekben még nem szerepel. Mind-

azok a helyek, a melyek a legutóbbi népszámlálás idején (1900 telén) már lakottak voltak, benne vannak ugyan már a jegyzékben, de az azóta keletkezett telepek, majorok stb. nevei, hacsak azokra a statisztikai hivatal figyelme külön fel nem hivatott, még hiányzanak belőle. Községről-községre haladva azt is vizsgálni kell tehát, hogy az egyéb lakott helyek jegyzéke teljesen felsorolja-e az annak a községnek határában lévő ily lakott helyeket. Erre az eljárásra utasítani kell a főszolgabírákat s a községeket is, s az esetleg hiányzó lakott helyek neveit a kimutatásba pótlólag be kell jegyezni.

6. A következő teendő az egyéb lakott helyek rendezésénél a legjelentékenyebbeknek, tehát a törzskönyvezésre alkalmasaknak kiválasztása.

A vármegyei központ teendői tulajdonképen erre vonatkozólag is csak akkor kezdődnének, a mikor a községek határozataikat már meghozták és beterjesztették: de a tapasztalat azt mutatta meg, hogy főleg ennél a tárgynál mulhatatlanul szükséges a vármegyei központnak már előzetes állásfoglalása is, mert csak így lehet egyöntetűséget hozni a rendezésbe. A jelentékenységnak megítélése ugyanis jórészt az egyéni elfogástól függvén, a községek nagyon eltérő és rendszertelen módon végezhetik — és végeztek is több helyütt — a törzskönyvezendő lakott helyek kijelölését: az egyik község jelentékenynek, és így törzskönyvezendőnek jelölt ki a község határában előforduló minden apró majort, csárdát, őrházat, útkaparóházat, erdőőri lakot, stb.; a másik — talán éppen szomszédos — község pedig régi, nagy és népes pusztákat is jelentéktelennek minősített.

Igaz ugyan, hogy a községeknek ily ellentétes és rendszertelen határozataival szemben utólag is állást lehet foglalni, mert az egyéb lakott helyeknek csupán névmegállapítása tartozik első sorban a községek jogkörébe, s a jelentékenység megítélése tekintetében minden véleményadásra hivatott fórum egyformán jogosult arra, hogy felfogását előterjeszsze: de mégis kívánatos, hogy lehetőleg oda törekedjünk, hogy már maga a község is helyes határozatot hozzon, s ne legyen szükség a községi határozattal való ellentétes állásfoglalásra.

Főntebb, az országos községi törzskönyvbizottság előzetes tárgyalásainak ismertetésénél röviden jeleztük, hogy micsoda

okok javasolták a községeken kívüli egyéb lakott helyeknek két csoportra, a törzskönyvezendők s a csupán nyilvántartandók csoportjára való szétválasztását. Azok az elvek, a melyek e két külön csoport felállítását általában szükségessé tették, megmutatják azt az irányt is, a mely szerint a szétválasztást véghez kell vinni.

A törzskönyvezendő helyek közé csak azokat a legjelentékenyebbeket kell fölvenni, a melyeknek állandósága, folytonos nagyobb népessége, közforgalmi fontossága maradandónak látszik. Azokat tehát, a melyeknél nem kell attól tartani, hogy elnéptelenednek, lakatlanokká válnak, s attól sem, hogy nevüket a nép — a név minden hivatalos megkötése daczára — csupán szokás útján változtatgatja.

Törzskönyvezendőül lehet tehát kijelölni:

a) Minden önálló (a fél adómentesség kedvezményével bíró) pusztát, mert ezek, mint nagyobb gazdasági központok, rendszerint állandó jellegűek, s többnyire nagyobb népességgel is bírnak.

b) Önálló pusztai jelleggel nem is bíró, oly nagyobb gazdasági központokat, vagy akár tanyacsoportokat is, a melyek nagyobb, állandó népességgel bírnak, vagy a maradandóságnak és jelentékenységgnek egyéb ismérveit tüntetik fel. Pl. községszerű, utczai sorokban való építkezés; vagy ha a telepen iskola vagy templom, plébánia stb. van, egyszóval oly intézmény, a mely állandó lakottságot tételez fel.

c) Azokat a lakott helyeket, a melyek közforgalmi szempontból jelentékenyek. Ilyenek mindenekelőtt azok, a melyeknek postahivataluk, vasuti vagy gőzhajóállomásuk, nagyobb kompállomásuk van. Az eddigi tapasztalat szerint némely helyütt a vasuti állomással bíró helyek törzskönyvezésére nézve adott utasítást félreértették, s törzskönyvezendőnek jelölték ki magát a vasuti állomást is, egy vagy két órházával, tiszti és munkáslakásával. A tévedést elmozdithatta az a körülmény is, hogy a vasuti állomások többnyire a község külterületén vannak, s ritkábban a belterületen; a községek tehát egy oly külterületi lakott helylyel találták szemben magukat, a melynek törzskönyvezése vagy csak nyilvántartásba való vétele fölött kellett dönten.

Hangsúlyoznunk kell tehát, hogy magukat a vasuti állo-

másokat nem kell törzskönyvezni (legfeljebb csak akkor, ha a községtől igen nagy távolságra vannak, s e mellett nagy lakottságuknál fogva birnak jelentékenységgel; pl. ha tömeges munkás- és tiszti lakások, javítóműhelyek s ezek személyzete az állomás népességét néhány száz főre emelik): hanem törzskönyvezni kell azokat a pusztákat, telepeket stb., a melyeknek külön vasuti állomásuk vagy megállóhelyük van; ezeknek a jelentősége, a személy- és árúforgalom szempontjából való fontossága ugyanis már abból is kitűnik, hogy érdemesnek és szükségesnek tartották e forgalom lebonyolítására vasuti állomást vagy megállóhelyet létesíteni.

d) A történelmi szempontból emlékezetes helyeket, még ha mai lakottságuknál fogva csekélyebb jelentőségűek is. Ebbe a kategóriába tartoznak mindenekelőtt az elpusztult, vagy önállóságukat elveszített korábbi községek. Különösen a nagy magyar alföldön fordul elő gyakrabban, hogy ma már csak egy kisebb pusztá, kis házcsoporthból álló tanya őrizi az emléket és nevét egy a török pusztítás előtt még virágzó régi községnek. Különben az ország más vidékein is úgyszólván mindennapos eset, hogy valamely község elnéptelenedvén s elszegényedvén, nem képes megfelelni a mindinkább szaporodó községi terheknek, s ezért lemond az önállóságáról s valamely más nagyobb községbe olvad, vagy a szomszéd, hasonló nagyságú kisközséggel egyesülve közös erővel igyekszik a községi önállóság terheit viselni. Az ilyen volt községek nevei mindenestre érdemesek arra, hogy az országos községi törzskönyvben megörökítettessenek, még ha mostani nagyságuk és jelentőségük alárendeltebb is. De föl kell venni a törzskönyvbe azokat a történelmileg nevezetes lakott helyeket is, a melyek községi önállósággal esetleg sohasem bírtak, de hazai történelmünk valamely fontos eseményének szolgáltak színterül. Ilyen például Tömös, Branyiszko, a szabadságharc idejéből emlékezetes helyek. Meg kell azonban jegyezni, hogy történelmileg bár nevezetes pontok, ha nem képeznek egyúttal lakott helyet, nem törzskönyvezhetők, mert a törzskönyvbe kizárólag csak lakott helyek nevei vehetők fel.

e) Törzskönyvezni kell a közhasználatú gyógy- és fürdőhelyek, nyaralótelepek neveit is. Ezek közül ugyan még a legnagyobbak is télen, a népszámlálás idején csekélyebb

lakottsággal bírtak, de kétségtelen jelentőségüknel fogva, s azért, mert bizvást számíthatni arra, hogy a jövőben is mind erősebben fejlődni fognak, törzskönyvezendők. Még azok a ma jelentéktelenebb fürdők is, a melyek nagyobb fontosságra s általánosabb hírnévre még csak ezután számíthatnak, fölveendők a törzskönyvbe. Úgyszintén föl kell venni a nagyobb városok, különösen Budapest közelében sűrűn létesülő nyaraló, vagy munkásház, családi háztelepeket, a melyek mind majdnem kivétel nélkül gyorsan fel szoktak lendülni, s ha a törzskönyvezés idején még kezdetlegesek is, rövid idő múlva nagyobb jelentőségre vergődhetnek.

f) Nagyobb bányászati, ipari telepek szintén fölveendők a törzskönyvbe akkor, ha állandó fenmaradásukra kilátás van.

A törzskönyvezendő helyek ezen gondos kiválasztásának mindenesetre meg kell történnie még a vármegye központjánál, hogy a községek határozatuk meghozatalához már előre is helyes irányítást kapjanak.

Egy másik fontos teendő a törzskönyvezésre kiszemelt helyek névmegállapítása, a melyre azonban első sorban a helyi lakosság lévén hivatva, a vármegyei központ előleges munkája itt még inkább csak tájékoztatásra, felvilágosításra szorítkozhatik. Szem előtt kell azonban tartania a községeknek utasításul adnia a következőket:

a) Egy vármegye területén két vagy több azonos nevű, törzskönyvezett lakott hely nem lehet. Az ideális állapot ugyan az volna, ha, a mint a községeknél, úgy az egyéb lakott helyeknél is egy-egy név az egész országban csak egyetlen helyet jelölne. Ez azonban a községeken kívül egyéb lakott helyek óriási számánál fogva teljesen kivihetetlen volna, s nem is oly föltétlenül szükséges, mint a községeknél, mert az egyéb lakott helyek jelentősége ritkán terjedvén a vármegye határán túl, ha az ország különböző részein ugyanazon a néven két vagy több ilyen hely elő is fordul, az még sem a közigazgatásnak, sem a közforgalomnak nem képezi olyan akadályát, mintha a községnevek ismétlődnének gyakrabban.

Egyéb okból is kivihetlenebb az, hogy a törzskönyvezett egyéb lakott helyek között se maradjon két vagy több azonos nevű. Ismeretes, hogy a helynévváltoztatások (még az utczanévváltoztatások is) mily lassan terjednek el a közhasz-

nálatban, s az az átmeneti állapot, a mikor a közönség még a régi nevet is használja, s már az újat is, mennyi zavarok lehet kútforrása. A községeknél az átmenet könnyebb és gyorsabb, mert ott az új névnek forgalomba hozatalát maga a községi igazgatás legjobban elősegíti: a községi pecsétek már az új névre szólnak, az összes községi iratokon, bizonyítványokon, kiadott cselédkönyveken, munkakönyveken stb. az új név szerepel, ugyanez használtatik a postahivatal bélyegzőjén stb. Az egyéb lakott helyek nem képezvén ily közigazgatási központot, az új név forgalomba hozatala sokkal inkább a közönségtől, a közbeszédtől függ, s a közönség tudvalévő konzervativizmusa mellett természetesen sokkal lassabban történik.

Az egyéb lakott helyek névváltoztatása tehát nehezebben lévén keresztülvihető, itt a névváltoztatásoknál csak a legelkerülhetetlenebb szükség parancsolta esetekre kell szorítkoznunk. Ezért elögszünk meg azzal, hogy az azonos nevek csak ott különböztessenek ki, a hol azok a közforgalom érdekeit leginkább sértik, tehát egymáshoz közeleső, egy vármegye területén fekvő helyeken. Nem kell azonban szó szerint venni azt a kifejezést, hogy csak az egy vármegye területén fekvő lakott helyeknél kell az azonos neveket kiküszöbölni, mert ha pl. két vármegye határán egymás közelében fekszik két azonos nevű lakott hely, ezeknél a nagy közelség miatt szintén okozhat az azonos név zavarokat, s ezért természetesen az egyiknek a nevét meg kell változtatni. Hasonló eset fordulhat elő pl. egy vármegye s az azzal szomszédos, vagy ugyanannak területe által körülvett, külön törvényhatóságot képező városnál: ha a kettőnek területén vannak azonos nevű lakott helyek, ezek egyikének is el kell vesztítenie korábbi nevét, mert bár itt is két külön törvényhatóság lakott helyeiről van szó, mégis fenforog az összetéveszthetőség, s a forgalmi zavarok előidézésének lehetősége.

A mennyiben tehát a vármegye területén, vagy annak határain túl, de nagy közelségben két vagy több azonos nevű, törzskönyvezésre kizemelt lakóhely van, legcélszerűbb, ha már maga a vármegyei központ kijelöli, hogy közülök melyik fontosabb s így melyik tartsa meg eredeti nevét változatlanul s melyik az, a minek a neve megváltoztatandó, vagy legalább

jelzővel ellátandó. Czélszerű már az új név iránt is javaslatot tenni, különösen akkor, ha az illető hely több tulajdonos közt oszlik meg s így kevesebb kilátás volna arra, hogy a tulajdonosok az új elnevezésre vonatkozólag egyöntetű megállapodásra jussanak, ha csak már egy kész, tetszetős és alkalmas név nem javasoltatik nekik.

A hol nem lehet olyan új, külön nevet javaslatba hozni, a mely az illető lakott hely helyrajzi viszonyainak megfelelően s előre láthatólag a helyi érdekeltség tetszését is megnyerje, ott szükségből a község nevének jelzőül való alkalmazása is megfelelő lesz. (Például Pestvármegyében úgy Dunapataj, mint Harta községek határában is van Bojár nevű, törzskönyvezésre kijelölt pusztá s ezek megkülönböztetésére a Hartaibójár és Patajibójár nevek szolgálnak.) Hangsúlyozni kell azonban, hogy ehhez a megoldáshoz csak szükségből, más, alkalmas név híján lehet fordulnunk, mert a község nevétől vett jelzőt a közhasználatban legkönnyebben fenyegeti az a veszedelem, hogy elhanyagoltatik, elkopik s a kikerülni óhajtott forgalmi zavarok ismét beállhatnak.

b) A névvel egyáltalán nem bíró, vagy helynévül nem alkalmas névvel bíró — és törzskönyvezésre kiszemelt — helyeket új, megfelelőbb névvel kell ellátni.

Az első eset — a mikor tudniillik az illető lakott hely névvel még egyáltalán nem bírna — aránylag legritkábban fordul elő, leginkább egészen új telepítéseknél, a melyek sokkal rövidebb életűek arra, hogysem a közhasználat valamely nevet állapított volna meg részükre, de már is elég jelentékenyek arra, hogy törzskönyvezésre alkalmasoknak ítéltesse.

Annál gyakoribb és változatosabb azonban az az eset, a mikor van ugyan az illető lakott helynek valami neve, de nem olyan, hogy az helynévül s így törzskönyvezésre alkalmas lenne.

Ilyen eset például az, mikor a lakott helynek valami általános, a hely természetét és rendeltetését jellemző neve van, a mi inkább a név magyarázó jelzőjéül volna alkalmas, mint önálló névül, pl. Bányatelep, Szőlőhegy, Tisztviselőtelep, Fűrészgár. Ezek nem külön nevek, hanem egy — ez eset-

ben itt hiányzó — név magyarázóí csupán. Kétségtelen, hogy az ily elnevezések számos zavar forrásai lehetnek, mert pl. bányavidéken majd minden szomszédos községnek van oly telepe, a melyet Bányatelep névvel illet; bortermő vidéken minden községnek van szőlőhegye s így ezek az általános elnevezések teljes tájékozatlanságban hagynak az iránt, melyik bányateleppel, melyik szőlőhegygyel van dolgunk.

Szükséges tehát az ily bizonytalan nevű helyeket kijelölni s a községeknek s az érdekeltségnek utasításul adni, hogy megfelelő névvel lássák el őket: s czélszerű itt is, ha már a vármegyei központ javasol valamely alkalmas nevet. Legkívánatosabb, ha olyan név ajánltatik, a mely egyúttal főlegessé teszi a bányatelep, szőlőhegy stb. magyarázó jelzők alkalmazását, pl. Erzsébetbánya, Margitszőlő.

Egy más, szintén igen gyakori esete a nem alkalmas neveknek az, a mikor az illető lakott hely — leginkább mezőgazdasági birtok — az illető tulajdonosról van elnevezve, pl. Kovácsy major, Wolf puszta vagy éppen a keresztnév kitüntetésével is, Kovácsy Ferencz major, Wolf Henrik puszta stb. Igaz, hogy a nép szereti a tulajdonosokról elnevezni az egyes birtokokat; de a tulajdonos változtával ez a név is megváltoznék a közhasználatban s örökös bizonytalanság, ingatlanság volna helyneveinkben. Az ily nagyobb birtokok legtöbbszörnek volt régebben más neve, a melyet csak újabban szorított ki a birtokos után való elnevezés. Czélszerű tehát ezeknek a régi neveknek a visszaállítása. Elfogadható — bár kevésbbé ajánlatos — az a megoldás is, ha a tulajdonos vezetéknévnek elhagyásába belenyugszik, de helyette keresztnévéről, vagy családja valamely tagjának keresztnévéről kívánja neveztetni birtokát, például Lászlómajor, Idapuszta, Olgatanya stb. Ezzel könnyen együtt járhat ugyanaz az eshetőség, hogy a hasonló nevű majorok, puszták megszaporodnak, de ha ugyanazon vármegye területén, vagy annak közelében nem ismétlődik ez a név, akkor sokkal inkább megfelelő, mint a vezetéknévről vett elnevezés, mert legalább a tulajdonos változtával nincs kockáztatva e név fönmaradása.

Természetesen oly családi nevek, a melyek történelmi jelentőségűek, vagy az illető helyeken évszázados birtoklásuk czímén helyi fontossággal bírnak, kivételt képeznek, s már kegyelet-

ből is, meg az illető hely régi földesuraságának megörökítéseül is meghagyandók, pl. Széchenyipusztá, Kőczánmajor, Dőrytanya stb. Itt sem szabad azonban a családi név mellé a keresztnévet is befoglalni a törzskönyvezendő lakott hely nevébe.

c) Sűrűn előfordul az is, hogy a közhasználatban — főleg a beszédben — a törzskönyvezésre kiszemelt lakott hely neve teljesen alkalmas és megfelelő, de az írásos, hivatalos használat azt — talán nagyobb szabatosságra való törekvésből — teljesen fölösleges jelzőkkel és betoldásokkal hosszabbította és rontotta el. Ebbe a kategóriába tartozik részben az a fentebb említett eset is, a mikor a tulajdonosról elnevezett lakott hely nemcsak a vezetéket, hanem a keresztnévről is neveztetik, pl. Kovácsy Ferencz major. Ilyen fölösleges, s a névből mindenestre elhagyandó közbeszúrások pl. még a következők: Széchenyi-féle major, vagy Széchenyi majorja, vagy gróf Széchenyimajor az egyszerű és helyesebb Széchenyimajor helyett. A közbeszédben kétségtelenül csak ezt az utóbbi nevet használják: de a hivatalos használatba becsúszott a terjengősebb név is. Előfordult az is, hogy egy gátórház a hivatalos használatban »Tiszaszabályozási társulat gátórháza« nevet nyert; egy dohánybevéltő telep »M. kir. állami dohánybevéltőtelep« nevet. Mindezek a kétségtelenül fölösleges jelzők föltétlenül kiküszöbölendők s már magának a vármegyei központnak kell a községek figyelmét erre felhívni, annyal is inkább, mert — az eddigi tapasztalatok szerint — éppen a községeknél mutatkozott hajlandóság arra, hogy nagyobb szabatosságra való törekvésből az ilyen terjengős jelzőket az illető hely nevében ne csak benne hagyják, hanem még a törzskönyvezés alkalmát arra is fölhasználják, hogy ily fölösleges jelzőket még be is toldjanak a helynevekbe.

d) Azokban az esetekben, mikor egy és ugyanaz a lakott hely több néven is szerepel, a legjellemzőbb, leghasználatosabb vagy legrégibb nevet kell kiválasztani, hogy a többi a forgalomból kimenjen, s ez a legáltalánosabb név nyerje el a kizárólagosságot. Ha egy lakott hely különböző részekből áll, s azok mindegyikének van a helyi használatban külön neve, de az egésznek közös, gyűjtő neve is van, vagy ilyen könnyen alkotható, akkor az egyes részek külön neveinek meg-

szüntetésével ezt a közös gyűjtő nevet kell érvényre juttatni. Így ha egy pusztát különböző részeit Nagy és Kis, vagy Alsó és Felső, Ó és Új stb. jelzővel szokták megkülönböztetni, akkor, ha e megkülönböztetésre nincs okvetlenül szükség, a jelzőket egyszerűen el kell hagyni, illetőleg a községeknek ily értelmű utasítást adni. Például Nagyvarsány és Kisvarsány legcélszerűbben egyszerűen Varsány néven nevezhető.

c) Az alföldön előforduló úgynevezett eszményi községek-nél, vagyis olyanoknál, a melyeknek tulajdonképpeni köz-ségi központjuk nincsen, hanem több népesebb pusztát képez együtt egy községet, ezek a községrészeket alkotó puszták jelentőségükhöz képest rendszerint törzskönyvezendők lévén, lehetőleg eredeti nevükön megtartandók.

f) Önként érhetőleg megváltoztatandók azok az idegen nevek is, a melyek a hangzásnak megfelelő magyaros írásmóddal nem írhatók: a vármegyei központnak ki kell tehát ezeket is jelölnie, s lehetőleg jobb, alkalmasabb nevet javasolnia.

Megeshetik azonban úgy ezeknél, mint a fentebb említett eseteknél, hogy bár a névváltoztatás szüksége kétségtelenül fen-forog, már előre lehet tudni, hogy a tulajdonos a névváltoztatásba nem fog beleegyezni. Minthogy pedig az 1886. évi XXII. t.-cz. értelmében ezen egyéb lakott helyek elnevezésének joga első sorban a tulajdonost, illetőleg a tulajdonosok többségét illeti meg, a tulajdonos vonakodása esetén a névváltoztatás meg is hiúsulhat. Ilyen esetekben még szigorúbban fontolóra kell venni, vajjon csakugyan olyan jelentékeny-e az a lakott hely, hogy mulhalatlanul törzskönyveztessék?

A jelentékenységet ugyanis már maga az a körülmény erősen csökkenti, hogy nincs és nem lesz megfelelő, szabatos neve; ha tehát egyéb indokok nem szólnak igen nyomósan a törzskönyvezés mellett, akkor célszerű az illető lakott helyet inkább törzskönyvezés nélkül hagyni, hogy így legalább a jövőre nézve alkalom nyíljon arra, hogy a mikor a tulajdonosban később hajlandóság mutatkozik a név helyesebb alakban való megállapítására, azt újból tárgyalni és szabatosabban elnevezni lehessen.

Helyneveink rendezésének sokkal kisebb kára származik abból, ha egy hibás név — nem is a törzskönyvezettek közt — ideig-óráig megmarad, mintha az a helytelen név a törzs-

könyvezés során hosszú időkre megkötötten, megváltoztatására és javítására nem lehet kilátás.

Előfordulhat az ellenkező eset is; az tudniillik, hogy egy lakott hely a jelentékenységek azon a mértékén, a melyen túl már törzskönyvelendő volna, valamivel ugyan alul marad, de a tulajdonosnak, vagy a tulajdonosoknak hozzájárulása remélhető olyan névváltoztatáshoz, a mely egyrészt a követelményeknek teljesen megfelelő, jó hangzású névvel látja el az illető lakott helyet, másrészt az elnevezés körül eddig divó bizonytalanságot s az eddig egyformán használatban volt többféle nevet van hivatva megszüntetni.

Ily esetben a jelentékenységet éppen az a körülmény növeli meg, hogy kilátás van az elnevezés körüli bizonytalanság megszüntetésére és állandó, jó alkotású névre: s ez a körülmény már odabillenti a mérleget, hogy czélszerű lesz az illető lakott helyet viszonylagos kisebb jelentősége daczára is a törzskönyvezendők közé kijelölni.

* * *

Azokkal a lakott helyekkel, a melyek ez eljárás rostáján keresztül estek, s mint kisebb jelentőségűek a nem törzskönyvezendők közé kerültek, a vármegyei központnak már kevés dolga van. A fődolog ezeknek létezését konstatálni, a statisztikai hivatal kimutatásában szereplő, de a valóságban már megszűnt, lakatlanná vált helyeket törölni, viszont az újabban keletkezett és benépesült helyeket a kimutatásba beírni, a többi néven szereplő helyek helyes nevét megállapítani: mindezek a teendők azonban éppen a szóban forgó lakott helyeknek alárendelt, s legtöbbször a község határán túl alig terjedő jelentőségénél fogva annyira részletkérdést képeznek, s annyira szükségessé teszik a legközvetlenebb helyismeretet, hogy a rendezésnek ez a része jóformán kizárólag a községek hatáskörébe utalandó.

Czélszerű azonban, ha a vármegyei központ a maga részéről is nyomatékosan figyelmezteti a községeket arra, hogy különös gonddal járjanak el a kimutatásban felsorolt helyek létezésének, lakott voltának és nevének megállapításában, és kerüljék a nevek-nél a fölösleges terjengősséget és szükségtelen betoldásokat.

* * *

A vármegyei központ ezen előkészítő munkája után a hozott megállapodásokat s a helynevek rendezése körüli teendőket legcélszerűbb a járási főszolgabírákkal közölni. Az 1898. évi IV. t.-cz., s a törzskönyvbizottság szervezeti szabályzata ugyan a törzskönyvezés munkájában semmi külön szerepet nem juttat a főszolgabíráknak; mégis ők vannak leginkább hivatva arra, hogy a községeket a helynév rendezésben irányítsák, s azok munkáját figyelemmel kísérjék és ellenőrizzék.

Azokban a vármegyékben, a hol a helynevek törzskönyvezése eddig megtörtént, csakugyan nagyon bevált és helyesnek bizonyult az a gyakorlat, hogy a vármegyei alispán, mikor a maga részéről már áttanulmányozta a községi és egyéb helynevekre vonatkozó anyagot, főszolgabírói értekezletet hívott össze az ügy további megbeszélésére.

A hol a járási központok a vármegye székhelyétől kisebb távolságra vannak, s jó közlekedéssel bírnak, s így a főszolgabírák berendelése minden nagyobb költség nélkül megtörténhetik, ott czélyszerű magának ennek az ügynek az érdekében is külön főszolgabírói értekezletet összehívni. A hol azonban a vármegyei székhelytől való nagyobb távolság, s a közlekedésnek nehezebb volta az ily összejöveteleket költségessé teszi, ott — a nélkül azonban, hogy az ügy elintézése hosszú haladáknak tétetné ki — meg lehet várni, a míg egyéb megbeszélni való ügy is szükségessé teszi a főszolgabíráknak a központba való behívását, vagy esetleg ha közeli határidővel vármegyei közgyűlés tartatik, annak az idejét, a mikorra a főszolgabírák különben is beutaznak a vármegye székhelyére.

Rövid néhány heti, vagy akár egy hónapi idővesztéség kedvéért semmi esetre sem kellene elmulasztani azt a nagy előnyt, a mely a törzskönyvezés sikerére a főszolgabírákkal való közvetlen érintkezésből járul.

A főszolgabírói értekezleten leghelyesebb pontról-pontra újra tárgyalni az egész anyagot: úgy a községneveket, mint az egyéb lakott helyek neveit.

A törzskönyvezés alapelvei s a vármegyében esetleg figyelembe veendő külön szempontok a főszolgabírákkal közöltetvén, alkalmat kell adni nekik, hogy megismerhessék úgy a törzskönyvbizottságnak megállapodásait, mint a vármegyei központnak javaslatait minden egyes helynévre vonatkozólag.

A főszolgabírák a helyrajzi viszonyoknak, s másfelől az egyes községek lakossága gondolkozásmódjának s esetleges kívánalmainak nagyobb ismeretével bírván, a vármegye központját felvilágosíthatják az egyes javaslatok kivihetősége felől, esetleg az ajánlott nevek helyébe megfelelőbbet, s a helyi viszonyoknál fogva indokoltabbat indítványozhatnak, az egyéb lakott helyek jelentékenységeinek megítélésében tájékoztatással szolgálhatnak; egy szóval újabb és megbecsülendő adatokkal járulhatnak ahhoz, hogy a törzskönyvezés munkája minél sikeresebb s úgy az országos, mint a helyi viszonyoknak minél megfelelőbb legyen.

De más oldalról is nyilvánul a haszna ezeknek a főszolgabírói értekezleteknek: abban a tekintetben, hogy az 1898. évi IV. t.-cz. intenczióit, a törzskönyvbizottság megállapodásainak s a vármegyei központ javaslatainak indokait a főszolgabírák megismervén s azok helyességéről meggyőződven, községeikben annál több sikerrel hathatnak oda, hogy a törzskönyvezés körül rájuk háruló teendőket azok is a legjobban végezzék s a sikert a meg nem értés és tájékozatlanság sehol meg ne akaszsa.

A főszolgabírói értekeztet után a vármegye alispánja a község és egyéb helynevekre vonatkozó tárgyalási anyagot hivatalosan is kiküldi a járási főszolgabírákhoz a községekhez való juttatás végett, rendeletében felsorolva a községeknek a rendezés körüli teendőit és záros határidőt tűzve ki a községi képviselőtestületi határozatok meghozatalára és beterjesztésére. E záros határidő három és hat hét között váltakozhatik, a szerint, hogy az év milyen szakában történt a kiküldés, s a mezei munka vagy egyéb körülmények mennyiben befolyásolják a községi képviselőtestületnek rövidebb vagy hosszabb határidőn belül való összehívását.

Legcélszerűbb, ha a főszolgabírák még az anyagnak a községhez való kiküldése előtt értekezletre hívják össze a járásukhoz tartozó községi és körjegyzőket, s így oktatják ki őket a törzskönyvezés körüli teendőkre.

Különösen a hol a község nevének megváltoztatása szükséges, ott kívánatos, hogy e változtatásnak nyomós indokairól, az ajánlott új névnek előnyeiről a jegyzők, s ezek útján a községi képviselők kellően tájékoztatva legyenek s a mennyire

lehetséges, már előre is meggyőzessenek a névváltoztatás szükségéről.

Az eddigi tapasztalatok nagyon üdvösnek és szükségesnek mutatták a községi és körjegyzőknek a járási székhelyekre értekezletre való összehívását is, mert nyugodtabb, megfontoltabb s az 1898. évi IV. t.-cz. szellemének inkább megfelelő községi határozatok keltek ott, a hol a községek ezen értekezletek révén előre kellően tájékozódhattak a törzskönyvezés egész országos jelentőségéről, mint ott, a hol az egészből csak az az egy részlet állt szemük előtt, hogy helyi érdekeiket a névváltoztatás — bár képzelt — sérelemmel fenyegeti.

b) *Tárgyalás a községeknél.*

A községi és körjegyzők a községükre, illetőleg községeikre vonatkozó tárgyalási anyagot (a mellékletek 95. és 99. lapján bemutatott községi ívet s az egyéb helynevek adatait tartalmazó kimutatást) a járási főszolgabíró közvetítésével a vármegyei alispántól megkapván, legfőbb teendőjük cz anyagot a községi képviselőtestület elé tárgyalásra mielőbb előkészíteni.

Magára a község nevére vonatkozólag az összes anyag már a községi íven foglaltatván, e körül további előkészítés már nem szükséges. Behatóbb munkát kíván azonban az egyéb lakott helyek nevei anyagának előkészítése.

A községi, illetve körjegyzőnek s vele a községi elöljáróságnak e tekintetben a következő teendői vannak:

1. Átvizsgálni a statisztikai kimutatást s abból törölni minden olyan nevet, a mely nem lakott helyet, hanem csak dűlőt, határrészt jelent, valamint az olyanokat is, a melyek lakottak voltak, de most már lakatlanok. Viszont be kell írni a kimutatásba minden, az adatok hiányossága folytán onnan kimaradt, vagy időközben benépesült helyet, a mely a község külterületén van, külön névvel bir, vagy ha neve nincs is, de közforgalmi, közigazgatási vagy egyéb tekinteteből kívánatos, hogy névvel ellátassék.

2. A hol a kimutatásban egyes lakott helyek neve nincs helyesen, a közhasználatnak megfelelően írva, ezt helyesbiteni; a hol a kimutatásban valamely lakott hely több néven is szerepel (régí és mostani nevén), de a közhasználatban az illető helynek ma már csak egy egy neve van, a használatból kiment

nevet törölni. Ott azonban, a hol egy lakott helynek két vagy több neve van ma is használatban, ott a községi elüljáróság nincs jogosítva ezek közül egyiket kiválasztani s a többit törölni, mert itt már a név felett a tulajdonos, illetve a tulajdonosok többsége dönt.

3. A tulajdonost s a tulajdonosokat megkérdezni, hogy mi az óhajításuk a tulajdonukat képező lakott hely elnevezése iránt. A mely lakott helynek egy tulajdonosa van, ott a megkérdezés vagy a tulajdonos megidézése útján, vagy levélben való megkeresésével történhetik. A hol több tulajdonos van érdekelve, ott dobszóval vagy egyéb szokásos hirdetési módon kell a tulajdonosokat felhívni, hogy bizonyos, a községi elüljáróság által kitűzendő időben jelenjenek meg a község házában a tulajdonukban lévő lakott hely elnevezése fölött való határozathozatalra. A hol a tulajdonosok a község belterületétől nagyobb távolságra laknak, ott az elüljáróság maga szállhat ki a határozathozatal kieszközlésére.

A hol a tulajdonos vagy tulajdonosok szóval közlik határozatukat, ott erről jegyzőkönyvet kell fölvenni; ellenkező esetben írásbeli nyilatkozatuk terjesztendő a községi képviselőtestület elé.

Önként érthető, hogy a hol valamely lakott helynek a község, mint jogi személy a jogi tulajdonosa, ott erre a lakott helyre vonatkozólag semmi előzetes tárgyalás nem szükséges, mert maga a községi képviselőtestület lesz hivatva az elnevezés fölött határozni.

Azokban az esetekben, a mikor valamely lakott hely eddigi neve ellen sem a vármegyei központnál, sem egyéb forumon nem merült fel semmi kifogás, elégséges a tulajdonos, illetve tulajdonosok előtt csak azt a kérdést fölvetni, hogy a tulajdonukban lévő lakott hely eddigi nevét fenn akarják-e tartani? nem óhajtanak-e azon valami változtatást?

Ott azonban, a hol a név kifogás alá esett, akár azért, mert ugyanazon a néven a vármegyében egy már jelentékenyebb lakott hely van, akár azért, mert a név nem megfelelő (lásd ennek részletezését fentebb a 48. lapon), ott a tulajdonosoknak értésére kell adni, hogy az eddig használt nevet miért szükséges megváltoztatni s tudomásukra kell hozni a vármegyei központ vagy a főszolgabíró által ajánlott új nevet is. Ha

a tulajdonosok esetleg a nevek egyikéhez sem járulnának hozzá, ajánlatos, hogy a jegyző, a ki a helynevek rendezése és megválasztása körül a főszolgabíró által tartott értekezleten már kioktatást nyert, legyen segítségükre alkalmas név kiválasztásában.

Föl kell hívni a tulajdonosok figyelmét arra is, hogy ha a tulajdonukban lévő lakott helynek a közhasználatban két vagy több neve is volna, azok közül csak egyet válasszának ki, a legalkalmasabbat, a hely jövődő nevét. A hol pedig az eddigi használatban a lakott hely nevében fölösleges betoldások vannak (pl. Széchényi-féle pusztá stb.), ott azoknak kiküszöbölése már a tulajdonos, illetve tulajdonosok elhatározásában is kifejezésre jusson.

4. A tulajdonosok határozatának beérkezte után elő kell készíteni a községi képviselőtestület elé terjesztendő javaslatot s itt már figyelemmel kell lenni arra is, hogy a törzskönyvezendő s a csak nyilvántartandó helyek megfelelően szétválasztassanak. A mely lakott helyekre vonatkozólag már a vármegyei központ elvégezte ezt a kijelölést, ott csak annak a vizsgálatára kell szorítkozni, hogy a helyi érdekek szempontjából nincs-e valami igazítani való ezen az osztályozáson. A mely helyekre vonatkozólag azonban a vármegyei központ kellő helyismeret híján esetleg nem nyilvánított véleményt, azokra a jegyzőnek s az elöljáróságnak kell elkészítenie a képviselőtestület elé terjesztendő javaslatot, mindenkor ügyelvén arra, hogy a javaslat kellő indokolással kerüljön úgy a községi képviselőtestület, mint később az országos községi törzskönyvbizottság elé. Azokra a helyekre vonatkozólag tehát, a melyeknek az országos községi törzskönyvbe való felvétele javasoltatik, meg kell említeni, hogy mily szempontból bírnak oly nagyobb jelentőséggel, a mely törzskönyvezésre alkalmasokká teszi őket (pl. történeti múlt, nagy népesség, forgalmi jelentőség stb. L. különben a törzskönyvezendő helyek kiválasztása körüli eljárást főntebb a 46. lapon).

Az anyagnak ily előkészítése után úgy a községnek, mint a községhez tartozó egyéb lakott helyeknek neveire vonatkozó javaslatokat a községi képviselőtestület ülése elé kell terjeszteni. Az ülésre szóló meghívóban mindenesetre közölni kell, hogy az ülésnek tárgya a községnek s községhez tartozó egyéb lakott helyeknek névmegállapítása.

Az 1898. évi IV. t.-cz.-nek s a helynevek törzskönyvezése czéljának rövid ismertetése után elő kell terjesztetni az országos községi törzskönyvbizottság javaslatát a község nevére vonatkozólag. Még ott is, a hol a vármegyei központ javaslata ettől esetleg eltérő, a törzskönyvbizottság megállapodását első sorban kell előadni s miután ez a megállapodás mindenütt, a hol névváltoztatást javasol, terjedelmes indokolással szokott közölni, fel kell olvasni egész terjedelmében az ajánlott név mellett szóló indokokat is. A törzskönyvbizottság megállapodásán kívül lehet ismertetni a vármegyei központ által esetleg ajánlott új nevet is, valamint a törzskönyvbizottság tárgyalásai során még felmerült egyéb javaslatokat is.

A mennyiben a községi képviselőtestület nem hoz létre egyértelmű megállapodást, első sorban a törzskönyvbizottság által ajánlott nevet kell szavazás alá bocsátani, miután a község tárgyalásának tulajdonképen ez képezi első sorban az anyagát. A vita folyamán felmerült újabb javaslatokat a jegyzőkönyvbe fel kell venni, valamint röviden ezek indokait is; s különös gonddal meg kell indokolni a képviselőtestület határozatát akkor, ha ez a törzskönyvbizottság megállapodásától eltér, nemcsak azért, hogy a bizottságnak a név újabb tárgyalása alkalmával módjában legyen a község határozatának okait mérlegelni, hanem azért is, hogy annak idején a belügyminister úr, a ki a község nevét végérvényesen megállapítja, minden fölmerült javaslatot értéke szerint figyelembe vehessen.

A közgyűléshez tartozó egyéb lakott helyek neveinek megállapításánál a képviselőtestület határozatának ki kell terjeszkednie arra, hogy a statisztikai hivatal által összeállított kimutatásban foglalt helynevek közül melyek törzskönyvezendők, melyeket kell egyszerűen csak nyilvántartásba venni s melyek törlendők, mint lakatlan helyek; az előbbi két kategóriában foglaltak pedig — a tulajdonosok akaratának figyelembe vételével — mily néven lesznek nevezendők.

A község nevére vonatkozó határozat nem vezetendő rá a tárgyaláshoz feküldött községi ívre, annak csak a jegyzőkönyvben lesz nyoma; az egyéb lakott helyek neveire vonatkozó határozatok azonban úgy a jegyzőkönyvbe befoglalandók, mint a tárgyalásra szolgáló kimutatás megfelelő rovataiba is beirandók.

A községnek a község nevére s az egyéb lakott helyek neveire vonatkozólag hozott határozata 15 napon belül megfelelőbbé lehet; gondoskodni kell tehát a határozatnak megfelelő kihirdetéséről, illetve közszemlére való kitételéről.

A 15 nap elteltével az összes ügyiratokat, nevezetesen: 1. a községi ívet, 2. az egyéb lakott helyekre vonatkozó kimutatást, 3. a képviselőtestületi ülés jegyzőkönyvének kivonatát, 4. az egyéb lakott helyek tulajdonosainak az elnevezésre vonatkozó nyilatkozatait, vagy a mennyiben ezek szóbelileg adtak volna meg, az ezekről fölvett jegyzőkönyveket, 5. az esetleges felebbezéseket további eljárás végett a járási főszolgabíróhoz kell felterjeszteni.

A község új neve természetesen a községi határozat után még nem használható, hanem csak akkor, ha azt a belügyminister úr megállapította.

c) Felülvizsgálat a járási főszolgabírónál.

A törzskönyvezésre vonatkozó összes iratok az előző szakaszban mondottak értelmében a községi tárgyalás után a járási főszolgabíróhoz terjesztetnek be további eljárás végett.

A járási főszolgabíró nyilvántartja azt a határnapot, a meddig a községi képviselőtestületeknek a törzskönyvezés ügyében határozataikat meg kell hozniok s e határnap elteltével az esetleg késedelmező községeket meg kell sürgetnie határozatuk beterjesztésére.

A beérkező községi határozatokat a főszolgabíró úgy alakít, mint érdemileg felülvizsgálja. Alakít a felülvizsgálat mindenekelőtt arra terjed ki, hogy hiánytalanul visszaérkeztek-e az összes iratok, nevezetesen a községi ív, az egyéb lakott helyek kimutatása, megvan-e az egyéb lakott helyek tulajdonosainak az elnevezésre vonatkozólag adott nyilatkozata, vagy az erről fölvett jegyzőkönyv, csatolva van-e a községi képviselőtestületi határozat, s végül ha felebbezések adtak volna be, nem hiányoznak-e azok az iratok mellől?

Az érdemleges felülvizsgálat a községnevet illetőleg azt kutatja, hogy a szabályszerűen összehívott községi képviselőtestület előtt megmagyaráztott-e a községnevek törzskönyvezésének célja, tárgyalásra bocsátott-e az országos községi

törzskönyvbizottságnak a községnévre vonatkozó javaslata s a hozott határozat megfelel-e egyébként is a törvényes kellékeknek?

Az egyéb lakott helyek elnevezése tekintetében pedig a vizsgálat főleg az egyéb lakott helyeket tartalmazó kimutatás szabatos kitöltésére irányul: arra, hogy a kimutatásban felsorolt, de nem létező, vagy már lakatlanná vált helyek neveit a községi elüljáróság törölte-e, viszont beírta-e az újabban keletkezett s a kimutatásban még nem szereplő helyeket. Ott, a hol korábban két vagy több név volt, megjelölték-e a helyes és kizárólag használandó nevet? A névből a fölösleges betoldásokat, ragozásokat törölték-e? Meg van-e jelölve a kimutatásokon, hogy mely lakott helyeket tartanak törzskönyvezendőeknek s melyeket nem?

A hol a főszolgabíró a fentiek tekintetében bármi hiányt tapasztal, ott az összes iratokat pótlás végett visszaküldi a községnek, még pedig, ha az egyéb lakott helyekre nézve a tulajdonosok meghallgatása nem volt megfelelő, vagy ha a képviselőtestületi határozat nem szabatos, az egész eljárásnak megismétlése végett. A községi elüljáróság által is helyesbítható kisebb hiányok kipótlását (mint a törzskönyvezendő helyek kijelölését, a használatból kiment nevek törlését stb. természetesen elég az elüljáróságra bízni s ily hiányok miatt nem kell újabb képviselőtestületi határozatot hozatni.

A főszolgabíró teendője továbbá az egyéb lakott helyek kimutatásán a maga részéről is véleményt nyilvánítani részben az elnevezésre, főleg azonban arra nézve, hogy mely lakott helyek törzskönyvezendők. Már a vármegye központján tartott előzetes értekezleten, valamint a községi és közjegyzők kiképzése alkalmával volt módja a főszolgabírónak e tekintetben véleményt alkotni és nyilvánítani: véleményét azonban csak ekkor — a községi határozat megtörténte után — kell bejegyeznie a kimutatás megfelelő rovatába, lehetőleg indokolva, különösen akkor, ha véleménye a község határozatától eltér.

A községnévre vonatkozólag szabályaink ugyan nem kérnek a főszolgabírótól véleményt, azonban a törzskönyvezés érdekében kívánatos, hogy főleg azokban az esetekben, a mikor a községi képviselőtestületi határozat nem nyugodott meg az országos községi törzskönyvbizottság megállapodásában, a

főszolgabíró a vármegyei törvényhatóság kellő informálhatása érdekében maga is nyilvánítson véleményt a község indokainak alaposágáról, s arról, hogy a község kérelmének teljesítése mellett szólnak-e méltánylást érdemlő, nyomósabb okok?

A főszolgabíró ezek szerint a járására vonatkozó törzskönyvezési anyagot teljesen átvizsgálja, észrevételeivel ellátja s azután a vármegyei központhoz beterjeszti.

d) *Második tárgyalás a vármegyénél.*

Mihelyt az összes járásokból a törzskönyvezésre vonatkozó iratok a vármegyei központba beérkeztek, erről az alispán a törzskönyvbizottság elnökét értesíti, hogy az megbízottját újabb tárgyalás végett a vármegyéhez kiküldhesse.

Ez az újabb tárgyalás már tulajdonképpen a törvényhatósági közgyűlési határozatnak előkészítése, s ezért legcélyszerűbben a közgyűlést megelőző héten vagy napokban tartható.

A tárgyalás a törzskönyvbizottság kiküldöttjének részvételével történvén, főlegesen itt arra bővebben kiterjeszkednünk. A tárgyalás célja az, hogy a községek esetleges hibás határozatait a törvényhatósági közgyűlés helyesebb felfogásával kikorrigálhassa, s ezért természetesen főszólyt kell helyezni arra, hogy a községeknek a törzskönyvbizottság megállapodásától eltérő határozatai kellően mérlegeltessenek, s a közérdek szempontjából bírattassanak el.

A közgyűlés elé terjesztendő referátumnak tulajdonképpen magában kell már foglalnia a közgyűlési határozat megszövegezését; legkönnyebb és legáttekinthetőbb formája ennek az, ha a szükséges adatok rovatos kimutatásformában vétetnek föl, például a következő alakban:

A község eddiggi neve	Az országos községi törzskönyvbizottság megállapodása	A község határozata	A törvényhatósági közgyűlés véleménye	Esetleges indokok	Az egyéb lakott helyek közül törzskönyvezendők
a község elnevezésére nézve					

Indokolás csak ott szükséges, a hol a közgyűlés véleménye akár a törzskönyvbizottság megállapodásától, akár a község véleményétől, akár mindakettőtől eltér; s a két előbbi esetben is, ha a közgyűlés a két korábbi véleményadásra hiva-

tott forum valamelyikének nemcsak véleményében, hanem indokaiban is teljesen osztozik, elégséges az indokok rovátában erre utalni, s megjegyezni: az országos községi törzskönyvbizottság indokai alapján; vagy a községi képviselőtestületi határozat indokai alapján.

Az egyéb lakott helyek közül a közgyűlési határozatban elégséges már csak a törzskönyvezendőket kijelölni, miután a csak nyilvántartásra, s a Helységnévtárban való közzétételre kiszemelt helyek revízióját a sokkal nagyobb helyismerettel bíró községek és járási főszolgabírák már ügyis elvégezték.

Az 1898. évi IV. t.-cz. a törvényhatósági közgyűlés szerepét csak véleményadásban, nem pedig határozathozatalban jelölven ki, nem tűnik ki egész világosan, hogy a közgyűlés e vélemény nyilvánítását olyannak tekinthetjük-e, a mely ellen szabályszerű határidőn belül felebbezést lehet benyújtani?

Az eddigi gyakorlat azonban azt a szokást fejtette ki, hogy a közgyűlés határozatnak tekintvén a maga vélemény nyilvánítását, a benyújtott felebbezéseket elfogadta és további tárgyalás végett az országos községi törzskönyvbizottság útján a belügyminister úrhoz felterjesztette.

Ez a gyakorlat annál helyesebb, mert a törzskönyvezés alaposságát is előmozdítja. Azoknak a községeknek ugyanis, a melyeknek okuk van a saját határozatukhoz ragaszkodni a közgyűlés ellenkező véleményével szemben is: a felebbezés megengedése folytán módjuk nyílik még egyszer alaposan kifejtteni indokaikat oly időben, a mikor a végső döntésre hivatott forum — a belügyminister — még figyelembe vehet minden érdemleges észrevételt. A belügyministeri döntés után már úgy sem lehet helye semmiféle panasznak vagy elégedetlenségnek: kívánatos tehát, hogy ne zárjuk el a felebbezés lehetőségét azon községek elől, a melyek valóságos vagy képzelt indokaikra támaszkodva vitatják a maguk igazát.

Hogy tehát a községeknek alkalmuk legyen felebbezési joguk gyakorlására, a törvényhatósági közgyűlés határozatát közzé kell tenni a vármegyei hivatalos lapban.

A szabályszerű felebbezési határidő — 15 nap — elteltével a járásoktól beérkezett összes anyag, megtoldva a törvényhatósági közgyűlés határozatával, az országos községi törzskönyvbizottsághoz küldendő.

A község- és egyéb helynevek megállapítása.

A törvényhatósági közgyűlés határozatával a község- és egyéb helynevek törzskönyvezésére vonatkozó összes iratok az országos községi törzskönyvbizottságnak küldendők meg.

Azon községek neveit, a melyekre vonatkozólag akár a község határozata, akár a törvényhatósági közgyűlés véleménye eltér a törzskönyvbizottság megállapodásától, a bizottság újból tárgyalja, még pedig megelőzőleg szervezeti szabályzatának 7. §-a értelmében újból meghallgatván az országos levéltár véleményét is. E községnevek másodizben való tárgyalásával egyidejűleg tárgyalja a bizottság a községekhez tartozó egyéb lakott helyek törzskönyvezésének és elnevezésének kérdését is.

Az országos községi törzskönyvbizottság javaslatával a vármegye község- és egyéb helyneveire vonatkozó összes tárgyalási anyag a m. kir. belügyminiszterhez terjesztetván föl, a belügyminister az iratok átvizsgálása után az 1898. évi IV. t.-cz. 2. és 3. §-ai alapján meghozza határozatát, s a községeknek, valamint az egyéb lakott helyeknek kizárólagosan használandó hivatalos nevét véglegesen megállapítja.

A belügyministeri rendelet a Budapesti Közlönyben jelenik meg; a községek megfelelő értesítése végett a belügyminister közli rendeletét a vármegyével is, egyúttal tudatván azokat az indokokat is, a melyek esetleg egyes községek nevének megállapítását a község határozatával vagy a vármegyei közgyűlés véleményével ellenkező alakban tették szükségessé.

E belügyministeri határozat ellenében felszólamlásnak nincs már helye, annyival kevésbbé, mert úgy a községnek, mint a vármegyének megelőzőleg volt már alkalma álláspontját kifejteni, s viszont a belügyministernek is módjában volt

mind a község, mind a vármegye állásfoglalását megismerni és indokaikat mérlegelni.

A belügyminiszter által végleges alakjukban megállapított község- és egyéb helyneveket az országos községi törzskönyvbizottság vármegyénként külön füzetekben is közrebocsátja s a törvényhatóságoknak terjesztés végett az általuk bejelentett példányszámban díjmentesen megküldi. (A törvényhatóságokat az 1901. évi 134.316. sz. belügyministeri körrendelet szövege föl, hogy a kívánt példányszámról az országos községi törzskönyvbizottságot tájékoztassák.)

Ezek a külön füzetek nem árusítatnak s az egyes ministeriumokon kívül csak a törvényhatóságoknak küldetnek meg az általuk annak idején bejelentett példányszámban. A mely községnek tehát ily külön füzetre szüksége van, annak megküldéséért a vármegyei alispánhoz kell fordulnia.

Megjelennek azonkívül e végleg megállapított nevek az egyes ministeriumok hivatalos lapjaiban is, nevezetesen a Belügyi Közlönyben, a Pénzügyi Közlönyben, a Néptanítók Lapjában, a Vallás- és közoktatásügyi Ministerium Hivatalos Lapjában, a honvédelmi ministerium Rendeleti Közlönyében stb.

Az új nevek kizárólagos használatára nézve az 1898. évi IV. t.-cz. kötelező ereje tulajdonképen a neveknek a Budapesti Közlönyben való közzétételétől kezdődik, minthogy azonban bizonyos idő szükséges ahhoz, míg e változások minden tekintetben (hivatalok czimeiben, pecséteken, tankönyvekben stb.) keresztülvezethetők, az életbeléptetés ideje az egyes hatóságoknál, s a használat egyes viszonylataiban tényleg különböző lehet.

Azért az alábbi fejezetben az egyes hatóságokra és igazgatási ágakra nézve külön fogjuk ismertetni az életbeléptetés módjait s az új helynevek kötelező használatának idejét.

VII.

Az 1898. évi IV. törvénycikk alapján megállapított község- és egyéb helynevek használata.

a) *A közigazgatásban (a vármegyékben és községekben).*

A közigazgatásban általában — ministeriumok, vármegyék, járási hatóságok, községek stb. hivatalos levelezéseiben és iratváltásaiban, valamint belső ügykezelésben is — az új helynevek használata mindjárt a közhirrététel után kötelező. Ez időtől fogva bárminemű hivatalos kiadvány, így a hivatalos bizonyítványok is csak az újonnan megállapított helynévvel keltezhetők.

Az állami anyakönyvi hivatalok neveinek a törzskönyvezett új község nevek szerint való megváltoztatása iránt a belügy-minister úr közvetlenül intézkedik, ez ügyben tehát sem a községeknek, sem az anyakönyvi hivataloknak külön előterjesztést tenniök nem szükséges.

A korábbi községnévvel ellátott nyomtatványok (felterjesztések, jelentések űrlapjai, a feladó község nevét tartalmazó levélborítékok stb.) elhasználhatók ugyan, azonban a régi s megváltozott községnév kiigazításával.

A hivatalos iratokon kívül a községnév két fontos helyen érvényesül: a községi bélyegzőkön, illetve pecsétnyomókon, s a községből kiágazó utak mentén fölállított községi határjelző táblákon.

Az új községnévnek kizárólagos használatát a községi bélyegzőkön és pecsétnyomókon, továbbá a határjelzőtáblákon már az 1898. évi IV. t.-cz. 5. §-a előírja; az országos községi törzskönyv-bizottság ügyviteli és szervezeti szabályzatának 9. §-a pedig elrendeli, hogy az illető községek új hiva-

talos pecsétjei, bélyegzői és határjelző táblái a községek költségére központilag állíttassanak elő és küldessenek szét az országos községi törzskönyv-bizottság által.

A határjelző táblák előállításának módja ez idő szerint még függőben van, mert még nem lehetett megtalálni a legalkalmasabb módot, a melylyel az új határjelző tábláknak kétségtelenül elég költséges föllállítása a községeket anyagilag legkevésbé terhelné meg. Még abban az esetben is, ha a község csak egy út mentén fekszik, legalább két táblára lesz szükség, a község két szélén; útkeresztezéseknél megfelelően több; bármilyen anyagból állíttatnak is elő tehát a határjelző táblák, azoknak költsége a községekre esetleg érzékeny terhet róna.

Mihelyt sikerül oly megoldási módot találni, a mely tartós, az idő viszontagságainak és külső erőszaknak egyaránt ellenálló anyag alkalmazása mellett egyúttal legkevésbé lesz terhelő a községekre, a határjelző táblák előállítása is meg fog történni.

Addig a községek korábbi határjelző tábláikat használhatják; önként érthető azonban, hogy a hol a község neve megváltozott, ott az eddigi tábláknak ideiglenes átfestésével, átjavításával kell a község saját érdekében is gondoskodni arról, hogy a határjelző tábla a község hivatalos, helyes nevét tartalmazza.

A bélyegzők és pecsétnyomók előállítása sokkal kisebb költséget okozván s másfelől ezekre a községi igazgatásban sokkal égetőbb szükség lévén, ezeknek központi előállítása már szabályoztatott, s azon vármegyék községei, a melyeknek neve már végleg megállapított, a bélyegzőkkel és pecsétnyomókkal már el is vannak látva.

A községi bélyegzők és pecsétnyomók megrendelésére és szállítására a következő szabályok irányadók:

1. a községek bélyegző- és pecsétnyomó-szükségletének megrendeléséről és szállításáról — a községek költségére — az országos községi törzskönyvbizottság gondoskodik, a mely mindjárt a község nevének a belügyminister által történt megállapítása után megrendelő íveket küld ki közvetlenül a községekhez, hogy azok szükségletüket bejelenthessék.

A bélyegzőknek és pecsétnyomóknak ez a központi előállítása nemcsak azért történik, hogy a törzskönyvbizottság

örködhessék a bélyegzőnek és pecsétnyomónak egyöntetű teljesen azonos alakban, azonos szöveggel (körirattal) és egyformán tartós, jó minőségű anyagból való előállítása fölött, hanem azért is, mert így együttes megrendelésnél a bélyegzők és pecsétnyomók ára jelentékenyen olcsóbb, mintha minden község más-más czégnél rendelné meg a maga néhány darabra rúgó bélyegző-szükségletét.

Hogy a bélyegzőknek minél jutányosabb áron való beszerzését biztosítani lehessen, az országos községi törzskönyvbizottság versenytárgyalást hirdetett a hazai vésnökczégek között a helynevek rendezése során szükséges összes bélyegzők és pecsétnyomók szállítására; a versenytárgyaláson a szállítás, mint legolcsóbb ajánlattevőnek, *Felsenfeld* Ignác budapesti czógnak (VI., Andrássy-út 1. sz.) íteltetett oda, a kivel a törzskönyvbizottság a szerződést a belügyminiszter úr jóváhagyásával meg is kötötte.

2. Minden község, a melynek neve törzskönyveztetett, *legalább egy darab sárgarézből készült nedves bélyegzőt* tartozik rendelni. Kiterjed ez a kötelezettség *kivétel nélkül minden községre*; nemcsak azokra, a melyek új nevet kaptak s nemcsak azokra, a melyek nevének helyesírása megváltozott, hanem azokra is, a melyeknek a neve a törzskönyvezés után is egészen változatlanul maradt.

A községnek ugyanis a törzskönyvezés után hivatalos, közhitelességgel bíró pecsétje csak az lehet, a melyet a törzskönyvbizottság útján, a törzskönyvezett nevű községekre előírt alakban és körirattal (és pedig, a mi a leglényegesebb különbség, a törzskönyvezés idejét feltüntető évszámmal) rendelt meg; régi bélyegzőjét és pecsétnyomóját tehát az a község sem használhatja tovább, a melynek neve egyáltalában nem változott.

Nedves (festékes) bélyegző rendelése azért szükséges, mert a községi iratokban, bizonyítványokon stb. rendszerint ez szokott használtatni, nem pedig a száraz bélyegző (pecsétnyomó). Sárgarézből pedig azért kell a bélyegzőt rendelni, mert ez az anyag a legtartósabb és legállandóbb.

3. A hivatalos bélyegző körirata csak a vármegye nevét, a község nevét, a *község* szót s azt az évszámot tartalmazhatja, a melyben a község neve törzskönyveztetett. Nem szabad

tehát e bélyegzőre a járás nevét vésetni, épen azért, hogy a járási beosztás esetleges változása után is a bélyegzőt tovább lehessen használni; nem szabad a község jellegét kitüntetni (azt, hogy nagyközség vagy kisközség-e), mert ez is könnyen változásnak van alávetve; nem szabad végül az így is elég terjedelmes köriratot egyéb fölösleges szavakkal megtoldani. (pl. X. község *pecsétje*.)

Némely község most is használja még pecsétjében korábbi közigazgatási jellegének feltüntetését, a *mezőváros* szót; ez az új bélyegzőn helyet nem foglalhat.

Királyi adománylevelekben nyert címek azonban, mint pl. szab. kir. város, koronaváros stb. felvehetők a bélyegző köriratába a törzskönyvezés után is, természetesen csak akkor, ha a községnek e címhez való igénye megvizsgáltatott és jogosnak találtatott.

4. Azok a községek, a melyek pecsétjükön eddig címert vagy valamely jelvényt használtak, ennek a bélyegzőre való felvételét szintén kérhetik. Ez esetben a megrendelő ívhez kell mellékelniök a címernek két fontos rajzát, vagy ha az nincsen és könnyen nem állítható elő, két tiszta levonatát külön-külön féliveken; ha lehet, mellékelendő a címér szabatos leírása s a címeradományozásra vonatkozó okirat másolata. E mellékletekre azért van szükség, mert úgy a címér, mint a jelvény használatának jogcíme további vizsgálat tárgyát képezi. E vizsgálat módjáról alább lesz szó; e helyütt is szükségesnek tartjuk azonban megjegyezni, hogy a vizsgálat szükségszerű bonyodalmassága miatt azok a községek, a melyek címerrel vagy jelvényt nyel rendelték meg bélyegzőiket, azokat *később fogják megkapni*, mint a címert vagy jelvényt nem kívánó községek.

5. Bár csupán egy sárgaréz nedves bélyegző megrendelése kötelező, maguknak a községeknek érdekében kívánatos, hogy ennek a kötelező bélyegzőnek megrendelésével egyidejűleg és ugyancsak a törzskönyvbizottság útján gondoskodjanak a községek bélyegzőikből és pecsétnyomóikból való egész szükségletük megrendeléséről.

Csupán egy bélyegzőnek kötelező megrendelése ugyanis csak azért mondatott ki, hogy e kötelezettségnek a legszerényebb sorsú községek is megfelelhessenek, minden különösebb

anyagi megterheltség nélkül. Ezért szorítkozott a kötelezettség kimondása csak a feltétlenül szükséges nedves bélyegzőre; holott majd minden községnek van ezenkívül pecsétnyomója is, a nagyobb községeknek pedig ugyanazon köriratú bélyegzőből a szükséghez mért számban több darabjuk, valamint egyes hivatalaik (községi pénztár, községi orvos, községi állatorvos, marhajárlati iroda, adóügyi osztály stb.) nevével ellátva szintén külön-külön bélyegzőik és pecsétnyomóik.

Ezeknek a megrendelése nem kötelező ugyan a törzskönyvbizottságnál, de czélszerű, ha a megrendelés ott történik részint az így szállított bélyegzők olcsósága, részint kivitelük megbízható volta miatt.

Önként érthető ugyanis, hogy például ugyanabból a bélyegzőből vagy pecsétnyomóból minden további darab sokkal olcsóbb, mint az első; a további darabokat tehát leghelyesebb ott rendelni, a hol az első készül, hogy így az ármérséklés kedvezményében részesüljön a község. Különben is az a szerződéses czég, a mely a törzskönyvezett községek bélyegzőinek és pecsétnyomóinak készítésével van megbízva, ezerszámra készítvén ily bélyegzőket, olcsóbb árakat szab, mint mások. Különösen a közönségesebb használatra szánt rugyanta (kaucsuk) bélyegzők ára olcsó.

Előnye még az egész szükséglet egyszerre való megrendelésének az, hogy ekkor a bélyegzők portómentesen szállíttatnak s az, hogy anyaguk és készítésük jósága az alább előadandó módoszatok szerint szakértő bizottság által felülvizsgálattik.

6. A bélyegzők és pecsétnyomók ára a következő:

I. *Bélyegzők* (nedves bélyegzők, domború véséssel).

a) Sárgarézből (ilyen bélyegzőt minden község rendelni tartozik):

Abban az esetben, ha a községnek címere vagy jelvénye nincs s így a bélyegző csak a szokásos köriratot tartalmazza, a domború véséssel, fafogantyúval, tokban felszerelve szállított nedves bélyegzőből az első (minden címert vagy jelvényt nem használó községre kötelező) példány ára 3 korona 20 fillér, a második példányé szintén 3 korona 20 fillér, minden további példányé 3 korona.

Abban az esetben, ha a szokásos köriraton kívül a község eddig használt címerét vagy jelvényét is a bélyegzőre akarja

vésolni, az ugyancsak domború véséssel, fafogantyúval, tokban, felszerelve szállított nedves bélyegzőből az első (minden címert vagy jelvényt használó községre kötelező) példányára 6 korona 80 fillér, minden további példányé 4 korona 80 fillér.

b) Ruggyantából, ugyanolyan kiállítással és felszereléssel, valamint ugyanazzal a körirattal, mint a sárgarézből készült bélyegzők:

Abban az esetben, ha a községnek címere vagy jelvénye nincs, az első példány ára 1 korona 80 fillér, minden további példányé 1 korona 70 fillér.

Abban az esetben, ha a község eddig használt címerét vagy jelvényét is a bélyegzőre akarja vésolni, az első példány ára 3 korona, minden további jelvényé 1 korona 70 fillér.

II. *Pecsétnyomók* (pecsételéshez használt sárgarézbélyegzők, homorú véséssel).

A pecsétnyomók kizárólag sárgarézből készülnek, fafogantyúval, de tok nélkül. A pecsétnyomók ára:

a) abban az esetben, ha a községnek címere vagy jelvénye nincs s így a pecsétnyomó csak a szokásos köriratot tartalmazza, minden darab, tekintet nélkül a példányszámra, egyenkint 1 korona 60 fillérbe kerül;

b) abban az esetben, ha a szokásos köriraton és évszámon kívül a község eddig használt címerét vagy jelvényét is a pecsétnyomóra akarja vésolni, az első példány 6 koronába, minden további példány 4 koronába kerül.

Eltérő nagyságú bélyegzők árára nézve a szerződéses vállalkozó saját árszabása irányadó, a melyet kívánatra megküld minden érdeklődő községnek.

A megrendelt bélyegzők és pecsétnyomók árát nem kell előre fizetni, hanem csak a szállítás megtörténtével.

7. A törzskönyvbizottság által megküldött megrendelőlapra a községek megrendelni szándékolt összes szükségletét bejegyezvén, a megrendelőlapot a visszaküldésre szánt borítékban egy hónapon belül tartoznak betérjeszteni az országos községi törzskönyvbizottsághoz.

8. A törzskönyvbizottság azon községek szabályszerű megrendeléseit, a melyek címert vagy jelvényt nem használnak, fogyanatosítás végett átadja mindjárt a szerződéses vállalkozónak.

A címert vagy jelvényt kívánó községek által a megrendeléssel együtt beküldött címer- és jelvényrajzokat, illetőleg lenyomatokat a bizottság mindenekelőtt az illetékes járási főszolgabíróhoz küldi le annak hivatalos igazolása végett, hogy a község a címert vagy jelvényt tényleg használta-e eddig is és tudomása szerint mióta?

A főszolgabíró igazoló iratával a címerrajzok az országos levéltárhoz kerülnek, a mely tovább folytatja a vizsgálatot a használt címer vagy jelvény jogosságának és helyességének tekintetében. Az idők folyamán ugyanis hibás vésés, kezdetleges előállítás stb. folytán számos községi címer kivetkőztetett eredeti, helyes alakjából, s igen alkalmoszerű volt a törzskönyvezést arra is felhasználni, hogy a címerek, a községeknek ezek az igen becses történeti emlékei, eredeti helyes alakjukba visszaállíttassanak.

Az országos levéltár vizsgálatainak eredménye a tulajdonképeni címerekre vonatkozólag minden esetben a belügyminister úrhoz terjesztetik föl, a ki a — legtöbbször javított — címert jóváhagyja s a címeres bélyegzők elkészítésére a felhatalmazást megadja.

A községi pecséteken található egyszerűbb jelvények (kasza, sarló, fa, kéve stb.) legtöbbször már az országos levéltár által történt átvizsgálás után elfogadtatnak s csak kétes esetekben terjesztetnek a belügyminister úr jóváhagyása elé.

9. A szerződéses vállalkozó a bélyegzők és pecsétnyomók készítésének ideje alatt állandó iparfelügyelői ellenőrzésnek van alávetve abban a tekintetben, hogy hazai munkásokat foglalkoztat-e, hazai anyagot és pedig jó minőségű anyagot használ-e?

A vállalkozó által beszállított kész bélyegzőket pedig szakértő bizottság veszi át, darabonként megvizsgálva azokat úgy az anyag, mint a kivitel jósága tekintetében. Minden intézkedés megtörtént tehát arra, hogy a községek teljesen kifogástalan minőségű és kivitelű bélyegzőket kapjanak. Az említett szakértő bizottságban részt vesz a törzskönyvbizottság egy tagján kívül egy iparfelügyelő, a posta és távirdagazdasági hivatalnak egy bélyegzők átvételével foglalkozó tisztviselője s a budapesti kereskedelmi és iparkamarának egy szakértő vésnök kiküldöttje.

10. A bizottságilag átvizsgált bélyegzőknek egy-egy tiszta lenyomata megörökítették az országos községi törzskönyvi lapon s azután a bélyegzők és pecsétnyomók portomentesen, illetve a törzskönyvbizottság költségén megküldetnek a községeknek.

Ily díjmentes küldésre azonban csak annak a megrendelésnek van igénye, a mely mindjárt az első kötelező bélyegző megrendelésével egyidejűleg érkezett; utólagos megrendeléseket a törzskönyvbizottság nem közvetít, azok már közvetlenül a vállalkozóhoz intézendők, a ki maga küldi meg az utólag rendelt bélyegzőket, természetesen a megrendelő községek költségére. Az utólag a vállalkozónál megrendelt bélyegzők nem is részesülnek szakértői felülvizsgálatban.

11. A bélyegzők és pecsétnyomók megküldése alkalmával a törzskönyvbizottság a bélyegzők áráról kiállított s a szerződéses vállalkozó nevére címzett postatakarékpénztári chequelapot is küld a községeknek. A küldemény ára ezen a chequelapon küldendő meg a vállalkozónak. A chequelap visszamaradó szelvénye egyuttal a befizetett összeg nyugtájául szolgál s a községi számadásokhoz csatolandó. A vállalkozó ugyanis nincs kötelezve arra, hogy ő küldött összeg átvételéről külön bélyeges nyugtát adjon.

12. Mint fentebb említettük, a törzskönyvezés megtörténte, illetőleg az új bélyegzők és pecsétnyomók kiszolgáltatása után hivatalos közhitelességű érvénynyel már csak ez új bélyegzők bírnak s a korábbi pecsétek érvényüket veszítik.

Hogy tehát a régi bélyegzők további használata semmi tévedésre, vagy éppen visszaélésre alkalmat ne adjon, a belügyminister úr úgy intézkedett, hogy az új bélyegzők megküldése után *a régi bélyegzők és pecsétnyomók az alispáni hivatal által a községektől haladéktalanul bevonassanak.*

Az országos községi törzskönyvbizottság tehát az új bélyegzők megküldéséről esetről-esetre értesíti az illetékes alispáni hivalt, hogy az a maga részéről a szükséges intézkedéseket tegyehesse s a régi bélyegzőket a községektől mindjárt bekvánhassa.

Miután azonban a használatból kivont régi bélyegzők és pecsétnyomók között sok, történelmi szempontból is értékes ereklye lehet, azokat nem szükséges megsemmisíteni, hanem

a vármegyei levéltárban, vagy a hol a vármegyei muzeum van, ebben kell őket megőrzés végett elhelyezni.

b) *A közoktatásügyi igazgatásban.*

A közoktatásügyi igazgatásban a helynevekről szóló törvény végrehajtása kétféle irányban jelentkezik:

a) az iskolai bizonyítványokban s az iskoláknak a nyilvánosság elé szánt mindennemű nyomtatványaiban;

b) az iskolákban használt térképeken és tankönyvekben.

Az iskolai bizonyítványokban, s az iskoláknak a nyilvánosság elé szánt nyomtatványaiban (értesítőekben, a tanév megnyitására, az iskolába való felvételre vonatkozó hirdetésekben stb.) a hivatalos helyneveknek az 1898. évi IV. t.-cz. 5. §-ában megállapított kötelező használata mindjárt e helynevek közzétételétől kezdődik

Hogy az összes iskolák a hivatalos helynevek kötelező voltáról és közzétételéről kellő időben értesüljenek, a Néptanítók Lapja, továbbá a vallás- és közoktatásügyi ministerium hivatalos lapja esetről-esetre külön melléklet gyanánt közli az egyes vármegyék hivatalos neveinek jegyzékét a vallás és közoktatásügyi minister úr 1903. évi 1847. számú rendelete alapján. A Néptanítók Lapja minden népiskolának hivatalból jár; a vallás és közoktatásügyi ministerium hivatalos lapja pedig egyéb tanintézetek és iskolafenntartó egyházi hatóságok körébe jut el, úgy hogy e két közlés révén minden iskola értesülhet a hivatalos helynevek megállapításáról.

Az iskolákban használt tankönyvek közül a helynevekben történt változás első sorban a népiskolák tananyagát képező Szülőföldismében vezetetik keresztül, abban a kis földrajzi tankönyvben, a mely minden népiskolában annak a vármegyének földleírását adja elő, a melyben az illető iskola fekszik. Mihelyt a vármegye községi és egyéb helynevei hivatalosan megállapítottak, e Szülőföldisméből új kiadást kell rendezni, az új, végleges helynevekkel.

Az egész ország földrajzát tartalmazó tankönyvekből és térképekből lehetetlen volna mindannyiszor új kiadást rendezni, valahányszor egy-egy vármegye helynevei megállapíttatnak; éppen a tanuló ifjúság érdeke, hogy a tankönyvek ne változzanak gyakran. Ezekre vonatkozólag tehát a vallás- és

közüktatásügyi minster úr úgy határozott, hogy nagyobb időszakokban, mikor a hivatalos helyneveknek már nagyobb száma állapított meg, vétessenek az összes földrajzi tankönyvek és térképek revízió alá, s igazíttassanak ki bennük a használatból kizárt, hivatalos jellegüket elvesztett helynevek.

Önként érthető azonban, hogy ha valamely tankönyvből vagy térképből időközben különben is új kiadás készül, ebben az új kiadásban a már addig megállapított helyneveknek mindenesetre új, hivatalos alakjukban kell szerepelniök, s az új kiadás engedélyezése attól is függővé van téve, hogy a tankönyv, illetve térkép e tekintetben a legújabb állapot szerint van-e kijavítva?

c) A pénzügyi igazgatásban.

A pénzügyi igazgatásban a hivatalos helynevek kötelező használata mindjárt a helynevek megállapítása után kezdődik, azzal az intézkedéssel, hogy a pénzügyminster úr a vármegyénkint megállapított hivatalos neveket a »Pénzügyi Közlöny«-ben való közzététel útján az összes pénzügyi közegeknek tudomására hozza. (1902. évi február 17-én 3226/903. sz. a. kelt P. Ű. min. rendelet.)

d) Az igazságügyi igazgatásban.

Az igazságügyi igazgatásban a hivatalos községi és egyéb helynevek használatát külön igazságügyminsteri rendelet szabályozza, kiterjeszkedvén a hivatalos helynevek használatának szabályaira s a szükséges átmeneti intézkedések módoszataira úgy a bírói ügykezelésben, mint a telekkönyveknél, s a közjegyzői okiratok kiállításánál.

E rendeletet az alábbiakban egész terjedelmében közöljük.

13061/903. I. M. szám.

**Az igazságügyministernek 1903. évi április hó 21-én
13061. I. M. szám alatt kelt rendelete,**

**a község- és egyéb helynevekről szóló 1898. évi IV. t.-cz.
végrehajtása tárgyában.**

A) Valamennyi igazságügyi hatóságnak, ügyvédi és közjegyzői kamará ak.

1. A község- és egyéb helynevekről szóló 1898. évi IV. t.-cz. értelmében minden községnek csak egy hivatalos neve lehet, a melynek

megállapítása a törvényben körülírt eljárás lefolytatása után a kir. belügyminister úr hatáskörébe tartozik.

2. A hivatkozott törvény 4. §-a szerint a község- és egyéb helyneveknek, valamint az azokban beálló változásoknak nyilvántartása céljából a magyar kir. központi statisztikai hivatal állandó országos törzskönyvet vezet, a melybe a kir. belügyminister úr által megállapított község- és helynév bejegyeztetik és a mely törzskönyv egy a végből alakított országos községi törzskönyv-bizottság szakszerű támogatása, felügyelete és ellenőrzése alatt áll.

3. A hivatkozott törvény 5. §-a szerint az állami, törvényhatósági és községi, valamint egyéb hivatalos iratokban, községi pecséteken, bélyegzőkön és jelző táblákon, továbbá az állam, a törvényhatóságok és községek közvetlen rendelkezése alatt álló intézetek és üzemek ügykezelésében, valamint a közjegyzői okiratokban — tekintet nélkül arra, hogy a felsorolt iratok, nyomtatványok, pecsétek, bélyegzők stb. az állam hivatalos nyelvén, vagy más nyelven vannak-e szerkesztve — kizárólag a község hivatalos neve használandó azon írásmód szerint, a mint az az országos községi törzskönyvben vezetettik.

Törvényszéki czégbejegyzések szövegében, kormányhatósági jóváhagyást vagy láttamozást igénylő okmányokban és iratokban, valamint a közhitelességgel és hivatalos jelleggel bíró minden más viszonylatban is kötelező ugyan a községek hivatalos nevének használata, de e mellett az ettől eltérő elnevezés zárjelben feltüntethető.

4. A kir. belügyminister úr a községek neveit megyénként állapítja meg. Miután a községnevek megállapítása előreláthatólag még hosszabb időt fog igénybe venni és ennek folytán a megállapított helyneveket magában foglaló új hivatalos helységnévtár csak hosszabb idő múlva lesz közrebocsátható, az új helyneveknek minél szélesebb körben leendő elterjesztése azonban kívánatos, a kir. belügyminister úr elhatározta, hogy a megállapítandó hivatalos helynevek jegyzékét a felügyeletem alatt álló hatóságok közt leendő szétosztás végett rendelkezésemre fogja bocsátani.

E jegyzékeket a címzett hatóságokkal esetről-esetre fogom közölni.

5. A címzett hatóságokat felhívom, hogy e jegyzék odaérkezése után az általuk vezetett nyilvántartásokban, feljegyzésekben és ügykezelési iratokban a változott helyneveket megfelelően helyesbítsék és használják.

6. A község hivatalos neve kizárólag azon írásmód szerint használandó, a mint az az országos községi törzskönyvben vezetettik.

7. Ha valamely község nevét, a mely bíróságnak, ügyészségnek vagy más igazságügyi hatóságnak székhelye, a kir. belügyminister úr

az eddigitől eltérően állapítja meg: e bíróságnak, ügyészségnek és más igazságügyi hatóságnak kötelessége a 4. pont szerint leküldendő jegyzék leérkezése után azonnal a szükséges lépéseket megtenni, hogy részére a megállapított községnévnek megfelelő pecsétnyomók és bélyegzők elkészíttessenek.

A mint ezek az illető hatóságok rendelkezésre állanak, az előbbi pecsétnyomók és bélyegzők használaton kívül helyezendők.

Az ily pecsétnyomók és bélyegzők beszerzése, hasznavehetetlenné tétele és továbbküldése tekintetében azok a szabályok követendők, a melyek a kir. ítélőtáblák elnökeihez 1900. évi október hó 8-án 60.803. sz. a. kibocsátott igazságügyministeri körrendeletben foglaltak.

8. A kir. bíróság, ügyészség és más igazságügyi hatóság a 7. pontban szabályozott esetben székhelyének újabb községnévét csak a pecsétnyomók és bélyegzők megérkezését követő hó 1-ről használhatja és erről összes felügyeleti hatóságait értesíteni tartozik.

9. Ha valamely közjegyzői székhely községnévét a kir. belügyminister úr az eddigitől eltérő módon állapítja meg: a kir. közjegyző újabb hivatalos pecsétet tartozik beszerezni.

Az új hivatalos pecsét beszerzése, valamint a régi pecsétnek hasznavehetlenné tétele és megőrzése tekintetében az 1874: XXXV. t. cz. 13., 14. és 16. §-aiban körülírt eljárás és az azokban foglalt szabályok követendők.

10. Az ügyvédi és közjegyzői kamarákat végül felhivom, hogy a kamara területén székelő ügyvédekkel, illetőleg közjegyzőkkel közöljék azon községnéveket, a melyek az eddig használt községnévektől eltérő módon állapítottak meg.

B) Valamennyi telekkönyvi hatóságnak.

1. Az A) alatti rendeletben foglalt intézkedések a telekkönyvi hatóságokat is kötelezik.

2. A belügyminister úr a több szóból álló és kötő-jelekkel összekapcsolt községnéveket egy szóban állapítja meg, a mint ezt például Tatár-Szent-György község nevével tette, ezt Tatárszentgyörgynek nevezvén el: ily esetben a község neve a telekjegyzőkönyv (telekkönyvi betét) A) B) és C) lapjain változatlanul megmarad ugyan, de a telekkönyvi bevezetéseknél, a telekkönyvi másolatok vagy kivonatok kiadásánál stb. a község neve mégis azon írásmód szerint irandó, a mint azt a kir. belügyminister úr megállapította és az az országos községi törzskönyvben vezetetik.

3. Ha a község új nevet kap: az esetre a telekjegyzőkönyv (telekkönyvi betét A), B) és C) lapjain a községnek régi neve egyenes vízszintes vörös vonallal olykép huzandó át, hogy a község régi

neve továbbra is olvasható legyen és a körülményekhez képest melléje vagy alája ugyancsak vörös tintával a megállapított új név irandó.

4. Ebből az alkalomból a telekjegyzőkönyvek (betétek) C) lapjai is átnézendők s a mennyiben azokban fő- vagy mellékjelzálogok feltüntetve volnának, a telekjegyzőkönyv (betét) illető teherterhelésnél a fő- vagy mellékjelzálognál feltüntetett régi község- vagy helynév — ennek olvashatóan történő törlése mellett — az új község- vagy helynévre kiigazítandó.

Ha a fő- vagy mellékjelzálogot feltüntető telekjegyzőkönyv (betét) más telekkönyvi hatóságnál vezetetik, az új község- vagy helynévre való kiigazítás megkeresés útján eszközözlendő.

A kiigazítás szabályszerű bejegyzés mellőzésével, rövid úton történik.

5. A 8. pont alatt szabályozott eljárás alkalmazást nyer akkor is, ha valamely önálló pusztai birtok vagy más önálló terület a kataszteri munkálatokban önállóan s az illető község területén fekvő többi ingatlanoktól elkülönítve vétetett fel s ha erről a területről az 1889. évi XXXVIII. t.-cz. 2. §-ának megfelelően külön telekkönyvi betéteket szerkesztettek s azokon az illető terület önálló elnevezésén kívül azt a községet is kitüntették, a melyhez az illető terület közigazgatóságilag tartozik.

6. A 3. pont alatti esetben az új községnevet minden egyes telekjegyzőkönyvön (telekkönyvi betéten) fel kell tüntetni és csakis az illető község 1. számú telekjegyzőkönyve (telekkönyvi betéte) A) lapján az új községnév feltüntetésénél kell hivatkozni a belügyministeri rendelet évére és számára.

Budapest, 1903. április hó 21-én.

c) A honvédelmi és hadügyi igazgatásban.

A honvédelmi igazgatásban a hivatalos helynevek kötelező használata akkor kezdődik, a mikor a honvédelmi minister úr — mindjárt a megállapítás után — e helyneveket Rendeleti Közlönyében közhírré teszi. A hivatalos nevek használata ez időtől fogva minden fentartás és kivétel nélkül kötelezővé válik. (1900. évi november hó 21-én 8.659. sz. a. kelt honv. min. rendelet.)

Átmenetileg lassúbb azonban az 1898. évi IV. t.-cz. végrehajtása a közös hadseregben. Ennek szolgálati és ügykezelési nyelve ugyanis a német lévén, helyneveinket eddig jobbra

német nevükön használta. A magyar hivatalos nevek kizárólagos használata minden átmenet nélkül kétségtelenül sok nehézséget okozna annyiival is inkább, mert a közös hadsereg eddigi ügykezelésében, kiadványaiban stb. a német nevek szerepeltek.

A közös hadügyminister úgy intézkedett tehát (1902. évi 7212. számú rendeletével), hogy a hivatalosan megállapított magyar község- és egyéb helynevek használata föltétlenül kötelező ugyan minden alkalommal, tehát a valamely helyről nevezett katonai csapatok, hatóságok, tárgyak, épületek stb. elnevezésénél is, mégis egyelőre, hogy az új név okozta félreértések és zavarok különösen a fontosabb katonai intézkedéseknél, mint a mozgósítási előmunkálatoknál kikerülhetők legyenek, bizonyos, rövid átmeneti időn át a hivatalos nevek mellett zárójelben a hadsereg által eddig használt elnevezések is feltüntetendők.

A hivatalos helynevek elterjedése érdekében igen fontos szerepe van a *katonai térképeknek*, ezeknek a nagy részletességük és fontosságuk révén a polgári életben is sűrűn használt felvételeknek.

A katonai térképek — előállításuknak nagy költsége miatt — csak nagyobb — tíz-húsz évi — időközökben szoktak újra készíttetni; az egyes vármegyék törzskönyvezett helynevei tehát csak akkor jutnak érvényre a katonai térképeken, mikor a katonai térképek illető részletéből a legközelebbi új kiadás készül. Hogy azonban ez a körülmény hosszú időre vissza ne vesse a törzskönyvezett helyneveknek a térképekre való fölvételét, az országos községi törzskönyv-bizottság intézi úgy a maga munkarendjét, hogy első sorban azoknak a vármegyéknek helyneveit veszi rendezés alá, a melyeknek megfelelő térképlapok a katonai térképet szerkesztő bizottság munkarendjében első helyen szerepelnek. Így a törzskönyv-bizottság a maga rendező munkájával mindig közvetlenül térképszerkesztő bizottság előtt jár s biztosítja azt, hogy az ezentúl kiadásra kerülő térképlapok kivétel nélkül már mind a törzskönyvezett helyneveket fogják tartalmazni.

f) *A postai igazgatásban.*

A postai igazgatásban a megváltozott helynevek mindjárt a megállapítás után érvényre jutnak, s azon postahivatalok nevei, a melyek a törzskönyvezett új névtől bármi tekintetben eltértek, rögtön simulnak a végleg megállapított hivatalos névhez.

Külső nyilvánulása ennek a postai kelti bélyegzők megváltoztatása; mindazon postahivatalok, a melyeknek nevében szereplő községnév megváltozott, az új névre szóló bélyegzőt kapnak hivatalból.

A hol a névváltoztatás egész jelentéktelen s csak az összetett nevek közti kötőjel elhagyására, vagy nem hangzó fölös betűk kiküszöbölésére szorítkozik, ott a korábbi postahivatali bélyegzők megmaradnak ugyan addig, a míg egészen el nem használtatnak, de a fölösleges kötőjel vagy betű kitöröltetik belőlük.

Ebből is látszik, hogy egyes községeknek a névváltoztatás ellen felhozott az az észrevételük, hogy a postahivatal is a régi nevet használja s így ellentét lesz a község neve s a postahivatal neve között, teljesen alaptalan, s ha a községek egyébbel nem tudják indokolni a régi névhez való ragaszkodásukat, ez az egy észrevételük nem számíthat figyelembevételre, mert a postahivatal nevében a községnevet követi s ennek megváltoztatása után az is mindjárt nevet változtat.

A míg azonban maga a posta kizárólag a hivatalos helyneveket használja, addig a postát igénybevevő közönségnek szabadságában áll továbbra is a hivatalos használatból kizárt régi neveket is használni, annyival is inkább, mert a helynevek változtatása nem mehet át a köztudatba oly gyorsan, hogy a közönség minden rétege hamarosan tájékoztatva lehetne a kötelező új nevekről. A posta tehát minden levelet és küldeményt lelkiismeretesen kézbesít még akkor is, ha az hibásan a használatból kizárt régi helynévre is van címezve. Természetesen csak addig a határig, a meddig a postai alkalmazottak tudják és tudhatják, hogy egy-egy régi helynév melyik új, hivatalos névnek felel meg. Minél hosszabb ideje van használatban az új helynév s minél inkább átment az a köztudatba, a postai alkalmazottak annál kevésbé emlékez-

hetnek vissza a folyton gyéribben előforduló régi névre s annál inkább fenforoghat az az eshetőség, hogy a posta minden igyekezete daczára sem tudja mindjárt kézbesíteni a hibás címzésű küldeményt s az csak hosszabb, rövidebb késés után jut el rendeltetési helyére.

A közönség tehát saját érdekében cselekszik, ha küldeményeit a szabatos, hivatalos helynévre címezi s így azoknak akadálytalan, gyors kézbesítését biztosítja.

Ugyancsak a közönség érdekében való a postaigazgatásnak a helynevek törzskönyvezése alkalmából kibocsátott az a figyelmeztetése, hogy a küldemények címezésénél a rendeltetési hely nevét ne lássák el ragozással (pl. *Pécselt*, *Debreczenben*, *Nagy-Váradon*), hanem egyszerűen magát a helynevet használják, minden rag nélkül (*Pécs*, *Debreczen*, *Nagy-Várad*). Sok esetben ugyanis a helynév ily raggal ellátva egy másik községnevet ád, a mi a kézbesítés körül komoly zavarokat és tévedéseket okozhat. Ha pl. a *Tura* községbe szánt levélen a helynevet ragozással ellátva *Turán* alakban írjuk, a posta azt Turánba szállítja. Hasonló kétértelműség fordulhat elő számos más községnévnek fölösleges ragozása folytán; így a *Röd*, *Bágy*, *Topolya*, *Vaja*, *Hornya* nevek ragozással *Rödön*, *Bágyon*, *Topolyán*, *Vaján*, *Hornyán* alakot nyernek, a melyek mindegyike ismét más és más község nevét jelenti. A helynevek ragozása tehát a postai kézbesítés akadálytalan menete érdekében föltétlenül kerülendő.

g) *A vasuti forgalomban.*

A vasuti forgalomban a helynevekről szóló törvény végrehajtása csak fokozatosan történhetik, olyan sorrendben, hogy az állomásnevek megváltoztatása az irányításban s a forgalom lebonyolításában semmi zavart ne idézzon elő.

Azoknál az — egyúttal állomásnevet is képező — községeknél, a melyeknél a törzskönyvezés során a névben lényegtelenebb változás történt, pl. a név más végződést nyert (*Jakabfalu* helyett *Jakabfalva*), az eddig kötőjelekkel elválasztott összetett szavakból egy szó lett (*Csik-Szent-Simon* helyett *Csikszentsimon*), az eddigi név közbeszurással megtoldott (*Pusztafalu* helyett *Pusztakisfalu*), vagy megfordítva a név közepéből egy-két szótag elhagyatott (*Jászmihálytelek* helyett

Jásztelek), de maga a korábbi név lényegben megmaradt s kezdőbetűi egyáltalán nem változtak: — azoknál a névnek a törzskönyvezett alakra való kijavitása már a megállapítást követő legközelebbi október vagy május elsején, az új téli vagy nyári menetrendnek kiadása idején életbelép s magukban a közönség kezébe kerülő menetrendkönyvecskében, az állomási épületek felirataiban, az állomási bélyegzőkön, a vasuti menetjegyeken stb. már az új nevek használatnak.

Azok az állomásnevek, a melyek két szomszédos község nevét viselték, (pl. Alberti-Irsa, Lébény-Szent-Miklós) s nem ritkán arra a tévedésre adtak alkalmat, hogy nem két külön község nevéről, hanem egy községnek összetett nevéről van szó, szintén fokozatosan helyesbítettnek olyképpen, hogy a két nevet összekapcsoló kötőjel helyébe az *és* szócska kerül (Alberti és Irsa, Lébény és Szentmiklós stb.)

Több bonyodalmat okozna s így későbbben hajtható végre az olyan állomásnevek megváltoztatása, a hol a községnév vagy maga is gyökeres változáson ment keresztül (pl. Alsónereznicza helyett Nyéresháza), vagy, ha törzsszavában változatlanul maradt is, olyan jelzót kapott, a melynek kezdőbetűi egész mások, mint a korábbi községnév kezdőbetűi (pl. Szabolcs helyett Mecsekszabolcs).

A vasuti kezelésnek ugyanis legfontosabb segédkönyvei a kilométermutatók és díjszabások, a melyek az összes állomásneveket kezdőbetűik sorrendjében tartalmazzák, és távolsági és díjszabási adataikat viszonyítják, a kivüle lévő, ugyancsak kezdőbetűik sorrendjében felsorolt állomásokhoz. E segédkönyvek már nagy terjedelmüknél fogva sem nyomathatók ki rövid időközökben, hanem három-négy év is eltelik, míg ezekből új kiadás jelenik meg.

Az állomásnevek minden oly megváltoztatása tehát, a mely a kezdőbetűik megbotlygatásával jár, ezeken a segédkönyveken úgyszólván keresztülvezethetetlen, vagy legalább is annyira összekuszálná azoknak alfabetikus sorrendjét, hogy a segédkönyvek, a melyeknek éppen az a rendeltetésük, hogy a vasuti személyzetet a forgalom lebonyolításában gyors tájékoztatásukkal segítsék, nehezen kezelhetőkké vagy egész hasznavehetetlenekké válnának.

Éppen ezért a fentemlitett lényegesebb, vagy legalább a

kezdőbetűket módosító változások csak akkor vezettetnek keresztül a vasuti állomásnevekben, a mikor a kilométermutatókból és díjszabáskönyvekből egy-egy új kiadás készül, tehát három-négy évenként egyszerre az addig történt összes változások.

KSH Könyvtár

VIII.

Részleges helynévváltozások.

Az országos községi törzskönyvbizottság, mint az eddigiekben kifejtettük, vármegyénként végzi a helynevek rendezését s körülbelül ez évtized végéig készül el munkájával. Egyes vármegyékre tehát legfeljebb öt-hat év múlva kerülhet a sor. Ha az ily vármegyékben időnkint valamely helynév megváltoztatásának, vagy új elnevezésének a szüksége merül fel, ez az elnevezés is az országos községi törzskönyvbizottság meghallgatásával történik.

Előre kell bocsátanunk, hogy általában lehetőleg kerülendő az egyes községeknek az ilyen külön névváltoztatása. Ha valamely község nincs megelégedve mostani nevével, szebbet, alkalmasabbat óhajt, de kényszerítő szükség nem forog fenn arra, hogy a névváltoztatást mindjárt végre is hajtsa, akkor legcélszerűbb, ha mostani nevével, a melyet évtizedekig, vagy talán már évszázadokig is viselt, még néhány évig megelégszik, mindaddig, a míg vármegyéje a törzskönyvezésben sorra kerül, s a mikor úgy is kötelességszerűen meg kell fontolnia, hogy mostani nevét fõntartsa-e vagy alkalmasabbal cserélje föl.

A község forgalmi és anyagi érdekei egyaránt azt javasolják, hogy különösebb ok nélkül ne kezdeményezze a névváltoztatást mindaddig, a míg a törzskönyvezés során erre föl nem szólíttatik.

Az ily különálló névváltoztatásokat ugyanis természetesen nem lehet annyi körültekintéssel, a fölmerülhetõ szempontok oly gondos mérlegelésével intézni, mintha egy egész vármegye összes községnevei együtt tárgyaltnak, az egész vármegye földrajzi viszonyai, történelmi adatai stb. egyszerre figyelemmel kísértetnek. Az ilyen természetes környezetébõl kiszakított helynévváltoztatás tehát a dolog természetéhez képest nem

lehet olyan alapos s ezért a belügyminister úr az országos községi törzskönyvbizottság javaslatára az ily részleges helynévváltoztatásokat *mindent csak ideiglenes érvénnyel* szokta engedélyezni, hangsúlyozván azt, hogy mikor az illető vármegye összes községnevei együttes tárgyalásra kerülnek, ez az ideiglenesen adott új név is megint tárgyalatni fog s a mennyiben ekkor jobb és megfelelőbb név kínálkozik, újból is meg fog változtatni.

Azok a községek tehát, a melyek nem várván meg, míg a helynevek törzskönyvezésében sorra kerülnek, időközben új nevet vesznek föl, ki vannak téve annak az eshetőségnek, hogy ezt az új nevet csak néhány esztendeig használhatják s azután megint más nevet kapnak.

Nem nehéz elgondolni, mennyi zavarral, rázkódtatással, sőt anyagi költséggel is jár a községre nézve ez a kétszeres névváltoztatás. Úgyis évek telnek bele, míg a közhasználatban egy-egy új név egészen meggyökerezik s ezen átmeneti évek alatt a közforgalomban, közigazgatásban nem ritka a zavar, félreértés a község változott neve miatt; ezeknek a zavaroknak rövid néhány év alatt kétszer egymás után kitenni a községet, mindenesetre a község és lakosai érdeke ellen való volna.

De még abban az esetben is, ha az először csak ideiglenes érvénnyel megállapított név a végleges törzskönyvezés során meg is marad és véglegesítették, még akkor is anyagi költségeket okoz a községnek az időelőtti névváltoztatás. Az első ideiglenes jellegű névváltoztatás alkalmával ugyanis az új névre kell beszereznie bélyegzőit, pecsétnyomóit, az új névvel ellátnia összes nyomtatványait stb. A végleges törzskönyvezés során azután — mint fentebb (l. a 68. lapon) kifejtettük — az összes községeknek, tehát azoknak is, a melyeknek neve nem változott meg, újból kell beszerezniök bélyegzőiket és pecsétnyomóikat, (mert azokon a végleges megállapítás évét ki kell tüntetni) a mi a nevét sürgető ok nélkül időközben megváltoztató községre nézve kétszeres kiadást jelent.

Indokolt azonban az időközben történő névváltoztatás, illetőleg névmegállapítás azokban az esetekben, a mikor

1. eddig községi önállósággal nem birt pusztá vagy telep külön név alatt új községgé akar alakulni;

2. egy közigazgatási területet képezett község két vagy több részre szétválván, azok mindegyike külön név alatt új községgé alakul;

3. két vagy több, eddig külön névvel bíró önálló község egy közös név alatt egyesülni szándékozik.

Mindezekben az esetekben a közigazgatás pontosságának érdeke, hogy az új községek név nélkül ne maradjanak a legrövidebb ideig sem, vagy (a harmadik esetet véve) az egyesült községet ne jelölje két-három név is egyszerre: ezekben az esetekben tehát a kétszeres névváltoztatás okozta zavarok és költségek másodrendű fontosságúak ahhoz képest, hogy az új községnek vagy községeknek mielőbb külön nevük legyen.

A névmegállapítás körüli eljárás sorrendje az ilyen esetekben az, hogy első sorban az érdekelt község vagy községek (illetőleg az az érdekeltség, a mely az községeket meg akarja alakítani) hoznak határozatot az új név tekintetében. Két vagy több község egyesítése alkalmával mindegyik korábbi község külön is megállapodik az egyesítéskor felveendő névben.

A községi határozatok a vármegyei törvényhatósági közgyűlés véleményezése elé kerülnek s innen az összes iratok a belügyminister úrhoz terjesztetnek föl, a ki azokat az országos községi törzskönyvbizottsággal közli véleményezés végett.

A törzskönyvbizottság meghallgatván az országos levéltár javaslatát is, teljes vagy végrehajtóbizottsági ülésében állapodik meg az új elnevezésben s javaslatát a belügyminister úrhoz terjeszti föl döntés végett. Olyan esetekben, mikor az érdekelt község vagy községek által ajánlott név egyáltalában nem fogadható el, a bizottság kifejti ennek indokait, esetleg ajánl is új nevet s a belügyminister úr elé olyan javaslatot terjeszt, hogy a község vagy községek az elnevezésnek újabb megfontolására hívassanak fel; ha azonban a községek által kért név elfogadható, vagy azon csak csekély változtatás szükséges, akkor a községek újabb meghallgatása elmarad.

Minden esetben hangsúlyozza azonban a bizottság — s az ő javaslatára a belügyminister úr is — hogy az ily részleges névmegállapítások érvénye mindig csak ideiglenesnek tekintendő s egyáltalában nincs kizárva az az eshetőség, hogy a

község neve akkor, a mikor az egész vármegye helynevei kerülnek törzskönyvezésre, ismét más alakban fog megállapíttatni.

Az ily részleges helynévváltoztatásoknál az új községnévre szóló bélyegzők és pecsétnyomók beszerzését a község maga eszközli, a törzskönyvbizottság közvetítése nélkül; a törzskönyvbizottság útján majd csak akkor kell új bélyegzőket és pecsétnyomókat beszerezni, a mikor az illető vármegye összes községneveinek tárgyalása után a név már végleges alakjában meg fog állapíttatni.

Azok az okok, a melyek a községek nevének idő előtt, kényszerítő ok nélkül való megváltoztatása ellen szólnak, nem gátolják az *egyéb lakott helyek* nevének soron kívül való megváltoztatását. A puszták, telepek, majorok és egyéb lakott helyek nevének megállapítása ugyanis első sorban a tulajdonosnak, vagy a tulajdonosok többségének jogkörébe tartozik s a tulajdonos, vagy a tulajdonosok által kiválasztott nevet, ha az egyébként megfelel a követelményeknek, a törzskönyvezés során is mindig figyelembe szokták venni.

A törzskönyvezés munkájának sem okoz tehát nehézséget, ha valamely községi önállósággal nem bíró lakott hely neve időközben megváltoztatatik s viszont akkor, a mikor az illető vármegye helynevei sorra kerülnek, az illető lakott hely nevét kevésbbé fenyegeti újabb változás, föltéve, hogy a tulajdonos megelégszik az általa korábban választott névvel s ő maga nem kíván ismét újabb nevet.

A puszták és egyéb lakott helyek nevei végül rendszerint nem szerepelnek se bélyegzőkön, se hivatalos nyomtatványokon s így az időelőtti névváltoztatás ebből a szempontból se okoz annyi zavart, mint a községeknél.

IX.

Az Országos Községi Törzskönyv.

A helynevek törzskönyvezési munkálatainak betetőzését és befejezését képezi az 1898. évi IV. t.-cz. 4. §-ában elrendelt országos községi törzskönyv szerkesztése.

A törzskönyv a magyar királyi központi statisztikai hivatalban készül, az országos községi törzskönyvbizottság felügyelete alatt; tartalmazza a vármegye, a járás, a község nevét, ennek közigazgatási jellegét, azon belügyministeri rendelet keltét és számát, a melylyel a község neve végleg megállapított, a községnek korábbi neveit az ezekre vonatkozó történeti adatokkal, a községhez tartozó jelentékeny (törzskönyvezett) puszták és telepek neveit, a hivatalos községi bélyegző tiszta lenyomatát. Külön rovat van fentartva a község jellegében, járási beosztásában stb., esetleg a törzskönyvezés után előforduló változások bejegyzésének. (A törzskönyv mintáját l. a 102. lapon.)

Minden község külön lapot kap a törzskönyvben; a törzskönyvi lapon foglalt adatoknak hitelességét a m. kir. központi statisztikai hivatal igazgatója, mint az országos községi törzskönyvbizottság elnöke, s az országos főlevéltárnok bizonyítja aláírásukkal.

A törzskönyv két teljesen azonos példányban készül, melyek egyike a statisztikai hivatalban, a másika az országos levéltárban őriztetik, hogy az egyik példánynak megsérülése vagy megsemmisülése esetén a szükséges adatok a másik példányból pótolhatók legyenek.

A törzskönyv képezi ugyanis ezentúl teljes hitelességű nyilvántartó könyvét a községi és egyéb neveknek, az azokban vagy a községek jellegében beálló változásoknak, s ezért szükséges, hogy annak sértetlen fönmaradása kettős példány vezetése, s a két példánynak két külön helyen való őrzése által biztosíttassék.

MELLÉKLETEK.

I.

Községi kérdőív.

..... vármegye.járás.

1. A község hivatalos jellegű elnevezése.....

(Nem magyar neveknél megjelölendő egyszersmind a község
nevének kiejtése, illetve hangzása magyaros írásmód szerint :
.....)

2. Ha a község mai hivatalos elnevezése kormányrendeleten
alapszik, e rendeletnek kelte és száma?.....

3. A község még használatban levő egyéb nevei. (Nem
magyar neveknél zárójelben magyaros írásmód szerint is fel-
tüntetendő, hogy miként kell a község nevét kiejteni).....

.....

4. A község netaláni további nevei, a melyek már nincse-
nek használatban?.....

.....

5. A községhez tartozó puszták, telepek s egyéb lakóhelyek
nevei :

.....

6. A község hivatalos bélyegzőjének (pecsétjének) le-
nyomata :

7. Észrevételek :

.....

.....

.....

.....

Aláírások:

Községi elöljáró :

Főszolgabíró :

.....

.....

Alispán :

.....

Figyelmeztetés : A nevek helyes és minden egyes betűnek jól olvasható pontos kiírására, valamint az ékezetnek szabatos felrakására különös gondot kell fordítani. Az »Észrevételek« rovatában egyéb netalán szükségesnek látszó megjegyzéseken kívül a község azon kívánsága is kifejezhető, hogy nevét megváltoztatni óhajtáná és mily névre, valamint a főszolgabírónak és alispánnak erre vonatkozó véleménye is e rovat alatt nyilvánítható. Megjegyzendő, hogy a községek nevüknek csakis valamely oly új névre leendő változtatását kérhetik, a mely névvel az egész országban még egy község sem bír. Az országban előforduló községnevek tekintetében a Helységnevtár nyújt tájékoztatást.

II.

Adatok.

a községek hivatalos nevének megállapítására vonatkozó
tárgyalásokhoz.

Kiállította :

Felülvizsgálta :

Vármegye :

Járás :

Folyó szám :

1. A község neve és írásmódja az 1900. évben megjelent Helységnévtár szerint :

2. A község hivatalos jellegű elnevezése a begyűjtött községi kérdőívek alapján :

3. A község elnevezése és írásmódja a község pecsétjén :

A község lélekszáma a legutóbbi (1900. évi) népszámlálás szerint ?

4. Ugyanezen vagy hasonló hangzású néven előforduló más községek, a vármegye s esetleg a járás feltüntetésével :

a) előnév nélkül ?

b) előnévvel ?

5. A község által javasolt új név :

6. Ugyanezen vagy hasonló hangzású néven előforduló más községek a vármegye s esetleg a járás feltüntetésével :

a) előnév nélkül ?

b) előnévvel ?

7. A még használatban lévő egyéb elnevezések és írásmódok a községi kérdőív 3. pontja szerint :

8. Van-e a községben posta-, távírdahivatal, vasuti vagy hajóállomás s ha ez a község helységnévtári nevé-től eltérő elnevezéssel vagy írásmóddal jeleztetik, ennek feltüntetése :

9. A község netaláni oly elnevezései, melyek már nincsenek használatban, a községi kérdőív 4. pontja szerint:

10. A községhez tartozó puszták, telepek és egyéb lakóhelyek felsorolása:

11. A statisztikai hivatal javaslata a község nevének megállapítására nézve, esetleg ennek indokolása vagy felemlítése azoknak a körülményeknek, a melyek a bizottsági szabályzat 3. §-a értelmében a község nevének megállapításánál figyelembe jöhetnek:

12. A bizottsági tagok esetleges indítványai és azok indokolása, vagy felemlítése azoknak a körülményeknek, a melyek a bizottság szabályzatának 3. §-a értelmében a község nevének megállapításánál figyelembe jöhetnek:

Az országos levéltár észrevételei:

országos főlevéltárnok.

**Az országos községi törzskönyv-bizottság megállapodása
a község nevére nézve:**

az országos községi törzskönyv-bizottság elnöke.

III.

**A községhez tartozó egyéb lakott
helyek kimutatása.**

A községhez tartozó lakott helyek neve	Jegyzet	Lélekszám, (a mennyi- ben a népszámlálási járati összesítő ivben ki volt tüntetve)	Jelentékeny és törzs- könyvezendő-e a la- kott hely?

Tájékoz-

A lakott helyek (puszták, havasok, telepek, majorok, csárdák, erdőőri lakok, stb.) névmegállapításánál és törzskönyvezésénél azok a szempontok irányadók, hogy csak a jelentékenyebb lakott helyek törzskönyvezendők, a többieknek pedig egyszerűen csak létezését és nevét kell konstatálni, hogy a Helységnévtárba helyesen legyenek felvehetők.

A főteendő tehát az, hogy a lakott helyek nevei közül a jelentékenyebbek, tehát a törzskönyvezésre alkalmasak, kiválasztassanak. Hogy melyik lakott hely jelentékeny és melyik nem, azt egyedül a helyismeret döntheti el. Általános irányadóul szolgálhat a népesség száma (a kimutatáson az egyes lakott helyeknél mindenütt ki van tüntetve a lélekszám, a hol az illető járási összesítő-iv ezt a statisztikai hivatallal közölte): az állandó, nagyobb népességű lakott helyek jelentékenyeknek veendőek. Jelentékenyek lehetnek továbbá népessé-
gükre való tekintet nélkül azok a lakott helyek, a melyek közismere-
tűek, a melyek a multban történelmi jelentőséggel bírtak, vagy a
melyek a jelenben forgalmi vagy egyéb szempontból kiválnak, például
postahivataluk, vasuti állomásuk vagy megállóhelyük, kompállomásuk,
stb. van.

Az ilykép jelentékenynek, állandónak és így az országos törzs-
könyvbe felveendőnek minősített lakott helyeket azután nevük szem-
pontjából kell vizsgálat alá venni.

Ügyelni kell mindenekelőtt arra, hogy egy vármegye területén két
vagy több azonos nevű, vagy valamely községnévvel egyező nevű ily

IV.

Az Országos Községi Törzskönyvi lap.

község.

vármegye.

járás.

1. A községnevet az 1898. évi IV. t.-cz.

2. §-a alapján megállapító belügy-
miniszteri rendelet kelte és száma2. A községhez tartozó puszták és
egyéb lakóhelyek neve és jellege3. A községi bélyegző lenyo-
mata :

országos főlevéltárnok.

az országos községi törzskönyvbizottság
elnöke.

4. A község korábbi és egyéb nem hivatalos nevei, történeti adatokkal

5. A községnek s a hozzá tartozó pusztáknak és egyéb lakóhelyeknek nevében, jellegében, közigazgatási beosztásában beállott változások, a rendeletek számával és keltével.

Az országos községi törzskönyv-bizottság tagjainak névsora.

A) Teljes bizottság.

Elnöke: dr. *Vargha* Gyula, a m. kir. központi statisztikai hivatal igazgatója.

Helyettes elnöke: dr. *Vizaknai* Antal, a m. kir. központi statisztikai hivatal aligazgatója.

Hivatalból tagja: m. kir. országos főlevéltárnok, illetőleg helyettese.
Kinevezett tagjai:

- a) a m. kir. miniszterelnök képviselőjében: dr. *Romy* Béla, miniszteri tanácsos;
- b) a m. kir. belügyminiszter képviselőjében: dr. *Némethy* Károly miniszteri tanácsos és *Kolossváry* Miklós miniszteri osztálytanácsos;
- c) a m. kir. pénzügyminiszter képviselőjében: dr. *Vértessy* Ferencz, miniszteri tanácsos;
- d) a m. kir. kereskedelemügyi miniszter képviselőjében: *Oberhäuser* Lajos, posta- és távirtdatanácsos és *Mátray* Elemér, m. kir. államvasuti főellenőr;
- e) a m. kir. földmivelésügyi miniszter képviselőjében: dr. *Tóth* Jenő, miniszteri segédtitkár;
- f) a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter képviselőjében: *Molnár* Viktor, miniszteri tanácsos és dr. *Gopcsa* László, miniszteri osztálytanácsos;
- g) a m. kir. igazságügyminiszter képviselőjében: *Szántó* Mihály, miniszteri tanácsos;
- h) a m. kir. honvédelmi miniszter képviselőjében: dr. *Melichár* Kálmán, miniszteri osztálytanácsos és *Pfendesack* Béla m. kir. vezérkari honvédszázados;
- i) a m. kir. központi statisztikai hivatal képviselőjében: dr. *Podhorszky* László miniszteri titkár és dr. *Buday* László miniszteri segédtitkár;

- j) az országos levéltár képviselőjében: dr. *Komáromy* András és dr. *Illéssy* János országos allelvéltárnokok;
 - k) a M. Tud. Akadémia történelmi bizottságának képviselőjében: dr. *Acsády* Ignác;
 - l) a Magyar Történelmi Társulat képviselőjében: *Nagy* Gyula;
 - m) a Magyar Földrajzi Társaság képviselőjében: dr. *Erődi* Béla, kir. tanácsos, tankerületi főigazgató;
- Jegyzői: dr. *Kenéz* Béla, miniszteri fogalmazó a m. kir. központi statisztikai hivatalban;
- Kovács* Alajos, miniszteri fogalmazó a m. kir. központi statisztikai hivatalban.
- Mint meghívott nyelvész szakértők résztvesznek még a bizottság ülésein dr. *Szinyey* József egyetemi ny. r. tanár, továbbá dr. *Zolnai* Gyula és dr. *Melich* János egyetemi magántanárok.

B) Végrehajtó bizottság.

Elnöke: dr. *Vargha* Gyula, a m. kir. központi statisztikai hivatal igazgatója.

Helyettes elnöke: dr. *Vizaknai* Antal, a m. kir. központi statisztikai hivatal aligazgatója.

Hivatalból tagja: az országos főlevéltárnok.

Kijelölt tagjai:

- a) a m. kir. belügyminiszter képviselőjében: dr. *Némethy* Károly, miniszteri tanácsos;
- b) a m. kir. kereskedelemügyi miniszter képviselőjében: *Oberháuser* Károly, posta- és távírdatanácsos;
- c) a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter képviselőjében: *Molnár* Viktor, miniszteri tanácsos;
- d) a m. kir. honvédelmi miniszter képviselőjében: dr. *Melichár* Kálmán, miniszteri osztálytanácsos;
- e) az országos levéltár képviselőjében: a teljes bizottság levéltári tagjai közül az, a kit az országos főlevéltárnok esetről-esetre az ülésre kiküld;
- f) a m. kir. központi statisztikai hivatal képviselőjében: a teljes bizottságba a m. kir. központi statisztikai hivatalból kinevezett tagok közül az, a kit a bizottság elnöke esetről-esetre kirendel.

IV.

Az 1898. évi IV. t.-cz. alapján eddig megállapított községnevek jegyzéke.

A) A vármegyék, törvényhatósági jogú és rendezett tanácsú városok.

(1902. évi 16.698 sz.) *)

I. Vármegyék.

1. Abauj-Torna	24. Heves
2. Alsó-Fehér	25. Hont
3. Arad	26. Hunyad
4. Árva	27. Jász-Nagykun-Szolnok
5. Bács-Bodrog	28. Kis-Küküllő
6. Baranya	29. Kolozs
7. Bars	30. Komárom
8. Békés	31. Krassó-Szörény
9. Bereg	32. Liptó
10. Besztercze-Naszód	33. Máramaros
11. Bihar	34. Maros-Torda
12. Borsod	35. Moson
13. Brassó	36. Nagy-Küküllő
14. Csanád	37. Nógrád
15. Csík	38. Nyitra
16. Csongrád	39. Pest-Pilis-Solt-Kiskun
17. Esztergom	40. Pozsony
18. Fejér	41. Sáros
19. Fogaras	42. Somogy
20. Gömör és Kis-Hont	43. Sopron
21. Győr	44. Szabolcs
22. Hajdu	45. Szatmár
23. Háromszék	46. Szeben

*) A vármegyék és törvényhatósági jogú városok nevei az 1886. évi XXI. t.-cz. 1. §-ában felsoroltattak; az 1902. évi 16.608. sz. rendelet csak a törvénybe iktatott neveknek kizárólagos használatát rendelte el.

47. Szepes	56. Udvarhely
48. Szilágy	57. Ugocsa
49. Szolnok Doboka	58. Ung
50. Temes	59. Vas
51. Tolna	60. Veszprém
52. Torda-Aranyos	61. Zala
53. Torontál	62. Zemplén
54. Trencsén	63. Zólyom.
55. Turócz	

II. Törvényhatósági joggal felruházott városok.

1. Arad	13. Pécs
2. Baja	14. Pozsony
3. Debreczen	15. Selmecz- és Bélabánya
4. Győr	16. Sopron
5. Hódmező-Vásárhely	17. Szabadka
6. Kassa	18. Szatmár-Németi
7. Kecskemét	19. Szeged
8. Kolozsvár	20. Székesfehérvár
9. Komárom	21. Temesvár
10. Maros-Vásárhely	22. Ujvidék
11. Nagy-Várad	23. Versecz
12. Pancsova	24. Zombor.

III. Budapest.

IV. Fiume.

V. rendezett tanácsú városok.

A város neve (az 1900. évi
Helységnevtár szerint) | Az 1898. évi IV. t.-cz. 2. §-a
alapján megállapított név. |
|--|--|

Alsó-Fehér vármegye.

1. Abrudbánya	1. Abrudbánya
2. Gyula-Fehérvár	2. Gyulafehérvár
3. Nagy-Enyed	3. Nagyenyed
4. Vizakna	4. Vizakna

Bács-Bodrog vármegye.

1. Zenta	1. Zenta

A város neve (az 1900. évi
Helységnévtár szerint)

Az 1898. évi IV. t.-cz. 2. §-a
alapján megállapított név.

Bars vármegye.

1. Kőrmöcsbánya	1. Kőrmöcsbánya
2. Léva	2. Léva
3. Újbánya	3. Újbánya

Békés vármegye.

1. Gyula	1. Gyula

Bereg vármegye.

1. Beregszász	1. Beregszász
2. Munkács	2. Munkács

Besztercze-Naszód vármegye.

1. Besztercze	1. Besztercze

Borsod vármegye.

1. Miskolcz	1. Miskolcz

Brassó vármegye.

1. Brassó	1. Brassó

Csanád vármegye.

1. Makó	1. Makó

Csík vármegye.

1. Csik-Szereda	1. Csíkszereda

Csongrád vármegye.

1. Szentés	1. Szentés

Esztergom vármegye.

1. Esztergom	1. Esztergom

Gömör és Kis-Hont vármegye.

1. Dobsina	1. Dobsina
2. Jolsva	2. Jolsva
3. Nagy-Röcse	3. Nagy-röcse
4. Rima-Szombat	4. Rimaszombat
5. Rozsnyó	5. Rozsnyó

A város neve (az 1900. évi
Helységnévtár szerint)

Az 1898. évi IV. t.-cz. 2. §-a
alapján megállapított név.

Hajdu vármegye.

1. Hajdú-Böszörmény	1. Hajduböszörmény
2. Hajdú-Nánás	2. Hajdunánás
3. Hajdú-Szoboszló	3. Hajdusoboszló

Háromszék vármegye.

1. Kézdi-Vásárhely	1. Kézdivásárhely
2. Sepsi-Szent-György	2. Sepsiszentgyörgy

Heves vármegye.

1. Eger	1. Eger
2. Gyöngyös	2. Gyöngyös

Hont vármegye.

1. Korpona	1. Korpona

Hunyad vármegye.

1. Déva	1. Déva
2. Hátszeg	2. Hátszeg
3. Szászváros	3. Szászváros
4. Vajda Hunyad	4. Vajdahunyad

Jász-Nagykun-Szolnok vármegye.

1. Jász-Berény	1. Jászberény
2. Karczag	2. Karczag
3. Kis-Ujszállás	3. Kisújszállás
4. Mező-Túr	4. Mezőtúr
5. Szolnok	5. Szolnok
6. Turkeve	6. Túrkeve

Kis-Küküllő vármegye.

1. Erzsébetváros	1. Erzsébetváros

Kolozs vármegye.

1. Kolozs	1. Kolozs

Krassó-Szörény vármegye.

1. Karánsebes	1. Karánsebes
2. Lugos	2. Lugos

A város neve (az 1900. évi
Helységnévtár szerint)

Az 1898. évi IV. t.-cz. 2. §-a
alapján megállapított név.

Máramaros vármegye.

1. Máramaros-Sziget	1. Máramarossziget

Maros-Torda vármegye.

1. Szász-Régen	1. Szászrégen

Nagy-Küküllő vármegye.

1. Medgyes	1. Medgyes
2. Segesvár	2. Segesvár

Nógrád vármegye.

1. Losoncz	1. Losoncz

Nyitra vármegye.

1. Érsekújvár	1. Érsekújvár
2. Nyitra	2. Nyitra
3. Szakolcza	3. Szakolcza

Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye.

1. Czegléd	1. Czegléd
2. Kis-Kun-Félegyháza	2. Kiskunfélegyháza
3. Kis-Kun-Halas	3. Kiskunhalas
4. Nagy-Kőrös	4. Nagykőrös
5. Szent-Endre	5. Szentendre
6. Vác	6. Vác

Pozsony vármegye.

1. Bazin	1. Bazin
2. Modór	2. Modor
3. Nagy-Szombat	3. Nagyszombat
4. Szent-György	4. Szentgyörgy

Sáros vármegye.

1. Bártfa	1. Bártfa
2. Eperjes	2. Eperjes
3. Kis-Szeben	3. Kisszeben

Somogy vármegye.

1. Kaposvár	1. Kaposvár

A város neve (az 1900. évi
Helységnévtár szerint).

Az 1898. évi IV. t.-cz. 2. §-a
alapján megállapított név.

Sopron vármegye.

1. Kismarton
2. Ruszt

1. Kismarton
2. Ruszt

Szabolcs vármegye.

1. Nyiregyháza

1. Nyiregyháza

Szatmár vármegye.

1. Felső-Bánya
2. Nagy-Bánya
3. Nagy-Károly

1. Felsőbánya
2. Nagybánya
3. Nagykároly

Szeben vármegye.

1. Nagy-Szeben
2. Szász-Sebes

1. Nagyszeben
2. Szaszsebes

Szepes vármegye.

1. Gölniczbánya
2. Igló
3. Késmárk
4. Leibicz
5. Lőcse
6. Ó-Lubló
7. Poprád
8. Szepes-Béla
9. Szepes-Olaszi
10. Szepes-Váralja

1. Gölniczbánya
2. Igló
3. Késmárk
4. Leibicz
5. Lőcse
6. Ólubló
7. Poprád
8. Szepesbéla
9. Szepesolaszi
10. Szepesváralja

Szilágy vármegye.

1. Szilágy-Somlyó
2. Zilah

1. Szilágysomlyó
2. Zilah

Szolnok-Doboka vármegye.

1. Dés
2. Szamos-Ujvár

1. Dés
2. Szamosújvár

Temes vármegye.

1. Fehértemplom

1. Fehértemplom

A város neve (az 1900. évi
Helységnévtár szerint)

Az 1898. évi IV. t.-cz. 2. §-a
alapján megállapított név.

Torda-Aranyos vármegye.

1. Torda

1. Torda

Torontál vármegye.

1. Nagy-Becskerek

1. Nagybecskerek

2. Nagy-Kikinda

2. Nagykikinda

Trencsén vármegye.

1. Trencsén

1. Trencsén

Udvarhely vármegye.

1. Székely-Udvarhely

1. Székelyudvarhely

Ung vármegye.

1. Ungvár

1. Ungvár

Vas vármegye.

1. Kőszeg

1. Kőszeg

2. Szombathely

2. Szombathely

Veszprém vármegye.

1. Pápa

1. Pápa

2. Veszprém

2. Veszprém

Zala vármegye.

1. Nagy-Kanizsa

1. Nagykanizsa

2. Zala-Egerszeg

2. Zalaegerszeg

Zemplén vármegye.

1. Sátoralja-Ujhely

1. Sátoraljaújhely

Zólyom vármegye.

1. Besztercebánya

1. Besztercebánya

2. Breznóbánya

2. Breznóbánya

3. Zólyom

3. Zólyom

B) Csongrád vármegye.

(1903. évi 55.638. B. M. sz.)

A járás és község neve
(az 1900. évi Helységnevtár
szerint)

Az 1898. évi IV. t-cz. 2. §-a
alapján megállapított név

I. Csongrádi járás.

Csany	Csanytelek
Csongrád	Csongrád
Tömörkény	Tömörkény

II. Tiszáninneni járás.

Algyő	Algyő
Dorosma	Kiskundorozsma
Horgos	Horgos
Kistelek	Kistelek
Sándorfalva	Sándorfalva
Sövényháza	Sövényháza
Tápé	Tápé

III. Tiszántúli járás.

Derekegyház	Derekegyház
Fábián-Sebestyén	Fábiánsebestyén
Mágocs	Nagymágocs
Mindszent	Mindszent
Szegvár	Szegvár
Tés	Magyartés

C) Fejér vármegye.

(1903. évi 76.710. B. M. sz.)

I. Adonyi járás.

Baracs	Baracs
Batta	Százhalombatta
Duna-Adony	Adony
Duna-Pentele	Dunapentele
Ercsi	Ercsi
Érd	Érd
Ivánca	Ivánca
Kis-Apostag	Kisapostag
Kis-Perkáta	Kisperkáta
Nagy-Perkáta	Nagyperkáta
Rácz-Almás	Ráczalmás
Rácz-Keresztúr	Ráczkeresztúr
Szabolcs	Pusztaszabolcs

A járás és község neve
(az 1900. évi Helységnévtár
szerint)

Az 1898. évi IV. t.-cz. 2. §-a
alapján megállapított név

II. Móri járás.

Bakony-Sárkány	Bakonysárkány
Balinka	Balinka
Bodajk	Bodajk
Csákberény	Csákberény
Csákvár	Csákvár
Csókakő	Csókakő
Csurgó	Fehérvárcsurgó
Gánt	Gánt
Gút-Tamási	Gúttamási
Isztimér	Isztimér
Kozma	Vérteskozma
Kuti	Bakonykúti
Magyar-Almás	Magyaralmás
Mór	Mór
Ondód	Pusztavám
Söréd	Söréd
Veleg	Nagyveleg

III. Sárbogárdi járás.

Alsó-Alap	Alap
Alsó-Szent-Iván	Alsószentiván
Czecze	Czecze
Herczegfalva	Herczegfalva
Igar	Igar
Káloz	Káloz
Nagy-Lók	Nagylók
Pusztá-Egres	Pusztáegres
Sár-Egres	Sáregres
Sár-Keresztúr	Sárkeresztúr
Sár-Szent-Miklós	Sárszentmiklós
Sárbogárd	Sárbogárd
Sárosd	Sárosd
Szent-Ágota	Sárszentágota
Szolgaegyháza	Szolgaegyháza
Vajta	Vajta

IV. Székesfehérvári járás.

Aba	Aba
Csór	Csór
Csősz	Csősz
Falu-Battyán	Falubattyán
Füle	Füle
Gárdony	Gárdony
Inota	Inota
Iszka-Szent-György	Iszkaszentgyörgy
Jenő	Jenő
Kápolnás-Nyék-Pettend	Kápolnásnyék

A járás és község neve
(az 1900. évi Helységnevtár
szerint)

Az 1898. évi IV. t.-cz. 2. §-a
alapján megállapított név

Keresztes	Sárkeresztes
Kis-Keszi	Sárkeszi
Lovas-Berény	Lovasberény
Moha	Moha
Nadap	Nadap
Nádasd-Ladány	Nádasdladány
Nagyláng	Nagyláng
Pákozd	Pákozd
Pátka	Pátka
Polgárdi	Polgárdi
Seregélyes	Seregélyes
Soponya	Soponya
Sukoró	Sukoró
Szabad-Battyán	Szabadbattyán
Szent-Mihály	Sárszentmihály
Tácz	Tácz
Úrhida	Úrhida
Velenceze	Velenceze
Zámoly	Zámoly

V. Váli járás.

Acsa	Vértesacsa
Alcsút	Alcsút
Baracska	Baracska
Bicske	Bicske
Bodmér	Bodmér
Bot	Bot
Csabdi	Csabdi
Diósd	Diósd
Doboz	Vértesdoboz
Etyek	Etyek
Felcsút	Felcsút
Gyúró	Gyúró
Kajászó-Szent-Péter	Kajászós-szentpéter
Kuldó	Kuldó
Mány	Mány
Martonvásár	Martonvásár
Pázmánd	Pázmánd
Pusztazámor	Pusztazámor
Sóskút	Sóskút
Szár	Szár
Tabajd	Tabajd
Tárnok	Tárnok
Tordas	Tordas
Új-Barok	Újbarok
Vál	Vál
Vereb	Vereb
Vértes-Boglár	Vértesboglár

D) Tolna vármegye.

(1903. évi 55.683. B. M. sz.)

A járás és község neve
(az 1900. évi Helységnévtár
szerint)

Az 1893. évi IV. t.-cz. 2. §-a
alapján megállapított név

I. Dombóvári járás.

Csibrák	Csibrák
Döbrököz	Döbrököz
Gyula-Jováncza	Gyulaj
Kocsola	Kocsola
Kurd	Kurd
Lápfő	Lápfő
Mucsi	Mucsi
Nak	Nak
Ó-Dombovár	Dombóvár
Szakcs	Szakcs
Új-Dombovár	Újdombóvár
Várong	Várong

II. Dunaföldvári járás.

Bikács	Bikács
Bölcske	Bölcske
Duna-Földvár	Dunaföldvár
Duna-Kömlőd	Dunakömlőd
Duna-Szent-György	Dunaszentgyörgy
Fadd	Fadd
Gerjen	Gerjen
Gindlicsalád	Gindlicsalád
Györköny	Györköny
Kajdacs	Kajdacs
Madocsa	Madocsa
Nagy-Dorog	Nagydorog
Német-Kér	Németkér
Paks	Paks
Tápé	Kistápé

III. Központi járás.

Agárd	Sioagárd
Alsó-Nána	Alsónána
Alsó-Nyék	Alsónyék
Báta	Báta
Báttaszék	Báttaszék
Decs	Decs
Harcz	Harcz
Mózs	Mózs
Őcsény	Őcsény
Pilis	Sárpilis
Simonmajor	Simonmajor

A járás és község neve
(az 1900. évi Helységnévtár
szerint)

Az 1898. évi IV. t.-cz. 2. §-a
alapján megállapított név

Szedres
Szegzárd
Tolna
Várdomb

Szedres
Szekszárd
Tolna
Várdomb

IV. Simontornyai járás.

Belecska
Diós-Berény
Dúzs
Felső-Nána
Görbő
Gyöng
Hidegkút
Högyész
Kalaznö
Kéty
Kis-Székely
Kis-Tormás
Kölesd
Medina
Miszla
Murga
Nagy-Székely
Némedi
Pálfa
Sár-Szent-Lőrincz
Simontornya
Szakadát
Szárzsd
Udvari
Uzd-Borjád
Varsád

Belecska
Diósberény
Dúzs
Felsőnána
Görbő
Gyöng
Keszőhidegkút
Högyész
Kalaznö
Kéty
Kisszékely
Kistormás
Kölesd
Medina
Miszla
Murga
Nagyszékely
Tolnanémedi
Pálfa
Sárszentlőrincz
Simontornya
Szakadát
Szárzsd
Udvari
Uzdborjád
Varsád

V. Tamási járás.

Bedeg
Értény
Felső-Ireg
Felső-Nyék
Fürged
Kánya
Kónyi
Majsa
Nagy-Szokoly
Ozora
Pári
Pinczehely
Regöly
Szakály

Bedeg
Értény
Felsőireg
Felsőnyék
Fürged
Kánya
Nagykónyi
Majsamiklósvár
Nagyszokoly
Ozora
Pári
Pinczehely
Regöly
Szakály

A járás és község neve
(az 1900. évi Helységnévtár
szerint)

Az 1898. évi IV. t.-cz. 2. §-a
alapján megállapított név

Szántó
Szemcse-Csehi
Tamási
Tengőd
Tót-Kér
Tót-Keszi

Koppányszántó
Szemcséd
Tamási
Tengőd
Magyarkér
Magyarkeszi

VI. Völgyégi járás.

Apar
Apáti
Belacz
Bonyhád
Börzsöny
Czikó
Dőri-Patlan
Grábóc
Győre
Hant
Izmény
Kis-Dorog
Kis-Mányok
Kis-Vejke
Kokasd
Kovácsi
Ladomány
Lengyel
Majos
Máza
Mórág
Möcsény
Mucsfa
Nagy-Mányok
Nagy-Vejke
Palatincza
Szálka
Tabód
Tevel
Váralja
Varasd
Závod
Zomba

Apar
Bátaapáti
Belacz
Bonyhád
Börzsöny
Czikó
Dörpatlan
Grábóc
Győre
Hant
Izmény
Kisdorog
Kismányok
Kisvejké
Kakasd
Kovácsi
Ladomány
Lengyel
Majos
Máza
Mórág
Möcsény
Mucsfa
Nagymányok
Nagyvejké
Palatincza
Szálka
Tabód
Tevel
Váralja
Bonyhádvarasd
Závod
Zomba

E) Jász-Nagykun-Szolnok vármegye.

(1901. évi 113.430 B. M. sz.)

I. Jászsági alsó járás.

Bessenyszög
Jász-Alsó-Szent-György

Besenyszög
Alsószentgyörgy

A járás és község neve
(az 1900. évi Helységnévtár
szerint)

Az 1898. évi IV. t.-cz. 2. §-a
alapján megállapított név

Jász-Apáti
Jász-Kis-Ér
Jász-Ladány
Jász-Szent-András
Kőtelek
Nagy-Kürü
Tisza-Súly

Jászapáti
Jászkisér
Jászladány
Jásszentandrás
Kőtelek
Nagykörű
Tiszasüly

II. Jászsági felső járás.

Alattyán
Jánoshida
Jász-Árokszállás
Jász-Dósa
Jász-Felső-Szent-György
Jász-Fényszaru
Jász-Jákóhalma
Jász-Mihálytelek
Pusztamonostor

Alattyán
Jánoshida
Jászárokszállás
Jászdóza
Felsőszentgyörgy
Jászfényszaru
Jákóhalma
Jásztelek
Pusztamonostor

III. Tiszai alsó járás.

Csépa
Czibakháza
Kun-Szent-Márton
Mesterszállás
Rákóczy
Szelevény
Tisza-Földvár
Tisza-Inoka
Tisza-Kürt
Tisza-Nagy-Rév
Tisza-Sas
Tisza-Ug
Tisza-Várkony
Tisza-Vezseny

Csépa
Czibakháza
Kunszentmárton
Mesterszállás
Rákóczipfalva
Szelevény
Tisza-Földvár
Tiszainoka
Tiszakürt
Nagyrév
Tiszasas
Tiszaug
Tiszavárkony
Vezseny

IV. Tiszai felső járás.

Abád-Szalók
Dévaványa
Kenderes
Kunhegyes
Madaras
Tisza-Derzs
Tisza-Szent-Imre

Abádszalók
Dévaványa
Kenderes
Kunhegyes
Kunmadaras
Tiszaderzs
Tiszaszentimre

V. Tiszai közép járás.

Fegyvernek
Kun-Csorba
Tisza-Bő

Fegyvernek
Kuncsorba
Tiszabő

A járás és község neve
(az 1900. évi Helységnevtár
szerint)

Az 1898. évi IV. t.-cz. 2. §-a
alapján megállapított név

Tisza-Bura
Tisza-Püspöki
Tisza-Roff
Tisza-Szajol
Török-Szent-Miklós

Tiszabura
Tiszapüspöki
Tiszaroff
Szajol
Törökszentmiklós

F) Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye.

(1900. évi 91.057. B. M. sz.)

I. Abonyi járás.

Abony
Jász-Karajenő
Kocsér
Rékas
Tápió-Györgye
Tápió-Szele
Tószeg
Törtel
Újszász

Abony
Jászkarajenő
Kocsér
Zagyvarékas
Tápiógyörgye
Tápiószele
Tószeg
Törtel
Újszász

II. Alsódabasi járás.

Alsó-Dabas
Alsó-Némedi
Bugyi
Felső-Dabas
Gyón
Kakucs
Lajosmizse
Ócsa
Örkény
Peszér-Adacs
Pusztavacs
Sári
Tatár-Szent-György
Új-Hartyán

Alsódabas
Alsónémedi
Bugyi
Felsődabas
Gyón
Kakucs
Lajosmizse
Ócsa
Örkény
Peszéradacs
Pusztavacs
Sári
Tatárszentgyörgy
Újhartyán

III. Biai járás.

Albertfalva
Bia
Budafok
Budakesz
Budaörs
Jenő
Kis-Tétény
Nagy-Tétény
Páty
Perbál
Telki

Albertfalva
Bia
Budafok
Budakeszi
Budaörs
Budajenő
Kistétény
Nagy-tétény
Páty
Perbál
Telki

A járás és község neve
(az 1900. évi Helységnevtár
szerint)

Az 1898. évi IV. t.-cz. 2. §-a
alapján megállapított név

Tinnye
Torbágy
Tök
Török-Bálint
Zsámbék

Tinnye
Torbágy
Tök
Törökbálint
Zsámbék

IV. Dunavecsei járás.

Apostag
Dab
Dömsöd
Duna-Egyháza
Duna-Pataj
Duna-Vecse
Kis-Harta
Ordas
Solt
Szalk-Szent-Márton
Tass

Apostag
Dab
Dömsöd
Dunaegyháza
Dunapataj
Dunavecse
Harta
Ordas
Solt
Szalkszentmárton
Tass

V. Gödöllői járás.

Aszód
Bag
Boldog
Csik-Tarcsa
Csömör
Czinkota
Dány
Domony
Gödöllő
Hévíz
Hévíz-Györk
Ikla
Isaszeg
Kartal
Kerepes
Kis-Tarcsa
Mogyoród
Pécel
Rákos-Csaba
Rákos-Keresztúr
Pusztaszent-Mihály telep
Szada
Tura
Vác-Szent-László
Valkó
Verseg
Zsámbok

Aszód
Bag
Boldog
Nagytarcsa
Csömör
Czinkota
Dány
Domony
Gödöllő
Galgahévíz
Hévízgyörk
Ikla
Isaszeg
Kartal
Kerepes
Kistarcsa
Mogyoród
Pécel
Rákoscsaba
Rákoskeresztúr
Rákosszentmihály község
Szada
Tura
Váczzsentslászló
Valkó
Verseg
Zsámbok

A járás és község neve
(az 1900. évi Helységnevtár
szerint)

Az 1898. évi IV. t.-cz 2. §-a
alapján megállapított név

VI. Kalocsai járás.

Bátya	Bátya
Bogyiszló	Bogyiszló
Dusnok	Dusnok
Fajsz	Fajsz
Foktő	Foktő
Géderlak	Géderlak
Homokmégy	Homokmégy
Kalocsa	Kalocsa
Miske	Miske
Szadmár	Szadmár
Szent-Benedek	Dunaszentbenedek
Uszód	Uszód

VII. Kiskőrösi járás.

Akaszto	Akaszto
Csanád	Érsekszanád
Császártöltés	Császártöltés
Hajós	Hajós
Keczel	Keczel
Kis-Kőrös	Kiskőrös
Nádudvar	Nemesnádudvar
Sükösd	Sükösd
Szent-István	Bajaszentistván
Szeremle	Szeremle
Tázlár	Tázlár
Vadkert	Soltvadkert

VIII. Kiskunfélegyházi járás.

Alpár	Alpár
Alsó-Pusztá-Péteri	Pétermonostora
Jász-Szent-László	Jászszentlászló
Kis-Kun-Majsa	Kiskunmajsa
Ó-Kécske	Ókécske
Pusztá-Péteri	Pálmonostora
Szank	Szank
Szent-Lőrincz	Koháryszentlőrincz
Új-Kécske	Újkecske
Újfalu	Tiszaújfalu

IX. Kunszentmiklósi járás.

Fülöpszállás	Fülöpszállás
Izsák	Izsák
Jász-Kerekegyháza	Kerekegyháza
Kun-Szent-Miklós	Kunszentmiklós
Orgovány pusztá	Orgovány község
Páhi	Páhi
Szabadszállás	Szabadszállás

A járás és község neve
(az 1900. évi Helységnévtár
szerint)

Az 1898. évi IV. t.-cz. 2. §-a
alapján megállapított
név

X. Monori járás.

Alberti	Alberti
Bénye	Bénye
Czegléd-Berczel	Czeglédberczel
Ecser	Ecser
Gomba	Gomba
Gyömrő	Gyömrő
Irsa	Irsa
Káva	Káva
Kis-Pest	Kispest
Maglód	Maglód
Mende	Mende
Monor	Monor
Nyáregyháza	Nyáregyháza
Péteri	Péteri
Pilis	Pilis
Tápió-Sáp	Tipióság
Tápió-Súly	Tápiósúly
Uri	Uri
Üllő	Üllő
Vasad	Vasad
Vecsés	Vecsés

XI. Nagykátai járás

Farmos	Farmos
Kóka	Kóka
Nagy-Káta	Nagykáta
Pánd	Pánd
Szent-Lőrincz-Káta	Szentlőrinczkáta
Szent-Márton-Káta	Szentmártonkáta
Tápió-Bicske	Tápióbicske
Tápió-Ság	Tápióság
Tápió-Szecső	Tápiószecső
Tápió-Szent-Márton	Tápiószentmárton
Tó-Almás	Tóalmás

XII. Pomázi járás

Békás-Megyer	Békámesgyer
Boros-Jenő	Pilisborosjenő
Buda-Kalász	Budakalász
Csobánka	Csobánka
Duna-Bogdány	Dunabogdány
Hidegkút	Pesthidegkút
Kis-Oroszi	Kisoroszi
Nagy-Kovácsi	Nagykovácsi
Pilis-Csaba	Piliscsaba
Pilis-Szántó	Pilisszántó
Pilis-Szent-Kereszt	Pilisszentkereszt

A járás és község neve
(az 1900. évi Helységnevtár
szerint)

Pilis-Szent-László
Pócs-Megyer
Pomáz
Solymár
Szent-Iván
Sziget-Monostor
Tótfalu
Üröm
Visegrád
Vörösvár

Az 1898. évi IV. t.-cz. 2. §-a
alapján megállapított
név

Pilisszentlászló
Pócsmegyer
Pomáz
Solymár
Pilisszentiván
Szigetmonostor
Tahitótfalu
Üröm
Visegrád
Pilisvörösvár

XIII. Ráczevei járás

Aporka
Csepel
Erzsébetfalva
Haraszi
Kis-Kun-Laczháza
Lőrén
Majosháza
Makád
Pereg
Ráczeke
Soroksár
Sziget-Becse
Sziget-Csép
Sziget-Szent-Márton
Sziget-Szent-Miklós
Sziget-Ujfalu
Taksony
Tököl

Áporka
Csepel
Erzsébetfalva
Dunaharaszti
Kiskunlaczháza
Lőrén
Majosháza
Makád
Pereg
Ráczeke
Soroksár
Szigetbecse
Szigetcsép
Szigetszentmárton
Szigetszentmiklós
Szigetújfalu
Taksony
Tököl

XIV. Váczi járás

Acsa
Bottyan
Csomád
Csővár
Duka
Dunakesz
Fót
Kis-Némedi
Kis-Szent-Miklós
Kis-Ujfalu
Mácsa
Püspök-Hatvan
Rákospalota
Rátót
Szilágy
Sződ

Acsa
Vácbottyan
Csomád
Csővár
Vácduka
Dunakeszi
Fót
Kisnémedi
Órszentmiklós
Váczkisújfalu
Galgamácsa
Püspökhatvan
Rákospalota
Váczrátót
Püspökszilágy
Sződ

A járás és község neve
(az 1900. évi Helységnévtár
szerint)

Az 1898. évi IV. t.-cz. 2. §-a
alapján megállapított
név

Tót-Györk
Új-Pest
Váczhartyán
Veresegyház
Zsidó

Galgagyörk
Újpest
Váczhartyán
Veresegyház
Zsidó

G) Békés vármegye.

(1901. évi 5.360. B. M. sz.)

I. Békési járás.

Békés
Kőrös-Tarcsa
Mező-Berény

Békés
Köröstarcsa
Mezőberény

II. Békéscsabai járás.

Békés-Csaba
Új-Kigyós

Békéscsaba
Újkigyós

III. Gyomai járás.

Endrőd
Gyoma

Endrőd
Gyoma

IV. Gyulai járás.

Doboz
Gyula-Vári
Kétegyháza

Doboz
Gyulavári
Kétegyháza

V. Orosházi járás.

Bánfalva
Csorvás
Nagy-Szénás
Orosháza
Pusztta-Földvár
Sámson
Pusztta-Szent-Tornya
Szabad-Szent-Tornya
Tót-Komlós

Gádos
Csorvás
Nagyszénás
Orosháza
Puszttaföldvár
Békessámson
Szentetornya
Tótkomlós

VI. Szarvasi járás.

Békés-Szent-András
Kondoros
Öcsöd
Szarvas

Békésszentandrás
Kondoros
Öcsöd
Szarvas

VII. Szeghalmi járás.

Füzes-Gyarmat
Kőrös-Ladány
Szeghalom
Vésztő

Füzesgyarmat
Körösladány
Szeghalom
Vésztő

H) Hajdu vármegye.

(1901. évi 31.888. B. M. sz.)

A járás és község neve
(az 1900. évi Helységnévtár
szerint)Az 1888. évi IV. t.-cz. 2. §-a
alapján megállapított
név**I. Hajduböszörményi járás.**

Alsó-Józsa	Alsójózsa
Felső-Józsa	Felsőjózsa
Hajdu-Dorog	Hajdudorog
Hajdú-Hadház	Hajduhadház
Téglás	Téglás

II. Hajduszoboszlói járás.

Földes	Földes
Kaba	Kaba
Nádudvar	Nádudvar
Püspök-Ladány	Püspökladány
Szovát	Hajduszovát
Tetétlen	Tetétlen

III. Kőzponti járás.

Balmaz-Ujváros	Balmazújváros
Csege	Tiszacsege
Egyek	Egyek
Hajdú-Sámson	Hajdusámson
Hajdú-Vámos-Pércs	Vámospercs
Mike-Pércs	Mikepercs

I) Heves vármegye.

(1901. évi 74.491. B. M. sz.)

I. Egri járás.

Al-Debrő	Aldebrő
Bessenyő	Besenyőtelek
Deménd	Demjén
Dormánd	Dormánd
Eger-Szalók	Egerszalók
Fel-Debrő	Feldebrő
Felnémet	Felnémet
Felső-Nána	Kisnána
Felső-Tárkány	Felsőtárkány
Füzes-Abony	Füzesabony
Kál	Kál
Kápolna	Kápolna
Kerecsend	Kerecsend
Kompolt	Kompolt
Maklár	Maklár
Mező-Tárkány	Mezőtárkány

A járás és község neve
(az 1900. évi Helységnévtár
szerint)

Az 1898. évi IV. t.-cz. 2. §-a
alapján megállapított név

Nagy-Tálya
Szarvaskő
Szent-Mária
Szólát
Tófalu
Vécs
Verpelét

Nagytálya
Szarvaskő
Tarnaszentmária
Egerszólát
Tófalu
Vécs
Verpelét

II. Gyöngyösi járás.

Adács
Atkár
Detk
Domoszló
Gyöngyös-Halász
Gyöngyös-Oroszi
Gyöngyös-Pata
Gyöngyös-Püspöki
Gyöngyös-Tarján
Halmaj
Karácsond
Ludas
Markaz
Nagy-Füged
Nagy-Réde
Sár
Solymos
Szűcsi
Ugra
Vámos-Györk
Visonta
Visznek
Vörösmart

Adács
Atkár
Detk
Domoszló
Gyöngyöshalász
Gyöngyösoroszi
Gyöngyöspata
Gyöngyöspüspöki
Gyöngyöstarján
Gyöngyöshalmaj
Karácsond
Ludas
Markaz
Nagyfüged
Nagyréde
Abasár
Gyöngyössolymos
Szűcsi
Hevesugra
Vámosgyörk
Visonta
Visznek
Pálosvörösmart

III. Hatvani járás.

Apcz
Csány
Ecséd
Hasznos
Hatvan
Hort
Pásztó
Rózsa-Szent-Márton
Szent-Jakab
Szurdok-Püspöki
Tar

Apcz
Csány
Ecséd
Hasznos
Hatvan
Hort
Pásztó
Rózsaszentmárton
Zagyvaszentjakab
Szurdokpüspöki
Tar

IV. Hevesi járás.

Átány
Boczonád
Erdőtelek

Átány
Boczonád
Erdőtelek

A járás és község neve
(az 1900. évi Helységnevtár
szerint)

Az 1898. évi IV. t.-cz. 2. §-a
alapján megállapított név

Erk	Erk
Heves	Heves
Kis-Kőre	Kisköre
Kömlő	Kömlő
Pély	Pély
Tarna-Bod	Tarnabod
Tarna-Méra	Tarnaméra
Tarna-Örs	Tarnaörs
Tarna-Szent-Miklós	Tarnaszentmiklós
Vezekény	Hevesvezekény
Zaránk	Zaránk
Zsadány	Tarnazsadány

V. Pétervásári járás.

Aranyos	Hevesaranyos
Bakta	Egerbakta
Balla	Mátraballa
Bátor	Bátor
Bekölcze	Bekölcze
Bocs	Egerbocs
Bodony	Bodony
Csehi	Egercsehi
Derecske	Mátraderecske
Dorogháza	Dorogháza
Erdőkövesd	Erdőkövesd
Fedémes	Fedémes
Fűzes	Kisfűzes
Istenmezeje	Istenmezeje
Ivád	Ivád
Lelesz	Tarnalelesz
Maczonka	Maczonka
Mátra-Mindszent	Mátramindszent
Mikófalva	Mikófalva
Nádújfalu	Nádújfalu
Nagy-Bátöny	Nagybátöny
Parád	Parád
Pétervására	Pétervására
Recsk	Recsk
Sírok	Sírok
Szajla	Szajla
Szék	Bükkszék
Szent-Domonkos	Szentdomonkos
Szent-Erzsébet	Bükkszenterzsébet
Szúcs	Szúcs
Szuha	Szuha
Terpes	Terpes
Váraszó	Váraszó

A járás és község neve
(az 1900. évi Helységnévtár
szerint)

Az 1898. évi IV. t.-cz. 2. §-a
alapján megállapított
név

VI. Tiszafüredi járás.

Lőrinczfalva	Újlőrinczfalva
Nagy-Iván	Nagyiván
Poroszló	Poroszló
Sarud	Sarud
Tisza-Füred	Tiszafüred
Tisza-Igar	Tiszaigar
Tisza-Nána	Tiszanána
Tisza-Órs	Tiszaórs
Tisza-Örvény	Örvény
Tisza-Szőlős	Tiszaszőlős

7) Máramaros vármegye.

(1901. évi 32.710. B. M. sz.)

I. Dolhai járás.

Bereznik	Bereznek
Dolha	Dolha
Kereczke	Kereczke
Kusnicza	Kovácsrét
Lipce	Lipce
Lipce-Polyána	Lipcsemező
Rókamező	Rókamező
Szucha-Bronyka	Szuhabaranka
Zádnya	Zárnya

II. Huszti járás.

Alsó-Bisztra	Alsóbisztra
Alsó-Szelistye	Alsószelistye
Berezna	Berezna
Gernyes	Gernyész
Herincse	Herincse
Huszt	Huszt
Husztköz	Husztköz
Iza	Iza
Keselymező	Keselymező
Kövesliget	Kövesliget
Mihálka	Mihálka
Ötvösfalva	Ötvösfalva
Sándorfalva	Ósándorfalva
Sófalva	Husztosófalva
Száldobos	Száldobos
Szeklencze	Szeklencze
Visk	Visk

A járás és község neve
(az 1900. évi Helységnevtár
szerint)

Az 1898. évi IV. t.-cz. 2. §-a
alapján megállapított
név

III. Izavölgyi járás.

Batiza	Batiza
Dragomérfalva	Dragomérfalva
Felső-Szelistye	Felsőszelistye
Glód	Glód
Jód	Jód
Kis-Bocskó	Kisbocskó
Konyha	Izakonyha
Rozávlya	Rozália
Sajó	Sajó
Sajó-Polyána	Sajómező
Szacsal	Izaszacsal
Szlatinka	Izasópatak
Szurdok	Szurdok

IV. Ökörmezői járás.

Alsó-Hidegpatak	Alsóhidegpatak
Alsó-Kalocsa	Alsókalocsa
Bukócz	Bükkőspatak
Felső-Hidegpatak	Felsőhidegpatak
Felső-Kalocsa	Felsőkalocsa
Iszka	Iszka
Kelecsény	Kelecsény
Lozánzska	Cserjés
Lyahovecz	Lengyelszállás
Majdánka	Majdánka
Ó-Holyátin	Tarfalu
Ökörmező	Ökörmező
Pilipecz	Fülöpfalva
Podobócz	Padócz
Priszlop	Pereszlő
Rekita	Rekettye
Ricska	Kispatak
Ripinye	Repenye
Rosztoka	Rosztoka
Szinevér	Alsószinevér
Szinevér-Polyána	Felsőszinevér
Szolyma	Vizköz
Toronya	Toronya
Tyuska	Csuszka
Uj-Holyátin	Tarújfalu
Vucskómező	Vucskómező

V. Sugatagi járás.

Akna-Sugatag	Aknasugatag
Barczánfalva	Barczánfalva
Bárdfalva	Bárdfalva

A járás és község neve
(az 1900. évi Helységnévtár
szerint)

Bréb
Budfalva
Desze
Disznópatak
Falu-Sugatag
Farkasrév
Fejérfalva
Felső-Kálinfalva
Gyulafalva
Hernécs
Hotinka
Krácsfalva
Mikolapatak
Nánfalva
Somfalva
Szerfalva
Váncsfalva

Az 1898. évi IV. t.-cz. 2. §-a
alapján megállapított
név

Bréb
Budfalva
Desze
Disznópataka
Falusugatag
Farkasrév
Fejérfalva
Felsőkálinfalva
Máragyulafalva
Hernécs
Hotinka
Krácsfalva
Mikolapatak
Nánfalva
Somosfalva
Szerfalva
Váncsfalva

VI. Szigeti járás.

Akna-Szlatina
Alsó-Apsa
Alsó-Róna
Falu-Szlatina
Fejéregyháza
Felső-Apsa
Felső-Róna
Hosszúmező
Kabolapatak
Karácsonfalva
Körtvélyes
Közép-Apsa
Rónaszék
Szaplencza
Szarvaszó
Veresmart

Aknaszlatina
Alsóapsa
Alsóróna
Faluszlatina
Tiszafejéregyház
Felsőapsa
Felsőróna
Hosszúmező
Kabolapatak
Tiszakarácsonyfalva
Szentmihálykörtvélyes
Középpapsa
Rónaszék
Szaplencza
Szarvaszó
Tiszaveresmart

VII. Taracsvizi járás.

Alsó-Kálinfalva
Alsó-Neresznicze
Bedő
Brusztura
Dombó
Felső-Neresznicze
Gánya
Irhólcz
Kerekhegy
Királymező
Kis-Kirva
Kökényes
Krasznisora

Alsókálinfalva
Nyéresháza
Bedőháza
Brusztura
Dombó
Taracsvíjfala
Gánya
Irhócz
Kerekhegy
Királymező
Kiskirva
Kökényes
Taraczkaszna

A járás és község neve
(az 1900. évi Helységnevtár
szerint)

Az 1898. évi IV. t.-cz. 2. §-a
alapján megállapított
név

Nagy-Kirva
Német-Mokra
Nyágova
Orosz-Mokra
Pudplesa
Széles-Lonka
Taraczköz
Tereselpatak

Nagykirva
Németmokra
Nyágova
Oroszmokra
Pelesalja
Széleslonka
Taraczköz
Tereselpatak

VIII. Técsői járás.

Csománfalva
Darva
Dulfalva
Falu-Bustyaháza
Handal-Bustyaháza
Kricsfalva
Remete
Talaborfalva
Técső
Uglya
Ujbárd
Urmező
Vajnág

Csománfalva
Darva
Dulfalva
Bustyaháza
Handalbustyaháza
Kricsfalva
Pálosremete
Talaborfalva
Técső
Uglya
Ujbárd
Úrmező
Vajnág

IX. Tiszavölgyi járás.

Bilin
Bogdán
Borkut
Kabolapolyána
Kaszópolyána
Kis-Lonka
Kőrösmező
Nagy-Bocskó
Rahó
Roszucska
Trebusa-Fejérpatak

Bilin
Tiszabogdány
Tiszaborkút
Gyertyánliget
Kaszómező
Lonka
Kőrösmező
Nagybocskó
Rahó
Rászócuka
Terebesfejérpatak

X. Visói járás.

Alsó-Visó
Borsa
Felső-Visó
Közép-Visó
Leordina
Mojszén
Petrova
Ruszkirva
Ruszkova
Ruszpolyána

Alsóvisó
Borsa
Felsővisó
Középvíó
Leordina
Majszin
Petrova
Oroszkő
Visóoroszi
Havasmezo